

DEN EDELEN RIDDER
E N
H. MARTELAER
SEBASTIANUS
V E R H E E T

1. In syn Leven , Doodt ende wondere wercken,
2. In syne oude , groote, ende Edele Handt- boghe Gulde,
3. In alle staeten van Menschen die naer syn Exempel saligh worden.

T' A N T W E R P E N,
By de Weduwe van PETRUS JACOBS, inde kora-
te Nieuw-straet inden witten Leeuw. 1719.

Met Approbatie.

(3)
AEN DE HOOWEERDIGHSTE

HEREN

MATTHIAS HARTX

ENDE

AUGUSTINUS BERTIN

Abten van *Echternach* en *Vicoigne*.

Als oock aen de andere seer Edele ende Eerbaere
Hooft-mannen, Dekens ende gemeyne Gulde-
broeders van den ouden, grooten ende ver-
maerden Handt-boge van den Edelen Ridder
ende H. Martelaer S. SEBASTIAEN.

*Et en heeft noyt mijn voor-
nemen geweest eenige Levens
der Heyligen te ondersoecken
om de selve te beschryuen:
nochtans van veele Godtoruchtige Persoonen
aengewackert zijnde om het Leven ende
wondere wercken van den H. Sebastianus
tot sijnder meerder eere, en troost van alle
soorten van menschen, besonderlyck der Gul-
den-Broeders, in onse Neerduytsche Taelen
meer te verbreyden; hebbe aen bun versoek
A 2 met*

met dit cleyn Boeckken trachten te voldoen.

Ick hebbe niet langh moeten peysen, aen wie ick het selve opdragen soude; want qualijck hadde ick de handt aen het werck gestelt, ofte gy Hoogh-weerdighste, Edele ende Eerweerdige Mannen, zijt my in den sin gevallen: want sloegh ick mijn oogen op dat Keyserlijck, Out ende Edel Clooster Echternach, die kostelijcke Peerle van S. Benedictus Ordere, ick sagh dat (naer de Beschryvinge van den geleerden Abt Joannes Bertelius) in des selfs Kercke onder andere, H. H. Reliquien, als eenen grooten schat bewaert wort het Hooft van den edelen Ridder en H. Martelaer Sebastiaen, het welck aen den H. Willibordus comende naer dese Landen, den Paus Sergius heeft vergunt, gelyck oock eenen Pyl met den welken onsen Alderstercksten Helt was doorschoten geweest (bemerckt goetwilligen Leser, dat als wy van Hoofden &c. der H. H. spreken, maer deelen van de selve verstaen) tot het welcke, besonderlyck ten tyde van

Peste, van alle kanten seer grooten toeloop der menschen is. Aldaer is oock ter eeren van onsen grooten Heyligen van over de honderde jaeren een wydt roemigh Broederschap ingestelt, in het welck oock de eerste Mannen van het Christendom versoecken gheschreven te worden. In dit sijnen Naem oock gegeven hebbende den grooten Keyser Maximilianus in't jaer 1512. heeft ter eeren van onsen Onverwinnelijcksten Martelaer oock geoffert eene wasse Keerse van 354. Pont, wiens onderste deel noch staet beneffens den Altaer in de schoone Capelle opgericht door den Hooghweerd. Heere Petrus Fisch V. E. glorieusen voorsaet, ter eeren van sijnen Patroon en huysbewaerder SEBASTIANUS: welck vermaert hoogh verbeuen Broederschap roemt van soo eenen wysen ende deughsaemen Prelaet voor ouer-Hooftman ende Prince te hebben, en V. E. verblydt sijn, van soo edele en uytverkoren lidtmaeten naer het hemelryck te geleiden.

Van den andereu kant keere ick my tot

dat schoon Vicoigne uytgelesen Lelie des Hof van Premonstryt, aen het welcke gy onlanckx seer weerdigen Augustinus als eene claerblinckende Sonne zyt opgeresen, ende als eene welkinckende Trompette hebt beginnen te blasen; ick lese by den hooggeleerden Adrianus David in synen schat der H. H. Reliquien rustende in dese overtreffelycke Abdye, dat ontrent het jaer 1125, den salighen Guido Eremyt heeft in het Bosch van Vicoigne begonst eene kleyne Bidt-plaetse te bouwen, en andere plaetsen in forme van een cloosterken. Dese Bidt-plaetse wiert toegeeygent den H. Sebastianus om dat de Peste op dien tyt sterck toenamp onder de menschen, van de welcke veel subietelyck stierven.

Guido wackerde de menschen aen om haeren toevlucht tot den Heyligen te nemen, en om de selve meer moet te geven, versoect ende verkryght van de stad Soissons eene Ribbe van den selven edelen Maertelaer, Welck H. H. Reliquie is berustende in eene

Schoone

schoone silvere ende vergulde Cassé, verciert met kostelycke gesteenten, op de welcke S. Sebastiaen uytgebelt staet, gemaeckt in t jaer 1599.

Daer naer heeftmen hier noch verkregen een merckelyck stuck van sijn Scheen-Been, het ghene besloten is in eenen silveren Voedt met een Spore gewapent, als den Voet van eenen edelen Ridder betaemt. Men meyndt dat den salighen Guido dese laeste H. Reliquie oock besorght heeft. Van dien tyde tot nu toe heeftmen aldaer groote devotie getoont tot den H. Sebastianus, soo dat by daer gheviert wort den 20. Jan. als eenen besonderen Patroon met eene volle octave naer sijnen Feestdagh.

Oock de Canonicken Norbertinen in t selve Clooster singen alle maenddaegen eene Misse ter eeren van onsen H. Medicyn-Meester der krancken met wiens H. Reliquien daer naer alle de Relligieusen en vrent-volck gesegent worden door den Priester, die de Misse gesongen heeft. Gelyck oock geschiet op sijnen Feest-

dagh

dagh en op de Bid-dagen in syne oude Capelle aldaer, (die gesejdt wordt het beginsel van dit vermaert Clooster te wejen) Uwe teere genegentheyt tot dien grooten Beschermmer der H. Kercke bewysst ghy, Hooghweerdighsten Heere, noch voorder, als V. E. selver my gelieft te schryven, dat van dien tyde dat dese H. H. Reliquien tusschen de witte blaederen van uwe welriekende Lelie Vicoigne, hebben besloten geweest, nochte in uwe Abdeye, nochte in't naest gelegen Dorp met naeme Aubri, alwaer sijn H. H. Reliquien oock worden besocht, die al verslindende Pestilentie noyt imant heeft konnen hinderen.

Gyl. dan Hooghw. Heeren zijt alle beyde bewaerders van soo eenen costelycken schat, Gyl. zyt alle beyde Prelaeten van plaetsen op de welcke den H. SEBASTIANUS besonderlyck wilt werden geviert, en in Mirakelen uyt schynen. Gyl. zyt twee mannen ontrent op eenen tyt uytgelesen, om als twee blaesende Trompetten met de andere edele Hooftmannen, Eerweerdige Dekens ende andere Gul-

de-Broeders van den ouden, grooten ende edelen Handt-boge, de slaepende herten te ontwecken, ende den lof van uwen grooten Patroon te verbreyden, de kennisse ende grootachtinge van sijne edele Gulde te vermeerderen; Gyl. zijt allegader als brandende facfels opden kandelaer gestelt, om de blinde herten te verlichten, ende koude met Sebastianus door uw goet exempel in de liefde Godts te doen branden.

Voor welcke Trompetten, voor welcke Facfels onsen gecroonden Martelaer eene Croone van Palm ende Olyfacken sul vlichten, om naer vele jaeren te hebben geblasen, te hebben gelicht, te hebben ontstecken, hier boven te woonen in den Hemel, het welck V. E. wenschende blyve

Hoogw. seer Edele en Eerw. Heeren
U. E. Ootmoedigen Dienaer. N. N.

TOT DEN AUTEUR.

Houdt, Diocletiaen, houdt op van met uw peylen
 Te willen 't Ridder's lys, moedt en geloof vereylen,
 't Iste vergeeft gewerckt: hem heeft ganch hant gemaeckt
 De schicht van Godes min, die eerst hem heeft gerdeckt.
 Soo menigh wondt gy geeft, soo menigh kryght hy monden
 Dær by met kloeck beleyd den Soon van Gads gesonden.
 Het keert wederom tot u al wat ghy op hem schiet,
 Het brengt u toe de doot, en hem en deert het niet.
 Maer ghy gaet voort, Cosijn, die als ghy 't Ridder's leven,
 En strydt en doot en croon voor oogen komt te geven
 Tot Regel en Model aen elcker Jonck en Out,
 Aen groot en oock aen klein, getrouwt en ongetrouwt.
 Die als ghy soo besoot, wat elck moet doen en trachten
 Schynt tot elck die u leeft en neemt in syn gedachten
 Te senden menigh schicht, die met een bemels vier
 Doet blaecken tot den Heer en Siel, en Hert, en Nier.
 Gaet voort dat u de doot alleen, maer laet doet staken,
 Van u geleerde schicht een brandigh schicht te maecken,
 Hier sae besleedt uw tydt, besleet uw vinnigh bryn,
 En blyft van Godes min een mede Schütter zyn.
 Gaet voort laet dit niet sijn het leste uwer wercken,
 Al wat ghy voor bemerckt, leert het ons naer bemercken,
 Tot spyt van die beureedt heeft Diocletiaen,
 Tot lof van die de Croon geeft aen Sebastiaen.

N. M. B. T. C.

TOT

TOT DEN AUTEUR.

Sien Diocletiaen, bereyden Boogh'en Pylen,
 'k Sien hoe hy 't Puntigh stael doet spits door het vylen,
 Als een schuym beckigh Peert, door Tyranni verjmoort
 Wilt dat een Ridder's hert, met schichten wort doorhoort,
 'k Sien hoe de sari comt Sebastiaen's Stellen
 Als een Doel Wit ten thoon, om hem te neer te vellen
 Door Wapens vande vliick; hy die door Wapens cracht
 Den Keyser heeft bestbeemt, wort selfs te neer gebracht,
 Syraecken d' Lichaem wel, maer 't Hert sy niet en treffen
 't Geen my n'en Spoor slaggh geeft, aen Auteur te verbeffen
 Van dit elijn-hondigh Werck, die seer wel 't hert gerackte,
 En desen dooden Huld heeft Levende gemdeckt,
 Als hy door syne Pen so d'fijgh heeft beschreven
 De vreesbeyst vande Doodt, aen handel van het Leven
 Van den Lofweyden Helat, die schier vergeten lagh,
 Die weckt hy weder op, en brengt hem voor den dagh,
 Gy coudt door Puyman secht acht den Ridder weer doen leven
 Daer Diocletiaen tracht hem de Doodt te geven,
 Door 't en Geplannde schicht, maer Godt 't anders voorset
 Dat d'edel Hert blyft vry, en anders sterven liet.
 Gy tracht hier 't Menschen Herdt door uwe schacht te raecken
 Als gy de deught aen pryft, en fauten comt te laecken.
 Als gy Sebastiaen, als voorbest stelt ten Thoon,
 Dat den beloofden Prys, is de hemeliche Croon,
 Wel aen dan Weir den Heer, laet het u niet verdrieten
 Met uwe schacht als schicht naer 't Ridder's Hert te schieten
 En soo gy 't sijn doot wondt, en hy naer 't uwe micht
 Soo wort aen u met hem, hier naer Prys toegeschicht
 't Weet uwer den Heer, dat veel hun Tongen sullen scherpen
 Om dit uwer gesegh, door misgunst neer te werpen,
 't Weet dat veel min als wint, tis waer en wel geest,
 't Weet oogen schuuren 't Licht, de waerheyt haert den Nydt.

N. P. S. V. T.

A S

EER.

EERSTE DEEL
DEN EDELEN RIDDER EN H. MARTELAER
SEBASTIANUS
VERHEFT

In sijn Leven, Doodt ende wonderere wercken.

I. HOOFT-STUCK

De Ouders en goede Manieren van den H.
SEBASTIANUS.

HEt is eene beclaegelycke take, datter soo vele de Levens der Heylige willende beschryven, haere pennen uyt eenen sotten yver te verre hebben laeten loopen: Maer het leven van den H. Sebastianus eerst van de Notarissen der Roomsche Kercke, daer naer van den H. Ambrosius opgestelt is soo onberispelyck, dat den geleerden *Joannes Hessels*, alles seer nauw doorsnuffelt hebbende, seght datter niet en is in het heel leven van den H. Sebastianus, aen het welek eenighsints magh getwyffelt worden.

Deseu vromen Martelaer, die heeft geleden ontrent het jaer ons Heere 288. hadde voor Vader sekeren Edelman uyt de stad Narbona, ende voor Moeder eene Edele Vrouwe geboortigh van Milanen. Den heylighen *Ambrosius*, *Metaphrastes*, *Rabanus* ende andere segghen dat sijn vaderlant Milanen is. Andere willen dese eere

aen de stad Narbona geven, van wiens kintsheydt, ende opvoedinghe, al is 't saken, wy niet sekere en lesen, nochtans uyt de vruchten kentmen den Boom. Want hy nu volwassen wesende van den H. Ambrosius ende andere loffelijcke schryvers wort genoemd eenen Man van groote wysheydt, in sijne woorden waerachtigh, in het oordeelen rechtveerdigh in sijnen handel getrouw, in 't voorspreken kloeck, in goetheydt uytspekende, in eerbaerheyt der manieren doorluchtigh.

Om welke redenen hy seer aengenaeem was aen den Keyser Diocletianus, die hem vereerde met den Titel van Capiteyn van de eerste bende (welcken staet aen niemant dan aen edele Riddersen gegeven wirt) ende hy beval, dat hy in sijn Hof soude wonen, genoegte nemende met Sebastianus in 't besonder te handelen. Hy is den eersten geweest die vereert wirt met den titel van beschermer der H. Kercke, het welck (gehoorlick den H. Gregorius in syne brieven schryft) een doorluchtigh ampt tot Roomen was, somtyts van de Pausen aen Koningen gegeven. Welck ampt, den heylighen Sebastianus niet alleen met den naem heeft bedient, maer metter daet verdient, seer cloeckelijck beleeft, ende met sijn Bloedt ten laesten besegelt.

Hy was inwendigh Christen, al diende hy uytwendelijck eenen Heydenschen Keyser, ende al was sijne Ziele heel ontfeken met de liefde Godts ende vierige begeerte om voor den naem Jesu te sterven; nochtans siende dat door den schroom

der

der vervolginge vele Christenen in peryckel waeren, van in 't gelooye schipbraecke te lyden, soo docht hem nutter, tot den dienst Godts te wesen, sich selven noch niet te ontdekken, om de geloovige beter te mogen bystaan, tot dat het tydt soude wesen van sich te openbaeren, ende met hun te sterven. Hierom besocht hy de Christenen, die gevangen waeren, stondt hun by in de armoede, gaf hun moet in de tormenten, hiel op de been die begonsten te vallen, hief op die gevallen waeren, voor Christus winnende vele Sielen, die den Duyvel hem wilde ontnemen. Want de vervolginge was dan soo groot onder Diocletianus ende Maximianus Keylers, dat op een maect seventhien duysent Christenen voor het geloof wierden gedoodt.

AENMERCKINGE

Gelijck hem een Jongman gewent, soo en laet hy daer niet van af, wanneer hy oudt wort. Proo. 22.

Hebdy Sonen? (vraecht den wysen Man) soo leertse en booghtse van haer Jonckheydt. *Eccli 7.25.*

Seer wel seght eenen geleerden Rymdichter.

*Vriendt zijt gy wys,
Buyght Feughdigh zyt,
Want de onke stam
Is al te stram.*

En wederom:

*Een Kint is als een wit papier,
Dus let op dit Onnoosel dier;
Want soo daer Iemant quaet in prent,
Saa is dat edel wit geschent.*

MAer, eylaes! hoe veel ouders en zijnder niet gelijk aen den Struyf-vogel, van den welcken Job is seggende: (a) sy wort verhert tot haer Kinderen, al oft die haer niet en waeren. Men siet de Kinderen vol quade pecten, men sietse loopen naar het spel (om niet arger te seggen) in plaetse van naer de school, oft naar de Kercken, men hoortse achterklap ende vuyle woorden spreken, ende dit hoortmen, maer als doof wesende, dit sietmen door de vingeren. Jaemen lachter mede, men seght, de Jonckheydt moet malleen, jonck Bloet moet rueren oft treuren, daer naar sullen sy haer beteren, oft men seght flau-

(a) 1. 6. Cap. 39. 19.

flauwelijck: ick en wil niet dat gy dit meer doet, voortaan sal ick u castyden. Soo veel geseyd, als doet het noch. Welcke flauwe berispinge den H. Chrystomus eenen schrickelijcken doot-slagh noemt. Hoort den wysen-man: (a) hanteert uwen Sone soetelijck, en hy sal u vervaert maecken, spelt met hem, ende hy sal u bedroeven. En wilt het Kindt de Castydinge niet ontrecken. Gy sult hem met Roeden slaen, ende sijne Siele suldy vander hellen verlossen. Die de Roede spaert, haet sijnen Sone. De Roede ende de straffinge geeft wysheydt; maer een Kint, dat men sijnen wille laet gebruycken, beschaemt sijne Moeder.

Den oppersten Priester Heli, (b) geeft ons een al te schroomelijck Exempel van dese waerheyte.

*Een Aep wy al te grooten min,
Die perst haer Jonck de lenden in.*

In tegendeel:

*Die wel bemint
Castydt sijn Kint.*

Men seght gemeynelijck: een medelydigh ende soeten Chirurgyn maeckt vuyle ende stinckende wonden.

Indien de Jonckheyt niet en deught

En geeft de schult niet aen de Feught

Den Vader selfs verdient de straf,

Die haer geen beter les en gaf.

Dat

(a) Ecc. 30. 9. Prov. 23. 13. & 14. ib. 13. & 24. &c. 29. (b) 1. Reg. 3.

Dat Marcus Aurelius eertydts van de Schoolmeesters seyde, is noch waerachtiger in Vaders ende Moeders; te weten, datse om haere Kinderen vroom te maecken, meer sullen voorderen door goet Exempel in een maent tijts, als in onderwysinge in een jaer. Gelijck daer tegen, wel onderwysen ende quaelijck leven, is mer de eene hant bouwen, ende mer de andere breken. De Exempels, besonderlijck de quaede, van Vader ende Moeder ende andere Oversten (die als Engel-bewaerders van Godt de kinderen gegeven zijn, om hun naer den Hemel te leyden) zijn, als koorden door de welcke de Jonckheydt wort getrocken.

*Want wat het zy, en hoe het gae,
Den Sone doet den Vader nae,
De Dochter gae haer Moeders ganch,
Ende dat haer ganchen leven langh.*

Waerom ick met den selven Ryndichter beslayte

*Leert Ouders uw Kinders en voegden u verlesen
Voor al den grooten Schepper vreesen.*

Gelijck den wysen Man seght: (a) onderwyf met woorden en wercken uwen Sone, ende hy sal u vermaecken, ende uwe Ziele vreughden geven.

(a) Prov. 29. 17.

II. HOOFT-STUCK

Marcus ende Marcellianus om het geloove gevangen, lyden grooten strydt van haere Ouders, Vrouwen en Kinderen.

Onder de Christenen aen de welke den H. SEBASTIANUS door sijne vermaninge het leven gaf, waren twee edele Romeynen, Marcus en Marcellianus gebroeders, Sonen van Tranquillinus ende Marcia leer edele en rycke Personen. Dese waren gevangen voor het Geloof van JESUS CHRISTUS. DER H. SEBASTIANUS besocht de selve hun vermaenende met soete en krachtighe woorden, om de tormenten niet te vreesen, en de Doof te misachten, want sy den inganck tot het eeuwigh leven zijn.

Men streck tegen hun het vonnis des Doots, indien sy de Goden geen offerhande en deden, maer om dat sy groote Edelmans waren, soo deden haere Ouders, Vrouwen, en Kinderen en andere vrinden, soo veel by de Rechters, dat sy het vonnis ophielden voor eenige dagen, hopende dat sy hier en tusschen van sinne souden veranderen. Men soude qualijck kunnen gelooven het geweld dat de vrinden hun binnen desen tydt aen deden, en de middelen die sy gebruyckten, en de listen die sy inspanden om hun te vermorwen en te bederven.

Onder andere besochten hun eenige Edelmans daer sy eertydts mede verkeert hadden, en seyden

den met groote droefheyt; wel vrienden wat dwaelheyt is dit? Zyt gyliden in Arabien oft Scythien onder de wilde beesten, en niet te Roomen van edel geslachte geboren? Gemerckt dat nochte den ouderdom van u Vader, nochte de tranen van u Moeder u bewegen om dese droemen te verlaten die de vermaledide Christenen u in het hooft hebben gesteken? Peyst wat weedom gy uwe Moeder hebt aengedaen doen sy u haerden. Maer wat is die pynē met dese te vergelijken, siende dat sy u te samen op eenen oogenblick sal verliezen? Betaelt gy soo u Ouders? Ouders, die soo minnelijck zijn, en soo veel voor u hebben gedaen? Indien gy geen medelijden en hebt met die u ter werelt hebben gebrocht, hebt ten minsten medelyden met uwe lieve kinderen, de welke indien gy Hartnechtigh blyft, al hun goet en edeldom op eenen dagh sullen verliezen; peyst op uwe Huysvrouwen. Ach! sult gy de selve met u eygen handen kunnen dooden? Terwylē dese valsche vrienden dir seyden, quamp daer de Moeder Marcia vervult van ouderdom en droefheyt, de welke viel voor de voeten van haere Sonen, en met de oogen vol van tranen riep al suchtende: ô lieve Kinderen uyt myn lichaem geboren, met mijne borsten op gevot, ende met mijnen grooten aerbeyt soo lange onderhouden, wat sotheyt is dit? loopt gy soo naer de doot? Wat hebben wy u misdaen, dat gy op eenen tyt u selven, uwen Vader, Moeder, Huysvrouwen en Kinderen wilt verderven? ende schichtans (ô ongehoorde vreesheyt) gy bidt oock de

Beulen dat sy u het leven souden nemen, dit niet beminnde als om het selve te verliezen. Dit waeren de redenen van de Moeder.

Doen quamp den Vader *Tranquillinus* onderhouden van twee knechten om sijnen grooten Ouderdom, ende Flerecyn daer hy mede gequelt was ten eynde van sijnen alem in den Kercker, en siende sijne Sonen, konde qualijck van verbaestheyt spreken. Ten laesten seyde: Wel myne alderliefste Kinderen, is het mogelijk dat gy soo eenen Vader dwinght op soo eene plaetse u komen te geven den laesten adieu? Wie heester oyt gehoort oft gelesen datmen niet wanhopigh zijnde, sonder oorlogh, sonder geweld sal loopen naer de doot? en dit van jonge lieden van de welcke de doot selver komt te vlieden? en wilt gy misschien niet leven om dat ick sterven soude?

Tranquillinus soude meer geseyt hebben, indien sijne Schoon-dochters ende Neven het selve niet en hadden belet, de welcke in dem Kercker valende, ende sonder imant eer te bewyfen (want sy waeren buyten haer selven) begonsten te roepen: O ongeluckige Vrouwen die u tot Mans hebben genomen, aengesien gy ons op soo een deirelijke maniere wilt verlaeten. Waer is de trouwe ende onbodelijcken bandt daer gy u met ons mede hebt gebonden? Waer is dese liefde, die van twee lichamen maer een en maecte, door de welcke wy soo veel jaeren in sulck eene groote Eendrachtigheyt hebben geleest? O kinders uyt onse lichaemen geboren, kent gy uwa Vaders? Och ofte gy noyt de selve hadt gekent? Och ofte

gy noyt in de werelt gekomen waert! de Vaderlijcke liefde gaet u tot groote aermoede en schandelijcke verwyfen, om dat sy den schandelijcken naem van Christenen willen voeren. Komt kinderen by uwe Vaders, komt, omhelst hun, kust hun, houdt hun vast en sterft met hun: want sonder hun te leven sal u wreeder en herter wesen dan de doot. De Moeders vielen op de aerde als ofte sy machteloos geworden waeren sonder een woort meer te kunnen spreken, de Kinderen swommen in de traenen: alle de bystaenders versuchteden, en sagen op malkanderen met weenende oogen.

AENMERCKINGE.

En wilt niet lief-hebben de Weirelt, noch al dat in de Weirelt is. 1. Joan. 2. 15.

DEse Vrienden versot naer de wellusten des Weirelts, zyn gelijk aen de Kinderen, die meynen dat de aerde is sonder eynde, en de Sonne maer soo groot als eene sehotel; daer sy nochtans in haer selyen meer als 160. mael grooter is als de aerde: soo oock sy, noyt hebbende geproeft, hoe soet dat is Godt te dienen, meynen datter geen vermaeck en is, als in die vergaenckelijcke aertliche saecken. Daerom in plaetse van met David te seggen: (a) *Ick heb tot u geroepen Idere, zyt mijn hope, mijn deel in't lande der levende, roepen met den verloren Sone; (b) Geest wy het deel van't gene dat wy soekont.*

Hoort

(a) *Psalm. 141. 7.* (b) *LucA. 15. 17.*

Hooft vrienden uwen geestigen Poët Ovidius:
 De Beesten altemaal gaen duycken na beneden;
 Den mensch in tegendeel heeft opperechte leden,
 Die siet den hemel aen, en wat den hemel ciert,
 Om dat sijn hoogh gemoet tot in den hemel sviert,

Sy stellen de gebroeders voor haren grooten edeldom; maer vrienden uwen Democritus gevraecht zynde waer in den selven bestont, antwoorde, dien van de Beesten in een vroom en sterck lichaem, dien van de menschen in goede en sedige manieren.

Uwen Plato overleggende het radt van de fortune seyde, dat alle Koningen voorts-quamen uyt knechten, en alle knechten uyt Koningen. Die op sijnen edeldom roemt, pryft dat een ander toebehoort. Voeghter by:

Ik dat nuen staet bedijdt,
 Gy wort over al benijdt:
 Hoe dat imant hoogher raect,
 Hoe hy meer sceel oogen maect.

En wederom:

Daer zy haer menighmael die worden hoogh verheven,
 Om als haer val gemacckt een meerder slagh te geven. (a)

Sy stellen hun voor haere grote ryckdommen, en cere van dese werelt. (b) Maer vrienden, die ryck wilken werden, die vallen in de bekoringen en de stricken des duyvels, ende in vele dwase en schadelijcke

(a) Claudi. (b) ad Tim. 1. 6. 2.

delycke begeerlijckheden die de menschen in't verdorft
 en de verdoemenis doen verlincken.

Het ydelijck goet,
 Dat menigh maect doen
 Het hert bekoren
 Wort met moeyten vergaert,
 Met sorghen bewaert,
 Met droefheyde verloren.

Sy stellen hun voor de goede dagen en wellusten die sy langh kunnen genieten. Maer vrienden,

Alle dingen kan men dragen,
 Uyt genomen goede dagen.

Wilt gy weren wat dat is die sterffelijck loven?
 Het is een ballinghschap teg den tranen, een ge-
 gevanckenisse, een onstuymige Zee, eenen god-
 rigen strydt, ja eene doodt. Vervolgens:

Wat niet en is voor weerwighheit
 En kan niet zyn de ydelheit,
 Kan buyen si wel schoonen schijn
 Maer binnen niet als denck en pijn.

Salomon hadde sijn hert gegeven al dat het menschen koste. Naer al genoten te hebben, hert ydelheit, dat ydelheden, ende het is al ydelheit. Al hadt gy de wysheit van Salomon, de schoonheit van Absalom, de sterckte van Sampson, de jaeren van Enoch, de ryckdommen van Croesus, her geluck van Octavianus, wat sal het basten?

als het vleesch de wormen, en de ziele de duyvels
gegeven sullen worden?

*Gy dan soeckt beter glans, die tydt en oude dagen,
Geen hinder kunnen doen, of wegh en kunnen dragen.
Vraeght imant wat het zy? wel hoort et soete jeught,
Het is een reyne zsel, wiens lust is in de deught.*

III. HOOFT-STUCK

Den H. SEBASTIANUS versterckt de gevangenen.

Het waeter van eene fonteyne die niet en
vloedt, moet stincken, een sweert langh
gehouden in de scheyde sal verroesten, op-
gesloten kleederen worden van de motten verteert:
Weyl ons seght den H. Augustinus, de liefde en
is niet ledigh; hemint gy Godt, soo treckt alle
menschen tot de liefde van Godt. Laet ons dan
eens sien hoe den H. SEBASTIANUS met ood-
moedige, maer krachtige woorden de andere met
hem tot Godt ende den Hemel heeft geleyt.

Onsen Heyligen was verborgen in dit spel, en
siende het perykel daer dese twee Soldaeten van
Christus, *Marcellus* ende *Marcellianus* in waeren,
docht hem dat sy hulpe van doen hadden, ende
dat het nu tydt was van sich te openbaeren, liever
hebbende sijn lichaem ter doot te geven, als dat
sy het leven van haere zielen souden verliezen.

Hy keerde sich dan naer de twee Broeders, en
sprack voor al het volck in deser maniere. **O vro-**
me

me Soldaeten ende aldersterckste Capiteynen van
den Coninck den Coningen JESUS CHRISTUS,
toont uwe sterckte in desen herren strydt. Sullen
u smeekende woorden overwinnen die niet en
vreesen alle tormenten van de Tyrannen? Neen,
neen. Nochte de traenen van uwe Ouders, noch-
te de teerheyt van uwe Huylvrouwen, nochte de
Jonckheyt en de verlaetinge van uwe Kinderen,
nochte de schade die sy u voorgeleyt hebben sullen
u hert bewegen dat gewapent is met een schut-
vry Harhas van stantvastigheyt. Toont aen alle
dese uwe Vrinden, dat eenen waerachtigen Sol-
daet van Christus, lichtelijck met den schild
van een levendigh Geloof, ende het harnas der
Liefde wederstaet alle de smeekende aenstooten
der genuchten, alle vrede Tormenten, allen
schroom van de Doot, als die hem soecken te
scheyden van de liefde van sijnen Godt. Verheft
om hooge den standaert van uwe glorie, slecht
de wapenen niet af voor uwen vyandt, aengstien
gy hem van nu af hebt onder uwe voeten. Bidden
de gene die hier weenen wisten o het gene dat
gy weet, ende de glorie die de goede verwach-
ten, als oock de straffen die voer de boete be-
reyt zyn, (y souden uwen Triumpher met meer
nydts dan medelyden, met meer blychaet dan
schrynghe, met meer lof dan klaginge vergelij-
schappen; maer sy beminnen lieverdydelijck leven,
dat alle die bedrieghe, die hundaer op betrou-
wen, niet achtende het eeuwigh leven.

AEN

AENMERCKINGE.

Daer aen sal een ieder kennen dat gy mijne Discipels zyt, ist dat gy liefde tot malkanderen draeght. Joan. 13. 35.

DEN H. SEBASTIANUS wel wetende dat, (a) *gemeyne knecht, meerder is als sijnen heer*, den welcken aen den schandelijcken Boom des Cruys voor ons sijn selven heel ende gans ten besten heeft gegeven, en dat (b) *eenen broeder in benaueheden wort gekent*, heeft oock voor dese twee broeders sijne ziele niet gespaert.

Hy wiste seer wel dat (c) *wy veele een lichaem zijn in Christo, maer elck besonder d'een des anders lide*; ende vervolgens (d) *ist dat het een lide te lijdt, Jan hebben alle leden medelijden, ende ist datter een lide gloriert, so verlijden hen leden daer mede alle lide leden*.

Uyt dit kenteecken warden certydts veele Christenen gevangen van de Heydenen, want gelijk den ouden Tertullianus getuyght, dese siende dry ofte meer by een staen seyden; dat zyn seker Christenen, want aenmerckt eens hoe sy malkanderen bewysen, hoort eens hoe loffelijck den eenen van den anderen komt te spreken; want al wistender vele lichaemen, daer was maer een hert, ó! dat sy nu eens opstonden hoe souden sy dit nu

(a) *Joan. 13. v. 16.* (b) *Prov. 17.* (c) *Rom. 12.*
(d) *1. Cor. 12.*

nu verandert sien! wy hebben eenen afkeer van onsen naesten om sijne uytwendige oft inwendige gebreken; hy is moeylijck aen ons, en wy aen hem, wy klagen van hem, en hy van ons, wy sien een vese in sijne doegen, en hier blinder als mollen en sien geenep balck in onse eygen. En dit altermael by gebreck van liefde die alles verdraeght.

Het is al quaet, een diemen haet, wat hy begint,

Het is al goet, wat dat hy doet, diemen bemint.

Daer en tusschen blyft leggen onsen oppersten Wergever Christus, (a) *dit is mijn Gebodt, dat gy malkanderen bemint, gelijk ick u hebbe bemint.* (b) *Jae, hebt lief uwe vyanden, doets wel die u haten, ende bidt voor die u vervolgen.* O strength Gebodt, maer hoe luttel zyt gy onderhouden! O heyligh Gebodt, maer hoe dickwils zyt gy gesichtent! O groot Gebodt, maer hoe kleyn zyt gy geacht!

Lydt gy van iemandt quaet, en pooght u niet te wreken,

En laet oock tegen hem u gramschap niet ontsieken,

Bids liever dat hem Godt het quaet dirgeven wilt,

Soe woutge wat u geest van aerische menschen stibilt.

Hoe contrarie zyn hier de regels van dese Weirelt, aen die van JESUS CHRISTUS! de werelt seght dat gy uwe vyanden moet haeten, Christus seght dat gy die moet beminnen; de werelt seght dat gy quaet voor quaet moet geven, Christus seght dat gy moet wel doen aen die u haeten, de werelt begeert dat ist laecken wy

(a) *Joan. 11. v. 12.* (b) *Matth. 5. 44.*

wy aen die ons vervolgen en qualijk van ons spreken, geen quaerten kunnen doen, dat wy her quaet metter herten hen soudē toe wenschen; Christus wilt dat wy soudē bidden voor de gene die ons vervolgen. Hierom seght den *H. Vader Chrystomus* seer wel, dat de onseylbaere teeckenen uyt de welcke men een oprechten Christen kan kennen, niet en zyn uytwendige devotien, in de welcke dickwils superstitie oft geveynstheyt gevonden kan worden; maer de liefde die hy sijnen naesten en besonderlijk sijne vyanden is dragende. Dit is den besten, dit is den grootsten, dit is den sekersten afaet die gy kont verdienen, met dese *Bulle van Christus* selver gegeven: VERGEEFT, ENDE U SAL VERGEVEN WORDEN. Maer onse onbeleeftheyt, sturigheyt en quade manieren zyn niet selden de oorsaecke dat wy van de anders menschen niet meerder en worden bemint. Daerom,

Wilt gy bemint en verlyck levent?
Ick wil u desen regel geven.

Vier dingen dient gy wel te weten

Geliden onrecht haest vergeten

Ontfangen weldaet langh gedancken

Geen mensch door aopteklap te krencken

En hebt gy lust u leedt te vrecken

Soo gaet men bereit u gebreken

Want een die bereit sijn is sjaet

Doet loet den genen die hem haet

IV. HOOFTSTUCK

Den H. SEBASTIANUS verweckt de omstaenders tot het Christen Geloof; daer komt een schoon licht, en CHRISTUS met de Engelen openbaeren hem.

DEN H. SEBASTIANUS sijn vermaen tot dese twee Gebroeders voleyndt hebbende keert hem tot de omstaenders en spreekt aldus: *Mijne Heeren*, en begeert niet dat dese Edelmannen den Hemel verlieten voor een broofsch, vuyl ende bedrieghlijck leven; noch en stelt u niet tegen den geest Godts, die hun doet vertreden de ydelheyt van dese werelt, nochten bedroeft u niet dat sy van u scheyden, aengesien sy den wegh sullen baenen, om de waerheyt te kennen ende te omhelsen; ende daer naer sult gy mer hun zyn in de waerachtige, salige ende eeuwige ruste die wy Christenen verhoopen. Maer gy vrees de tormenten die men de Christenen aendoet, de welke vreeslijcker zyn als de doot selver. Hier op segge ick u, hog dat de tormenten vreder zyn dan men voor Christus lyd, hog die glorieuser zyn. Ende aengesien wy, door de tydelijcke tormenten, de eeuwige ontgaen; loo mderen wy de selve voor groot gewin houdent. Dit en zyn geena droomen, maer oprechte ende Hemelsche waerheden. De Mirakelen die de Christenen dagelijckx doen, geven daer getuygenis van; de welcke soo blyckelijck geschieden dat ic niet

Ten bringht u geen verderf, des Heeren wonder

Handt;

Geneest oock alse quetst, en koelt oock alse brandt.

Een Schipper wort gekent wanneer de winden blasen;

Een man van hoogh gemoet wanneer de nyders rasen;

Een Kryghsman in het velt wanneer men vech-

ten moet;

Een Christen in den praem van druck en tegenspoet.

Wel strafi my lieve Godt, maer niet in waven tooren,

Tot lijden is u volck, tot wellust niet geboren.

Geefi my dat u bevalt, maer niet mijn eygen wensch.

Die staegh geluckigh is, is nayt geluckigh mensch.

V. HOOFTSTUCK.

Zoo wort verlost van haere stommigheyt. Nicostratus;

Tranquillinus, Marcia, de Vrouwen ende Kinde-

ren den H. H. Martelaeren worden bekeert de welcke

ke Marcus met eene schoone vermaeninge versterckt.

Als de voorseyde dingen geschieden in

het huys van Nicostratus, in het welck

sy gevangen gebrocht hadden de H. H.

Martelaeren Nicostratus hadde eene Huysvrouwe

genaemt Zoa die door eene swaere sieckte die sy

severalen jaeren te vooren hadde gehad, haere sprac-

ke hadde verloren. Dese hebbende gehoort dat

den H. SEBASTIANUS hadde geseyt, ende ge-

sen het licht ende de Engelen tot dienst van

den Heyligen, hem te voet vallende gaf te ken-

nen het best dat sy konde dat sy Christen wilde

worden,

worden; t'saemen het H. Doopsel verfoeckende;

naer dat den H. SEBASTIANUS hadde vernomen

de sieckte van Zoa, seyde tot haer: indien ick

ben eenen dienaar van JESUS CHRISTUS en-

de ist saecken al het gene ick geseyt hebbe waer-

achtigh is, soo moet den selven Heere JESUS

u genesen, ende ontbinden uwe tonge. Dit seg-

gende maeckte hy een teecken des H. Cruys op

haeren mont, en sy verkreegh op den selven oogen-

blick haere spraccke, met een blyde stemme

roepende: saligh zyt gy, ende gebenedyt zyn uwe

woorden, en saligh die door u geloeven, in JE-

SUS CHRISTUS den Sone van den levenden

Godt; want ick hebbe met mijns oogen gesien

eenen Engel tot u komende uyt den Hemel, eenen

Boeck voor u houdende, byt den welcken gy

alle de woorden die gy tot ons spracckt hebt ge-

lesen.

Nicostratus bekeerde hem verstant tot het Ge-

loove van Christus door dit soo blyckelijck Mi-

rakel, ende viel de heylige Broeders te voet,

hun biddende, dat sy naer sinne haeren segghen

gaen, ende hem vergeven dat hy hun los langhe

hadde opgehouden, want hy blind hadde ge-

weest, ende sonder kennisse der waerheyt dat

hy sich teer sonde verbleyden, indien hy gevin-

gen, gepyngh ende gedoor wirt om dat hy

hun los hadde gelacsen. Tranquillinus, Marcia

de Vrouwen ende Kinderen van Marcus ende Nico-

stratus waren alreede alreede hier gene te gehoor-

ende gelien hadden beveeght ende waeren van

meyninge verandert. Sy stonten alreede tot

(34)

te ende overvloedige traenen; maer het waeren traenen die uyt een ander fonteyne quamen, ende uyt een ander hert dan d'eerste, het waeren traenen; met de welke sy de voorleden traenen beweenden; ende den arbeyt die sy gedaen hadden om die twee Ridderſ van JESUS CHRISTUS te verleyden ende te trecken van ons Gelooye. *Marcus* wiert dit gewaer, den welcken tot noch toe gefwegen hebbende, hem tot hun keerende, seyde: Mijne alderlieſte Ouders, Vrouwe, Swaegerinne, mijne Ieſte Kinderen ende Neven, gy hebt konnen verſtaen uyt het gene gy gehoort ende geſien hebt, dat de quaerſte laecke die den menſch kan doen, is ſijn vleech te laeyen ende te beminnen, ende de beſte ſaecke; eenen ſchroom van het ſelve te hebben ende ſorge te dragen voor ſijne ziele, haeckende naer het eeuwigh leven, want deſe onſe ziele is geſegelt met het Goddelijck Beldt, getrouwt met den rinck des Geloofs, begaeft met gaven van den *H. Gheest*; verloſt met het Bloet van JESUS CHRISTUS, beſchermt door de wacht der Engelen, en erfgenaem van de goetheyt ende ryckdommen Godts. Wat heeft dan deſe ſoo edele ziele te doen met het vleech dat ſoo ſwack ende onreyn is? Laet dan dit verworpen lichaem ſterven, laet het ſterven op dat de ziele eeuwighlijck magh leven. Mij hert was doorwont, om dat ick ſagh dat gy ſoo bedrogen waert, maer nu bedancke ick mijnen Heere JESUS CHRISTUS die u verlicht heeft ende geſtelt op den weg der ſaligheyt. Broeder *Marcellane* laet ons ſtry-

(35)

ſtryden als Ridderſ van *Chriſtus*; laet ons voor den Heere ſterven die voor ons ſtierf aen den ſchandelijcken Boom des Cruys. Laet allé ons diſpuet welen wie eerſt ſal ſterven om den wegh voor de andere te maecken. Sy hielden allegaeder voor goet, al dat *Marcus* hadde geleyr. Het eynde van dit alderſalighſte ſpel, was dat ſonder uyttitel *Niſtratus* ende *Zoa* het Doopſel begeerden.

AENMERCKINGE.

Noch ooge en heeft het geſien, noch oore gehoort, noch ten is in menſchen hert gekomen, 't gene Godt bereydt heeft vóór de gene die hem beminnen. 1. Cor. 2. 9.

NAer het ſeggen van den grooten Paus *Gregorius* (a) alsmen op de glorie van den Hemel peyſt, ſoo walght ons al wat men op de aerde ſiet, want (b) al het lijdén van deſen tijdt en is niet weerdt genoegh der toekomende glorie, die in ons veropenbaert ſal worden.

*Mijn tongh is niet bequaem dit wonder uyt te drucken;
En kom ick tot de penn, 't en wil oock niet gelucken;
Dit weet ick, dat den menſch hier namaels weſen ſal,
Schoon, wacker, ſonder feyl, en byten ongeval.
Wie ſal hier verder gaen? geen ziel en kan bedencken;
Hoe Godt te ſijnen vydt het lichaem ſal beſchencken:
Dies ſegh ick lieve Godt, hoe diem een menſch te zyn,
Die naemaels blincken ſal gelijk éen Sonne ſchyn.*

C 2

Hoe

(a) *Hom. 37. in Evang.* (b) *Rom. 8. 18.*

Hoe groot, leght den *H. Augustinus*, (a) sal dat geluck zyn, daer geenderlyde quaet sal zyn, geenderlyde goet ontbreken: men salder besigh zyn met Godt te loven die zal zyn alles in alles. Daeren-tusschen in plaette van met eenen Apostel te roepen: (b) *Ick hebbe begeerte om onbonden te zyn ende met Christus te wesen*: Wy blyven omhelsen dit sterffelijck lichaem, dit vuyl-stinckende schuym, vleesch geworden, uyt de sonde geboren, in de sonde opgevöeyt, eenen sack vol vuyligheyt, spyste der wormen, ende naer de wormen eenen afgtyffelijken stanck, dat niet anders en is als een ketingh waer mede onse vryheyt is gebonden, als eenen levendighen kercker, als eenen gesworen vyandt van onse ziele. Tot dat hemels Koninckryck geroepen, en doen niet anders als met eenen *Saul* onse Ezels soecken: (c)

*Al watmen hier bemint, lust, ryckdom groote staen,
Een korten dögenblick, die doet het ons verlaten:
Gy daerom weerde ziel, scheidt hier gewilligh van;
En kieft tot neuen troost, dat eeuwigh dueren kan.*

*Den mensch omsiet noch vier noch swert,
Om hier te blyven op der eert:
Men saecht hem af sijn been en handt,
Zyn aders worden toegebrandt,
Men giet hem vuyle drancken in,
Vergiftigh met een slangh oft spin,
Wat druck, wat crays, wat tegenspoet*

Sal

(a) *De Civ. lib. 22. cap. 30.* (b) *ad Phil. 1. 23.*
(c) *1. Reg. 10.*

*Sal dan verschricken ons gemoet;
Wanneer men in sijn herte prent,
Dat hoogste goet, dat niet en em?*

*O Vader! opent mijn verstant,
Dat my het eeuwigh Vaderlant
Soo diep magh in de sinnen staen;
Dat my de werelt magh omgaen;
En dat al wat oyt ooge sagh,
Ick slechts als leuren honden magh.*

*Nu Heer! best mijn hert; want vleesch en aerische saken
En konnen nu voortaeen mijn ziele niet vermaken;
Daer is geen ware lust in al dat werelt biet:
Geluckigh is den mensch die sijnen Godt geniet.*

VI. HOOFD-STUCK

*Zoa, Nicostratus en de andere onderdaen daer naer
kloeckelijck de Martelie.*

Zoa wirt daer nae van de ongeloofige gevangenen als zy haer Gebedt dede voor het graf van den *H. Petrus*. Sy wirt voor den Rechter gebracht, ende van hem in eenen donckeren kercker gesmeten, om dat sy de Goden geen Offerande en wilde doen; hier lietmen haer ses daghen londer eten, ofte drincken liggen. Den sevensten dagh om dat zy stantvastigh bleef in het Christen Geloof, hincmen haer op met den hayre aen eenen boom ende men vermachte haer

C 2

met

met den roock van het vier, datmen onder haer hadde gestockt, ende soo is de *H. Zoa* met een vieriger herte als de kolen waeren, Godt lovende ende danckende gestorven. Doen wierp men haer lichaem gebonden aen eenen grooten steen in den Tyber, het welck *Nicostratus* ginck soecken met sommige van sijne Vrinden, te weten, met *Claudius*, *Castorius*, *Victorinus*, ende *Symphorianus*, maer sy wierden al-te-saemen gevangen, soo sy achter den Oever gingen om het selve te visschen; sy wierden thien dagen achter mal-kanderen voor den Rechter gebrocht, drymael gepynight ende ten lesten in de Zee versmoort. Dit waeren de vruchten van de vermaeningen van den *H. SEBASTIANUS*, dat oock teere en vreesachtige Vrouwen nu de afgrysselijckste tormen-ten quamen te mis-achten.

AENMERCKINGE.

't Is den Geest die het leven geeft. Joan. 6. 64.

VErwondert u niet over de kloeckmoedigheyt van dese *H. H. Martelaeren*: want koste een ydele glorie in Heydensche menschen soo veel uytwercken, dat eenen *Mutius Scaevola* voor den Koninck *Porfenna* syne dolende handt vrywilligh in het vier heeft gesteken en daer soo lange heeft gehouden tot dat sy ten polveren was verbrant, dat *Anaxarchus* van den Coninck *Nicotheon* in eenen grooten Mortier gesteken om in stukken ge-

stamp

stamp te worden, tegen den Coninck riep: stamp luttigh aen, ende vult den blaes-balck van *Anaxarchus*, want gy en raect *Anaxarchus* niet. Als den Coninck dreyghde dat hy hem de tonge uyt den mont soude doen snyden, ten waer dat hy swege, heeft de selve terstont afgebeten en in het aensicht van den Coninck uytgespouwen.

Heeft eene ydele glorie soo veel in Heydensche menschen vermogen, wat kracht en moeste niet hebben den *H. GEEST* door de krachtige woorden van den *H. SEBASTIANUS* in de herten van de *H. H. Martelaeren* soo overvloedelijck gestort.

De uytwendige Predicatie ofte Mirakelen en waeren niet bestandt om eenen ongelooigen tot het Geloof oft een sondaer tot de rechtveerdigheyt te brengen, maer daer moest by'komen een inwendige genaede; een inwendigh licht; en een inwendige bewegingh. Hoort *Christus*: (a) *niemand en kan tot my komen, ten zy den Vader die my gesonden heeft, hem treckt.* Soo dan, (b) *door de gratie ende Godts onverdiende genaede zyt gy saligh geworden, dat is, gestelt op den wegh van saligheyt: Door het Geloof, ende dit niet uyt u-lieden; want het is Godts gave.* Voeghter by: (c) *Noch die plant en is iedt, noch die besproeyt; maer Godt die den wasdom geeft.* Die plant en die besproeyt en zyn maer als instrumenten om dit oft dat goet uyt te wercken, om die oft dese tot Godt te brengen. Hebt gy tot noch toe, mijne

C 4

(a) *Joannis* 6. 44. (b) *Ephes.* 2. 8. (c) *I. Corint.* 3. 7.

ondanckbaere ziele, uwen Godt voor dat uytne-
mende weldaet wel eens bedanckt?

My dunckt ick hoorē dese H. H. Martelaers
eenpaerlijck roepen :

*Laet ons van nu voortaan geen vleesch of werelt achten,
Maer als een rechte wreught, ons af-scheyt hier ver-
wachten :*

*Maeckt ons daer toe bequaem door kracht van uwen
Geest :*

De doot die dient behoort, en niet te zyn gevrees.

VII. HOOFT-STUCK

*Den H. SEBASTIANUS doet alle de gevangenen voor
hem brengen, bekeert hen, worden gedoopt ende is
Peter over de selve.*

DEN H. SEBASTIANUS hadde belast aen *Ni-
costratus* dat hy in syn huys soude bren-
gen alle de gevangenen die om hunne mis-
daeden in den kercker waeren, om dat sy het woort
Godts louden hooren, ende deelachtigh worden
van den prys onser verlossinge. Men brocht dan
de gevangenen door de handt van *Claudius*, die Gref-
tier van de criminele saecken was, ende hebben-
de laeten gaen de dienaers van de Justitie, soo
brocht hen *Nicostratus* al gebonden voor den H.
SEBASTIANUS, den welcken hen vermaende met
soo levende, stercke en vierige redenen, dat Godt
hun hert opende, ende plaetse maeckte, op dat
sij

sijn Goddelyck licht daer soude ingaen, en hun
tot het Geloof van JESUS CHRISTUS bekeeren.

Het getal van die hun door het toe-doen van
den H. SEBASTIANUS op die reyse bekeerden.
waeren over de festigh Onder hun wierden ge-
reket *Tranquillinus* met sijne Huysvrouwe, sijne
behoude Dochters, Neven en Vrinden, *Nico-
stratus* met sijne Huysvrouwe, ende huysgesin,
het welcke waeren 33. personen, en noch seftien
van de quaer-doenders die uyt den kercker wa-
ren gebragt.

Policarpus eenen Priester van Christus, doopte
hun allegaeder, hebbende eerst alle te samen dien
dagh gevast-tot den nacht toe, ende hebbende
den Heere opgeoffert eene offerande van Lof-
sangen ende gebeden.

Den H. SEBASTIANUS was den Geestelycken
Vader ofte *Peter* van alle de nieuwe Christenen,
van de vrouwen waeren *Meters* de Heylige *Bea-
trix* ende *Lucina*. Onder die het H. Doopfel ont-
fangen hadden waeren sommige siecken, en wier-
den door de krachten van het H. Doopfel gesont.
Qualijck soude iemant connen gelooven, wat
blytschap den H. SEBASTIANUS in sijn hert ge-
voelde door dese saecke, als oock de twee broe-
ders *Marcus* ende *Marcellianus*, sy gaven malcan-
deren moet in het Geloove, vertoevende dat den
tydt van dertigh daeghen soude om zyn, die
den rechter hadde gestelt om het vonnis tegen
de twee broeders gegeven te volbrengen. Onste-
ken met een vierige liefde Gods, brochten sy
allen desen tydt over in bidden ende lof-sangen,
ver-

verfoeckende alleen van den Hemel stantvastig-
heyt in het Geloof.

AENMERCKINGE

Een goet man sal borge blyven voor sijnen naesten
Eccli. 29. 17.

VAn den tydt der Apostelen heeft het de ma-
niere geweest in de H. Kercke van de Chri-
stenen in het Doopsel eenen *Peter* oft *Meter* te
geven, de welcke haere geestelijke kinderen
wel souden onderwyfen in Christelijcke Leer-
ingen, voorgaen in Christelijcke manieren, haere
sienelijcke Engel-bewaerders souden wesen, ende
alsoo met haer selven leyden naer den Hemel,
daerom dragen sy het kint op aen den Priester
om gedoopt te worden, heffen het selve over
de Vunte, geven't eenen naem en blyven bor-
ge voor de ziele van het selve.

In deler voegen hebben vele Heyligen de kin-
ders de welcke sy over de Vunte geheven had-
den, onderwesen ende goede Christenen, dat is
Heylige gemaect. Soo heeft den *H. Augustinus*
Apostel van Engelant over de Vunte geheven
den *H. Livinus*, den welcken daer naer Bisschop
zynde is *Peter* geweest van het kint *Brixius* en
hebben daer naer te saemen de Croone der Mar-
telie verdient.

De *H. Agnes* is *Meter* geweest van den *H. Be-
nignus* Martelaer.

De *H. Rithrudis* is ten Houwelijck gegeven,
aen

aen *Adalbaldu*, wiens Moeder was *Geriberta*, de
Dochter van de *H. Gertrudis*. Uyt dit Houwe-
lijck is geboren *Maurontius*, die daer naer Abt
is geweest, ende dry *H. H. Maeghden*, te we-
ten *Cloisendis* (die naer haere Moeder Abdiffe
wiert) *Eusebia* ende *Adalsendis*. *Maurontius* heeft
tot eenen geestelijcken Vader gehad den *H. Prie-
ster Richarius*, ende den *H. Bisschop Amandus*
heeft *Cloisendis* over de Vunte geheven, en in
alles Godt weerdigh gemaect, de Coninginne
Matbildis, Huysvrouw van *Dagobertus* heeft *Eu-
sebia* geheven.

De *H. Coninginne Bathildis* heeft over de Vun-
te geheven de *H. Radegundis* Maghet, die op de
selve plaetse begraven hebben geweest en wor-
den geviert.

De *H. Gertrudis* heeft *Meter* geweest van twee
H. H. Susters te weten *Gudula* ende *Pharaïldis*.

Den *H. Aubertus* heeft *Landelinus* eenen edelen
Jonghman over de Vunte geheven, ende in alle
goede manieren onderricht: maer soo hy door
quaeden raedt van syne Vrienden, sigh tot alle
boosheyt begeven hadde, soo heeft den *H. Au-
bertus* hem soo vermaent, dat hy bekeert is ende
heyligh gestorven.

Den *H. Bertinus* Abt heeft *Peter* geweest van
den *H. Sone* van den *H. Walbertus*, oock ge-
noemt *Bertinus*.

Den *H. Rumoldus* is van Roomen door Vranck-
ryck tot *Mechelen* gekomen, alwaer hy van den
Grave *Odo* geherbergh is, door wiens Gebeden
hy geene kinderen hebbende, eenen Sone ver-
kregen

kregen heeft, van den welcken den *H. Romolus* is *Peter* geweest hem den naem van *Tiburtius* gevende. Dit kint heeft onder synen Geestelijken *Vader* soo in alle Godtvruchtigheyt toegenomen, dat hy daer naer eenen glorieusen *Martelaer* gestorven is.

Welcke obligatie van *Peters* merckende sekeren *Diaken* met naeme *Murita*, als hy gereet stont om te lyden voor den naem van **JESUS CHRISTUS** en siende dat *Elpidoforus* die hy over de *Vunte* geheven hadde, van het *Geloof* afgeweken, en eenen beul der *Christenen* geworden was, heeft uytgetrocken het wit *Kleer*, daer hy hem mede in den *H. Doop* hadde bekleedt, en voor een ider getoont, seggende: Dit is het kleet, o ellendigen *Elpidofore*, dat u eens voor dien strengen *Rechter* sal beschuldigen; dit hebbe ick be- waert op, dat het getuygenis tegen u soude g-
ven, ende vraeck over uwe myncedigheyt inder
eewigheyt soude roepen.

Waer zyn nu de *Peters* ende *Meters* die op dusdanige maniere haere geestelijcke kinderen onderwyfen; op dusdanige maniere de selve met goede exempelen voorgaen? Hoe zyn de tyden verandert, als men meer *H. H. Peters* en *Meters* sal vinden, salmen meer *H. H. Kinderen* vinden,

VIII.

VIII. HOOFTSTUCK

Chromatius wordt bekeert.

ALs den tydt van dertigh daghen voleynt was, den *Oversten* van de *Stadt* genoempt *Chromatius* dede *Tranquillinus* roepen, en seyde tot hem: Wel wat hebben uwe *Sonen* geschickt te doen? Hebt gy hun daer toe gebracht datse onse *Goden* souden aenbidden, en de *Keyfers* gehoorlaem zyn? *Tranquillinus* antwoorde mijne *Sonen* zyn saligh, en soo ben ick oock, aengesien *Godt* my heeft doen bekennen de waerheydt van het *Christen Geloof*. Doen seyde den *Oversten* tot hem: Gy hebt dan oock verstant verloten, ende wilt de dwaesheyt der *Christenen* volgen in het eynde van u leven? *Tranquillinus* seyde: Hy is dwaes die verlaet den wegh des levens, ende volgt den wegh des doodts. Den *Oversten* seyde: wat leven? wat doodt? *Tranquillinus* antwoorde: indien gy my aendachtlijck wilt hobren, soo sal uwe ziele en u huys saligh zyn. Den *Oversten* seyde: ick sal u geene hooren, maer wacht u my iet anders te seggen, dan dat gy kont goet doen ende bewysen. Sy hadden lange spraecke onder malkanderen. *Tranquillinus* verhaelde hoe hy elf jaeren heel styf van het *sterecyn* hadde geweest, soo dat hy van een ander gedragen, jae de spysse in sijnen mondt van een ander gesteken moeste worden, en soo haest als ick

ick gelooft hebbe, seyde hy, dat JESUS CHRIS-
TUS waerachtigh Godt was, soo ben ick gesont
geworden, en hebbe de blydtschap van mijne sa-
ligheyt ontfangen: hierom wildy oock van uwe
sieckte genesen worden, gelooft dat CHRISTUS
den Sone Godts is. Doen seyde den Oversten:
brenght tot my dien persoon die u Christen ge-
maect heeft, ende ist dat hy my belove de ge-
sontheyt, ick sal oock Christen worden. Terstont
heeft *Tranquillinus* den Priester *Policarpus* geroe-
pen: *Chromatius* hem siende heeft geseyt: al-hoe-
wel onse Princen groote dreygementen tegen de
Christenen uytgesproken hebben, nochtans op
hope van mijne gesontheyt wederom te krygen
soo belove ick u de helft van mijne goederen,
ist saken de knobbels mijnder vingeren genesen
konnen worden. *Policarpus* antwoorde dat den
Heere machtigh genoegh was om hem te geven,
het welcke hy geerne soude hebben, *Tranquillinus*
wie gelt biedt ofte ontfanght voor sulcken saken
dat die niet alleen geene gesontheyt sullen ver-
krygen, maer eene ongeneselijcke sieckte voor
haer selven souden veroorsaecken. Doen antwoor-
de *Chromatius*: seght my dan wat sal ick doen
om dit te verkrygen? *Policarpus* seyde: gelooft uyt
heel u herte gelijk *Tranquillinus* heeft gedaen,
soo sult gy gesont worden. Daer naer heeft hem
onderwelen in de beginselen van ons Geloove,
ende geboden dry dagen te vasten. Den H. SE-
BASTIANUS heeft met hem gevast, ende sy heb-
ben te saemen met tranen gebeden dat den Hee-
re de kracht van synen naem tot saligheyt van die
die

die wilt gelooven soude thoonen. Doen heeft Se-
BASTIANUS geseyt: ick hebbe verstaen dat gy vele
Afgoden hebt. Ten zy saecken gy al-te-mael die
verloochent, ende breckt, ende den eenigen waer-
achtigen Godt bekennt ende aenbidt, soo en konn
gy het leven van uwe ziele, ende de gesontheyt
van u lichaem niet verkrygen. Terstont heeft
Chromatius twee-hondert Afgoden ten voorschyn
gebracht, de welcke de *H. H. Sebastianus* ende *Pe-
licarpus* gebroken, gesmolten, ende verbrant heb-
ben. Als hy noch niet genesen en wirt, soo sey-
de den H. SEBASTIANUS: wy houden voorseker,
datter noch iet verborgen is, ende soo langh al-
ser noch iet schuylt, soo en suldy niet genesen.
Doen toonde hy eene kamer van gelas daer den
loop der Sterren ende Planeten seer kostelijck in
begrepen was, welck werck aen synen Vader
Tranquillinus wel twee-hondert pont Gouts gekost
hadde, het welcke hy aldermeest in weerden hielt:
want hy daer uyt toekomende dingen voorseyde.
Doen seyde den H. SEBASTIANUS: soo lange gy
dele dingen wilt behouden, soo en sult gy gee-
ne gesontheyt bekomen. *Chromatius* dit hooren-
de, gaf oorlof om dit kostelijck werck te bre-
ken, gelijk oock terstont geschiede. Soo dit
geschiet was, openbaerde aen *Chromatius* eenen
Jongelinc met een silver-blinckende aengesicht
die hem seyde: Mynen Heer JESUS CHRIS-
TUS heeft my gelonden, op dat gy de gesont-
heyt van alle uwe liden sult ontfangen, naer
welcke stemme *Chromatius* heel genesen is.

AENMERCKINGE.

Gy en sult geene vremde Goden hebben beneven my. Exodi 20. 3.

Bemerckt ten eersten ô sondaer, als gy te Bichten gaet, dat gy alle uwe Afgoden, dat is alle uwe sonden moet veropenbaeren, sonder een te verfwygen, anders en kont gy de gesontheit van uwe ziele niet verkrygen.

2. Dat alle dese ydele ende curieuse wetenschappen onder de eerste Christenen werden verfoeyt als geenints nut, jas beletselen tot onse saligheyt, gelijk blyckt uyt de verantwoordinge van den ouden en geleerden *Tertullianus*, (a) als oock uyt sijnen Boeck tegen de Ketteryen.

3. *Chromatius* socht de Heyligen te bedriegen, maer bedroogh meest sijn eygen-selven, want hy de lichamelijke gesontheit niet weder en kreegh.

Die seymans soecht in slaep te wiegen

Met soet geuley, en te bedriegen

Tracht sijnen alderbesten vint,

sich manighmael bedrogen vint.

Chromatius soude wel hebben begeert sijne kostelijckheden en ryckdommen te beminnen, ende *Christus* te dienen, maer desen hadde uytdruckelijck

(a) *Cap. 35. ex. 43.*

kelijck geseyt: (a) *Gy en kont Godt niet dienen ende den ryckdom.* Wy kunnen wel ryck en heylich zyn, maer wy en kunnen Godt niet dienen, ende de ryckdommen: dese moeten ons dienen, en terstont gehoorsaem zyn, als men de selve wilt, als beletsels van onse saligheyt, verworpen, ofte den armen uyt-deylen.

Een Koets vol Gouts, een Kar' vol Steens.
Dat sal hier naermaels zyn all' eens.

Daer staet geschreven: (b) *Het is lichter dat eenen Kemel door de ooge van een naelde gaet, als dat eenen rycken come in't ryck Gods.* Groote onmogelijckheyt, en vremde maniere van spreken. Maer gy moet weten, dat het woordeken *kemel*, part de uytlegginge van sommige, in het Grieksk niet alleen eenen kemel beteekent, maer oock eene dicke tauwe die de Schippers gebruycken om haere Anckers aen vast te maecken; in desen sin sal het oock onmogelijck schynen dat eene soo dicke koorde kan passeren door de ooge van eene gemeyne naelde. Ick bekenne dat dit onmogelijck is, ist saken dese dicke tauwe vast by malkanderen blyft, maer ist dat sy van malkanderen gedaen in kleyne draeykens verdeylt wort, sal lichtelijck door de ooge van eene naelde passeren. Soo oock ruckt uyt u huys en uyt u hert die kostelijckheden die u ziele verblyden, verdeylt dat gelt en goet, soo veel als uwen staet toelaet, met Aelmoessen te geven, soo sult gy lichtelijck passeren.

(a) *Matth. 6. 24.* (b) *Luc. 18. 25.*

passeren door de ooghe van een naelde, dat is door den engen wegh van het Hemelsch Vaderlandt. Desen wegh is niet alleen eng, maer loopt oock langhx eenen stylen bergh, en al die goe'deren zyn maer packen, met de welke wy gelaeden zyn. Deylt die mede uwen naetten, dat hy u helpe draegen, soo sult ghy tusschen soo vele vyanden met grooter gemack en plaesier de reyle naer de eeuwigheyt aennemen.

*Die kruys noch must heeft in sijn tas,
Past op de stroopers niet een bras:
Want hy, wiens teer-gelt is een niet,
Betaelt de roovers met een liet.*

IX. HOOFT-STUCK

Tiburtius den Sone van *Chromatius* wort bekeert, ende bekomt de Croon der Martelie.

C*hromatius* nu bekeert zynde, met geheel sijn Huylgesin, in het welke waeren duyfent ende vier hondert slaven, die hy alle gaeder vrymaeckte, soo is *Tiburtius* sijnen Sone, eenen Jongelinck in alle wetenschappen hervacren, schoon van gesicht, ende soet van manieren, alle dese dinghen siende, beweeght gheweest, ende vallende voor de voeten van de H. H. *Pellicarpus* ende *SEBASTIANUS*, heeft het Doopsel ver-

verlocht, ende verkregen, ende heeft het Christen geloof met sulcke vierigheyt aenveerd, dat hy onder de andere Christenen seer gesien was, ende Godt door hem veele mirakelen dede. Het eene was dat hy gaende door eene strate, sagh eenen Jongelinck die gevallen was van eene hooge plaetse, daer door doodelyck gequetst wesende, *Tiburtius* quam by hem ende las over hem den *Vader onse* ende het *Geloove*, waer door terstont de wonden genesen wurden. Door dese oorsaecke den Sone ende de Ouders bekeerden sich tot het Christen geloof, de welke *Tiburtius* leyde by den Paus *Caius*, van den welcken sy gedoopt wierden. *Tiburtius* was seer lieflyck tot den armen ende seer iverigh om de Christenen te vermaenen, dat sy stichtigh souden leven, ende verciert zyn met alle deughden, op dat Godt in hun soude vereert worden, ende dat de Heydenen hun soo gemaniert siende door de Heyligheyt des levens bemercken de uytmentheyt van het Geloove dat sy beleden. Onder de Christenen was eenen bedriegelycken mensch, genoemt *Torquatus*, die niet en leefde naer de Christelycke manieren, maer als eenen heydenschen mensch. Syn hayr was altoos verciert, ende gekrold; hy begat hem tot speelen en bancketen, hy handelde met vrouwen, hy en vastte, noch en las niet, hy sliep geerne lanck, ende wiert met de andere in de bidt-plaetse niet gevonden. *Tiburtius* berispte hem dickwils van dese gebreken, willed, dat gelijk hy den naem van Christen voerde, oock het leven soude hebben. Hoe wel *Tor-*
quatus

AENMERCKINGE.

Het beginsel van alle sonden is de hooveerdigheyt. Ecc: 10. 15.

Die het peryckel bemint, sal daer in vergaen. Ib. 3. 27.

GHy siet eenen *Torquatus* met verciert ende gekrolt hayr, vol hooveerdigheyt, vallen van d'eene sonde in d'ander.

*Hoogen moet,
Vallen doet.*

De waerheyt die geseyt hadde, dat ten zy men gedoopt wort, ten zy men penitentie doet, men niet komen en kan in't ryck der Hemelen, heeft oock geseydt: (a) voorwaer ick seg'et u, ten zy dat gy u bekeert, en gelijk wort aen de kleyne kinders, gy en sult in het ryck des Hemels niet komen.

Torquatus wort niet meer gevonden met d'andere Christenen in de gemeyne bidt-plaetse, maer in banketten en by ongelijke personen.

*Die met den goeden ommeget,
En acht ick noyt myn leven quaet,
En die met quaede veel verkeert,
En heb ick noyt voor goet ge-eert.
By een kreupel leert men hincken,
By den vylen leert men sincken;*

(a) *Matth. 18. 3*

Jonge

*Jonge lieden wie ghy zyt,
Quaet geselschap dient gemest.*

In een pypers huys, seydt den Spaeniaert, leert een ieder fluyten, de occasie maect den dief. Broodt-droncken geselschap is als vogellym, het laeter al van lijn veiren datter ontrent wilt komen. In eenen herten key, soo men seggen sou, en is geen vier, noch in het stael dat van sich selven kout is; laet nochtans den key komen by het stael, die sullen t' samen vier slaen. Van gelycken, de aerde is van haer selven niet quaet, nochte oock het water, maer laet de aerde by het water comen, gy en sult niet anders als slyck en modder vinden; soo oock als imant is buyten de occasien, sop en is'er geen perijckel, gelijk het spreek-woort leght.

Eenigh yt

Ryngheyt.

Blyfde huys,

Soo blyfde kuyt.

Torquatus acht alle de vermaningen van *Tiburcius* niet, jae om te vryer in sijne oude en vuyle gewoonten te blyven steecken, wort sijnen chaeter ende verrader.

*Een beest met konste tam gemaect,
En dient niet al te veel geracect;
Want schoon het nu al duyckt en sweyght,
Wanneer't zyn oude pecten kryght;*

D 4

Soo

*Soo is't weer al even fel,
En quest' sijn eygen meester wel.*

Torquatus onder een deck-mantel van Christen te zyn is vry by de selve, welcke kennende, komts verraderlyck op de vleesch-banck te brengen, waer uyt wy leeren.

*Wie sijn secreet aen imant melt,
Is steds in sorg en anxt ghestelt.
Te goet, te mildt, en te getrouw;
Brengh menich mensch tot na berouw.*

*Die vrienden in den noot behoeven,
Die moese als het gont beproeven.*

*Die met vossen heeft te doer
Moet wel leuen op sijn hoer.*

X. HOOFSTUCK

*Marcus en Marcellianus versterckt door
den H. SEBASTIANUS onderstaen
Cloeckmoedelyck de Martelie.*

DE vervolginge vermeerderde daegelijckx meer en meer: alsoo dat de Christenen niet en mochten coopen oft vercoopen, niet connende vinden om te eten; in dien sy niet eerst wierock en hadden geoffert aen de belden die door het gebodt van den Keyser gestelt waren op de gemeyne plaetsen.

Siende

Siende dat sy het niet en konden ontkomen, en dat onder hun veel swacke ende krancke waeren, soo zyn daer veel door den raet van *Caius*, die doen oversten was van de gemeyne Kercke, met *Chromatius* uyt de Stadt vertrocken, die van hem onderhouden wierden ende beschermt in sijne buyten-hoven, andere bleven in de Stadt als vleesch in het vleesch-huys. Onder dese was den H. SEBASTIANUS, daer bleven oock die twee Broeders *Marcus* ende *Marcellianus*, ende den nieuwen oversten *Fabianus* (die gehouden was in de plaetse van *Chromatius*) dede het vonnis des doodts tegen de twee gebroeders volbrengen: welcke sy aen eenen stock bindende, nagelden de voeten met groote vreehteyt. Als sy hier soo ghenagelt waeren, songen sy met groote vrolijkheyt dat versken van David.

(a) Och hoe voordeeligh en hoe liffelyck is het, dat broeders te saemen in eendrachticheyt leuen, en soo den Rechter hun seyde, dat sy dese dwaesheyt souden laeten, en de groote tormenten ontkomen, antwoorden sy hem, dat sy daer wel waeren, aengesien sy in de liefde van CHRISTUS gevest waeren, dat hy hun daer soo laeten soude, tot dat het leuen hun begaue. Sy waeren in dese pynen eenen dach ende nacht, biddende ende lovende den Heere: *Fabianus* siende dat sy volherdich bleven, beval datmen hen met lancien doorsteken soude: ende door dese doot gaaven sy hunne ziele aen Godt in't jaer ons Heere 285. op den 18. dagh van Junius. Hunne lichaemen zyn ontrent een half

(a) Ps. 32. 1:

quatus (om dat *Tiburtius* eenen soo vermaerden
 persoon was) hem uytwendelyck geliet, al ofte
 het hem aengenaem hadde geweest, dat hy hem
 aldus vermaende: nochtans om dat den wortel,
 ende het herte quaet was, soo kreegh hy tegen
 den selven Heylighen eenen grooten haet: waer-
 om willende vrake nemen, ginck by den rechter
Fabianus ende seyde dat *Tiburtius* Christen was.
 Maer om dat men niet en soude bemercken; dat
 hy den overdrager hadde geweest, soo verfocht
 hy van den rechter dat hy hun alle beyde te sae-
 men soude doen vangen, *Tiburtius* ende *Torqua-*
tus, den Heylighen ende den sondaer, den waer-
 achtigen Christen, ende den geveynsden. Als sy
 voor den oversten *Fabianus* gebracht waeren,
 vraeghe hy *Torquatus* hoe hy genaemt was, ende
 wat geloove hy beleed, hy antwoorde: dat hy *Tor-*
quatus hiet, ende Christen was; ende *Tiburtius*
 voor meester hadde. Doen seyde *Fabianus* tot *Ti-*
burtius, hoort gy wat *Torquatus* heeft geseydt?
Tiburtius antwoorde: het is lanck geleden dat *Tor-*
quatus seght dat hy Christen is; maer sijne wer-
 ken zyn niet van eenen Christen: want hy is
 eenen mensch tot wellusten genegen, hy streeft
 sijn hayr gelijk een vrouwe, hy gebruyckt lee-
 ker spyfen, hy verquist sijnen tyt met spelen,
 ende hy handelt met oneerbaere vrouwen, ende
 doet andere quaede wercken: CHRISTUS en
 acht soodanighe monsters niet. Eyndelyck naer
 veels proposten, dede den rechter eenie plaetse
 met vierige kolen bestroeyen, ende seyde tot *Ti-*
burtius: ofte gy sult op dese kolen wicroock wor-
 pen

pen, om de Goden offerande te doen, ofte gy
 sult met bloote voeten op de selve wandelen.
Tiburtius maeckte terstont een teecken des H.
 Cruys, ende hy wandelde over de kolen, al ofte
 hy over roofen gegien hadde. Hy sagh den Rech-
 ter hier over verwoedert staen, ende seyde tot
 hem: verlaet uwe hertneckigheyt ende bekent dat
 CHRISTUS is den waerachtigen Godt aen wie
 alle schepselen onderworpen zyn: indien niet,
 soo steekt uwe handt in het siedende water en-
 de aenroep *Jupiter*, ende siet ofte het water u
 sal verbranden. Den oversten gestoort zynde,
 seyde: wie en weet niet, ofte deten uwen CHRI-
 STUS leerde u tooveren, ende dat gy Christenen
 allegaer tooveraers zyt? *Tiburtius* niet konnende
 verdragen het groot ongelyck van CHRISTUS,
 antwoorde hem: swyght ellendigh mensch, en
 sprackt met uwe vermaledyde tonge soodanigh
 ongelyck niet tegen soo Heylighen ende Honick-
 vloyenden naem. *Fabianus* gestoort door de woor-
 den van *Tiburtius*, dede hem onthoofden. Dit
 vonnis wiert volbracht buyten de Stadt *Raomen*
 op den wegh genaemt *Lavicana*, waer hy ont-
 fingh de Croone der eeuwige blytschap, voer
 den getrouwen strydt, die hy voor de eere van
 JESUS CHRISTUS gestreden hadde. Syn H.
 Lichaem wiert begraven ter selve plaetse, en
 den Heer dede door hem veele Mirakelen.

half myle van *Roomen* in een fantachtige plaetse begraven. Inſgelyckx ſtirven alle die van den H. SEBASTIANUS waeren bekeert geweest en lieten hun leven voor CHRISTUS: waerom groote vreught ende blydſchap onder de Chriſtenen was, maer droefheyt onder de Heydenen. Ten tyde van den Paus *Gregorius* 13. op den 29. *Julius* in't jaer 1582. wierden de lichaemen van *Marcus* ende *Marcellianus* gevonden, als oock het lichaem van hunnen Vader *Tranquillinus*, in eene marbere Tombe in de kercke van de H. H. *Cosmas* en *Damianus*: in de ſelve Tombe, aen een zyde was oock het lichaem van den H. *Felix* Paus ende *Martelaer*.

AENMERCKINGE.

Die tot den eynde toe volhert, die ſal Saligh zijn. Matth. 10. 22.

Die groote gave van volherdinge kan van niemant anders gegeven worden, als van Godt alleen; ſoo dat d' onſekerheyt van onſe verkieſinge ons altyt ootmoedigh moet maecten, om met vrees en anxt onſe Saligheyt te werken: de middelen ſegt het H. Concilie van Trenten, om deſe groote gave te vercrijgen, zyn arbeit; waecten, aelmoeffen, gebeden. offerhanden, faſten en in ſuyverheyt leven, voeghter by, dat oock die, de welke gerechtveerdicht zyn, moeten vreesen om den ſtrydt die'er noch overig

is met het vleefch, de weirekt en den duyvel. Is't dan wonder dat'er ſoo luttel in de rechtveerdigheyt volherden, alſer ſoo vele verſuymen de middelen die noodigh zyn om deſe H. volherdinge te verkrygen.

*Wel, Godt, myn eeuwigh heyl, ick geefu deſe leden,
Ick ſchenck u deſen romp, van boven tot beneden*

*Snyt, brandt, ſnoeyt, hact en kerft tot mynen leſten
dagh,*

*Maer geeft my recht gedult, dat ick het dragen
magh*

*Vergunt my slechts een tongh, om u te mogen pryſen
Soo kan geen leet te hoogh, in deſen boefem reysen.*

Gunt my dat gy begeert, en geeft dat gy gebiet,

Soo breeft myn beſte deel, voor hel en duyvel niet

Ick en twyffele niet, ofte daer wordender vele gevonden, de welcke alſe hooren van den Apoſtel: *noch oogh en heeft geſien* &c. (gelyck wy in onſe aenmerckinge op het 5. Hooft-ſtuck hebben getoont) worden dickwils beweeght; maecten goede propooften; jae beginnen de handt aen de Ploegh te ſtellen, en den wegh des ſaligheys in te gaen: maer eylaes! als ſy in den ſelven cenige moeylyckheyt vinden beſwycken terſtont, blyven liggen, jae keeren wederom tot haere oude gewoonte. Deſe zyn gelyck aen de kinderen van *Iſraël*, de welke als ſy nu waeren op den wegh naer het lant van Beloften, ende verſcheyde beſpieders uytgeſonden hebbende; om het lant te beſichtigen, ende uyt de ſelve naer 40. dagen weder

wederkeerende, verftonden dat het in der waer-
 heyt was een lant vloeyende van Melck ende Olie,
 fulcken vruchtenvoorts-brengende, dat twee fterc-
 ke mannen eenen tros druyven aen eenen hant-
 boom moesten draegen, wierden terftont met
 eenen drift gedreven om daer naer toe te gaen:
 maer foo haest als fy van de selve befpieders ver-
 ftonden, datter in dat landt waeren ftercke in-
 woonders van het geflacht van den Reufe Enach,
 datter waeren hoogh bemuerde Steden de welc-
 ke altemaal met groot geweld overwonnen moe-
 sten worden, veranderden terftont van voorne-
 men ende leyden: wat willen wy daer gaen doen?
 wy en zyn maer sprinck-haenen by dese Enac-
 hiten vergeleken. Och oft wy gestorven en be-
 graven waeren in Egypten, laet ons eenen an-
 deren leyts-man kiefen en weder keeren naer Egypt-
 ten. Wy meynden dat het al boter was tot den
 Bodem toe, gaet'et daer foo, die vruchten zyn ons
 te dier ende te fuer, laet ons wederkeeren naer
 Egypten. Sop oock veele hedendaghs als fy met
 de Apostels en andere H. H. hooren de Predi-
 kanten uyt leggen.

*Des Hemels heerlyckheyt, daer wy hier staegh
 naer fuchten,*

*Doet ons hier pijn en smert, aenveerden voor ge-
 nuchten,*

*Ick haude seght Paulus, (a) dat het lyden van desen
 tyt niet weert genoggh en is der toekomende glorie die
 ons sal geopenbaert wesen. Nempt daer en boven
 (a) ad Rom. 8. 8.*

moet

moet, roept den felven, want (a) *Godt is ghe-
 trouw, die u niet en sal laeten tenteren boven dat gy
 vermoght.*

Als fy dese dingen hooren, willen de wapenen
 nemen in de handt, willen trecken naer dat vro-
 lijck landt; ende genieten dese genuchten, maer
 foo fy verftaen van den felven Apostel, dat nig-
 mant fal worden gecroont, ten zy die wettelijck
 fal hebben gestreden, dat is, fal daer gelaeten heb-
 ben dat oneerlijck gefelschap, fal overwonnen
 hebben die en die quaede genegentheden, fal alle
 daegen sijn Cruys met een bly gemoot opgeno-
 men hebben, en sijnen cruys dragende Capiteijn
 Christus tot de doot sal hebben naer-gevolght;
 laeten den moet sincken, keeren weder tot hun-
 ne oude maniere van sondigen, en verlaeten ter-
 ftont den engen wegh van haere saligheyt.

Ach van dit gevoelen waeren onse twee H. H.
 Broeders niet, de welcke misachtende alle de be-
 loften, alle de drygementen van den tyran, aen
 eenen staeck gebonden ende genagelt, riepen dat
 fy daer wel waeren, aengesien fy in de liefde van
 JESUS CHRISTUS waeren geveft. Sy songen
 met een vrolijck hert, met Lancien doorficken
 wordende.

*O Wel geluckigh paer! sal ons dan yder bieten,
 Als dit ons kranck gesel, den Hemel sal genieten
 Wanneer ons niet een woort sal komen uyt den mont
 Als dat vernieuwen sal, het eeuwigh trouwverbont.
 Geen doot geen duyfter graf, geen machien vander bellen
 In niet dat eenigh mensch, hier is gewoonte quellen,
 (a) I. Cor. 10.*

Sal

Sal immer dese ziel van u verscheyden, Heer;
 Want ick sal uwe zyn en dat voor immermeer
 Wegh satan, hels gespuys, wegh duyvel, ziel verrader,
 Godt, Godt sal eeuwigh zyn mijn goedertieren Vader.
 Dit bidd' ick voor het lest, dit wensch ick aldermeest,
 U, u genadigh Godt, beveel ick mynen geest.

XI. HOOFT-STUCK

Diocletianus doet den H. SEBASTIANUS
 met Pylen doorschieten, den wel-
 ken *Irene* ontbint ende geneest.

HEt wiert den Keyser *Diocletianus* te ken-
 nen gegeven, dat SEBASTIANUS onder
 den naem ende kleedt van sijnen Capi-
 teyn, soldaet was van *Christus* ende die aldermeest
 bestreedt sijne Goden, en al het roomsch ryck,
 aengesien hy een ieder daer toe bracht, dat sy in
 eenen gecruyften mensch souden gelooven, ende
 de Joden blasphemeren, op dat sy gestoort zyn-
 de het ryck souden vernielen. Den Keyser heel
 verlaegen doet SEBASTIANUS roepen, ende als
 raefende sprack tot hem: wel SEBASTIANE heb
 ick u in den staet gestelt, daer gy in zijt om
 dat ghy als Christen in mijn palley's levende, my
 ongetrou fout zijn, ende de gramschap der Joden
 tegen my verwecken? SEBASTIANUS antwoorde
 ootmoedelijck: Heere ick heb u altijd seer getrou
 geweest, biddende voor u welvaert ende de sa-
 lighēyt

lighēyt van u rijcke: maer ick hebbe den warach-
 tighen Godt, den schepper van hemel ende aerde
 aenbeden; om dat my dunckt, het groote dwaes-
 heydt is steenen te aenbidden ende hulpe te ver-
 foecken van die, de welcke haer niet roeren en
 connen noch geest noch leven hebbende. Door dese
 woorden vergramde hem den Keyser boven ma-
 ten: ende beval datmen hem terstont uyt sijne
 oogen soude doen, ende een opschrift op sijne
 borst soude setten, dat hy Christen was, endesoo
 binden op een velt om van de schutters van sijne
 wacht doorschoten te worden. Terstont dan de
 soldaten vongen den ridder van JESUS CHRIS-
 TUS sy leyden hem naer het velt, ontkleeden en-
 de bonden hem. Sy schoten soo veel peylen op
 hem, dat sijn heylig lichaem niet en scheen te
 zyn het lichaem van eenen mensch, maer meer
 van eenen Egel. Syne siele was onder de peylen
 seer vrolijck in den heere getroost. Syn hert ont-
 steken met de goddelijcke liefde hadde begeirte:
 om meer te lyden, op dat hy meer soude hebben:
 om den heere op te offeren. De soldaeten hielden
 hem voor doot, en lieten hem alsoo gebonden
 staen, en gingen naer huys.

Den naervolgenden nacht de weduwe van den
 H. Martelaer *Castulus* bottelier van het hof, die te
 voren den Paus met de andere Christenen in het
 Palley's selver hadde verborgen, die verraden van
 den geveyniden Christen *Torquatus*, onder het sant-
 was vermach; de weduwe segge ick, van des-
 sen *Castulus*, genaemt *Irene*, gaende heymelijck
 ter plaetse daer den H. SEBASTIANUS was gescho-
 ten

ten; om sijn lichaam wech te nemen ende te begraven, vont dat hy noch leefde; sy brocht hem tot haeren huys; sy genas hem, en wort binnen luttel daeghen heel gesont. De Christenen vernamen dit; sy quamen by hem, hem vermanende en van hem begeirende met vele tranen, dat hy van daer soude gaen op dat hy niet meer en soude vallen in de handen van eenen soo vreden Tyran.

AENMERCKINGE.

Hy heeft my gestelt als een teecken tegen den Pyl. Thren. 3: 12.

Alser eenige vyanden tegen malcanderen komen, en dat den eenen op den anderen schiet, en dat het niet door en gaet, dan segt men gemeynelyck: dien persoon is hert ende draegt hoghe naemen over hem.

Den **H. SEBASTIANUS** heeft altyt den naem van **JESUS** in sijn hert gedraegen; oversulckx hert ende onwinbaer naer ziel geweest. De vrees ende liefde Godts zyn een harnas dat scheut wy is tegen alle de virighe pylen van het vleesch, van de weirelt, ende van den duyvel. Neemt dese gelyckenisse: daer is eenen Soldaet die moet geartubuseert worden, eer hy aen den staeck gebonden is, bidt hy eenen van sijne beste vrienden dat hy onder de eerste wilt schieten, ende hem eenen hert-scheut jonnen: op dat hy daer naer de

de andere scheuten die hem door de armen, buyck, rugge ofte been gejaegt worden, niet en soude gevoelen. Soo gaet het oock met eenen Godt-vreesende mensch, als dien eens in het hert van de lietde Godts getreft is, dan spot hy met alle die hem willen schieten. Sulckx was de ziele daer den **H. Richardus de sancto Victore** af-seyt: dunckt u niet (teght hy) dat dit hert doorschoten is, als den brandende ichicht gepasseert is door het merg der beenderen, de ziele soo bewegende, dat sy haer selven niet meer en kan bedwingen, noch haeren brandt verborgen? sy haectt ende snackt, sy brandt ende vlamdt, sy sucht ende weendt van blydschap, ende roept anders niet, als datse door Godts lietde soo diep gewondt is, dat sy niet en kan crusten. De lietde hadde **SEBASTIANUS** soo gewont, dat hy de andere pylen van de beulen niet heeft gevoelt maer hy en heeft niet alleen met dusdanighe pylen doorschoten geweest:

A. 254. den **H. Christophorus** oock eenen patroon van de gulde van den Boogh, naer dat hy vrede gecffelen ende eenen gloeyende Helm op sijn hoofd verdraegen hadde, is met siedende Olie begoten, in het vier geworpen, daer naer aen eenen staeck gebonden, met pylen doorschoten, maer niet gequetst, dan eenen pyl vloogh in de ooghe van den beul: maer als hy hem steeck met het bloet van den **H. Martelaer**, verkreeg terstont het licht des lichaems ende der ziele. **CHRISTOPHORUS** is daer naer onthalt als hy te voren 48000. menschen door sijne crachtige vermaeningen tot het waerachtigh geloof hadde gebröcht.

E

A.

A. 269. zyn tot *Rommen* om het waerachtigh geloof, door het gebodt van den Keyser *Claudianus*. 280. Maertelaren in het Amphitheater van de soldaeten met pylon doorschoten.

A. 300. de *H. Maget Christina* is van haeren Vader *Urbanus* President om dat sy Christen was, in eenen toren gesloten, gegeeffelt, met een yfere hekel doorscheurt, in eenen brandenden oven worpen; daer sy vyf daghen ende vyf nachten onghindert in bleef, daer naer is sy onder de slangen ende serpentes gestelt maer niet ghindert: ten lesten de borsten afgesneden ende de tonge uytgeruckt zynde (het welke nochtans haere spraeck niet benomen en heeft) is sy aen eenen boom gebonden ende met pylon doorschooten.

A. 304. den *H. Philemon* eenen speelman in sijn leven, heeft soo wel weten te speelen, datter den Hemel ende alle de Engelen groot behaegen in namen, als hy van Hyden Christen, jaec eenen Martelaer is geworden. In het selve jaer stonter een groote vervolginge op onder *Diocletianus*. Sekeren *Apollonius*, die leser was, vreesde seer de tormenten, *Philemon* was heydens. Met desen comt *Apollonius* over een datte van klederen manghelen souden, op dat hy alsoo sijn Christen hert bedecken soude, onder een heydens habyt, ende soo ontgaen de tormenten. *Philemon* siende sijn selven van buyten soo verandert door het kleedt, voelt sich poek verandert van binnen: hy belydt het Christen geloof, en wilt liever sterven als de Af-goden aenbidden. Den Rechter

ter meynde dat dit maer spels ghewijs was aengerecht, maer bevont dat hy het meynde, hier om heeft hem den Rechter de hielen doorboort, ende aen eenen boom doen binden om doorschoten te worden: maer niet eenen pyl vloogh recht, als die de ooghe van den Rechter *Arrianus* trefte, die met het bloet van *Philemon* gestreken wederom genas, waer door *Arrianus* bekeert is, *Philemon* te vooren onthalt wesende.

A. 383. de *H. Ursula* Overste van den maegdelijcken leger van elf duysent, zyn tot Ceulen op den Ryn van de Hunnen een ontuchtigh volck, ende andere besprongen: maer sy toonden datter in teere maeghden niet dan kloecke *Amasones* staecten, wat doense? sy springhen in den Rijn om den gijlen brant te ontkomen, daer sy met pylon doorschoten zyn, soo datter *Cupido* niet een met sijne schichten raecten.

A. 871. den *H. Edmundus* Koninck van Engellant is van *Tugar* Koninck van *Denemarcken* bevochten ende overwonnen. Hy heeft hem vreedelijck doen geeffelen, daer naer aen eenen boom doen binden, doorschieten ende onthoofden.

Onder meer andere zyn van de *Socijty Jesu Cornelius Beadin*, gheboortigh van Grevelingen in't jaer 1608. op den 4. Juny met pylon doorschoten tot Mexico.

Item *Franciscus Pintus* is den 11. January Anno 1608. in Brasilien op de selve maniere gedoodt.

Oock onder andere zyn dese twee Minderbroeders *P. Joannes Serrano* ende *Pater Bernardus Cussin* van de Mexicanen doorschoten. Om het

kort te maecken sal achter laeten den *H. Theodorus*, als oock de *H. Maeghden Irene*, *Cercyra*, *Maxima* ende meer andere, die op de selve maniere de Croone der Maertelie hebben bekomen.

Welaen dan alderminnelycksten *JESU*, doorsteckt, doorboort met uwe alderaengenaemste pylen het binnenste van mijne ziele, op dat sy machteloos tot het quaet, brande, smilte, en beswycke in de liefde van uwen alderheylichsten naem, soo dat sy voortaan niet meer en leve, maer *JESUS* in haer.

XII. HOOFT-STUCK

DEN *H. SEBASTIANUS* straft den Keyser over sijne vreedtheyt, die hem doet geeselen ende met stocken doot-slaen. Openbaert aen *Lucina* en wyft haer sijn lichaem.

Den vroomen Ridder van *Christus* den *H. SEBASTIANUS* door den goddelycken Geest beweegt zynde, ende ontsteken met eene vierige begeerte der Martelie, ginck den Keyser te gemoet ende seyde tot hem met een straffe ende minnelijcke stemme: uwe Priesters bedriegen U, versierende veele saecken tegen de Christenen, seggende, dat sy vyanden zyn van het rijk, al is't taken datter contrarien waerachtigh is, dat het selve blyft staen door de gebeden, die sy altoos doen voor de bewaeringe des selfs. Men soude niet lichtelijck kunnen verklaren hoe *Diocletianus* hem beroerde, hoorende dese woorden van *SEBASTIANUS*

NUS, die hem meijnde doot te wesen; ende vraeghde met verschricktheyt: zyt gy *SEBASTIANUS* die ick bevolen hebbe te dooden? en zyt gy niet gestorven? hoe leeft gy? den *H.* antwoorde: mynen Heere *JESUS CHRISTUS* heeft my het leven gegeven, op dat ick voortaan soude getuygenisse geven van de waerheyte van sijn geloof ende van uwe vreedtheyt, die soo sonder redenen de heyligen ende onnooselen vervolgt. Maeckt een eynde van uwe boosheyte, in dien gy begeert te leven, ende dat uwerick gedurigh blijve. Den vreden tyran stoorde hem noch meer, hy dede hem van daer leyden ende geesselen, daer naer soo lanck met stocken slien tot dat hy stierf. Maer eenen Godtvreesenden soldaet en gevoelt sijne wonden niet, als hy die van sijnen laechtmoedigen Capiteyn ende Salighmaecker voor oogen heeft. Sy naemen sijn lichaem ende wierpen dat s'nachts in eene vuyle plaetse daer men gewoon was alle vuyghheit van de stadt te worpen, om dat de Christenen niet en souden weten waer dat het was, ende het selve eere souden bewysen, oock om dat hy geene mirakelen en soude doen, waer door de Heydenen hun tot het selve Christenen geloof bekeeren souden. Maer onsen Heere, die groote sorge draeght om te vereeren de gene die hem glorie geven, ende voor hem sterven, schickte het op een andere maniere; want den *H. SEBASTIANUS* openbaerde aen een *H. Vrouwe*, genoemt *Lucina*, de selve te kennen gevende dat sijn lichaem was blyven hangen aen een

yfer, en niet en was gevallen in de stinckende plaetsen, daer sy het meenden te worpen, ende hy beval haer, dat sy het soude begraven in de Catacumbe, in den inganck van de speloncke aen de voeten van de Apostelen *Petrus* en *Paulus*. De godvruchtige vrouwe dede al dat haer bevolen was en sy was daer 30. daghen sonder te vertrecken, haer gebedt doende op de plaets daer sy het lichaem hadde begraven, ende naer dat den Heere sijn H. Kercke vrede hadde gegeven, maeckte sy een Kercke van haer eygen huys, en liet alle haere goederen, die veel waren, tot den Goddelijcken dienst ende onderhout der armen.

Den H. SEBASTIANUS wort te *Roomen* in de Kercke van *S. Peeters banden* vertoont als eenen Eerwaardigen man met eenen grysen baert: op dese maniere wort hy oock uyt gebelt op verscheyde andere plaetsen. En dat hy eenen bedaeghden man was, geeft sijn ampt, het gene hy bediende, genoegh te kennen. Waerom ontschilders dolen hem schilderende als een jonghman aen eenen staeck gebonden. Misschien dese man aen eenen soe jonck te schilderen, is voorts gecommen uyt de wercken van den *Paus Gaius*, waer dese woorden geschreven staen. *Den saligen Sebastianus eenen jongelinck den alderschoonsten naer lichaem, maer schoonder naer de ziele.* Het welcke, soo den geleerden *Casar Becillus* bemerckt, ofte van sijnen tydt voor de martelie, ofte van eenen anderen SEBASTIANUS is te verstaen. Het kan geschieden, dat de schilders hem in eenen geestelijcken sin soo jonck geschildert hebben, te weten

om

om dat hy in sijnen grooten yver ende standtvalligheyt voor het Christen geloof, een jonck, onversacht en onwinbaer hert heeft betoont.

AENMERCKINGE.

*Den Heere bewaert alle hunne beendeken,
niet een van die sal gebroken worden*
den Ps. 33. 20.

Hierom noemen de HH. Vaeders de Reliquien der Heyligen, instrumenten van Godt om mirakelen te doen, victorie-teeckenen der verwinders, panden van onse vrienden. De tweede vergaderinge van *Niceen* seght, dat sy zijn saligh vloyende fonteynen, door de welcke Godt vele weldaeden de menschen doet. Het *Concilie van Trenten* seght, dat sy geweest hebben in dit leven, levende litmaeten Christi, tempels van den H. Geest, die van hem sullen tot het eeuwigh leven verweckt worden, daerom de geloovige de selve moeten eeren, door de welcke Godt vele weldaeden aen de menschen is gevende. Den H. *Ambrosius* handelende van de lichaemen van de HH. Martelaeren *Nazarius* ende *Celsus*, seght: is't dat my imandt vraeght wat dat ick eere in een lichaem dat nu in aschen verandert is? Ick eere die wonden die hy voor Christus naem ontfangen heeft, ick eere de gedachtenisse van de kracht die gedurigh in dit lichaem leeft, ick eere die aschen

E 4

die

die door de belydenisse Christi geheylicht zijn, ick eere in de selve affchen het saet van de eeuwighydt, ick eere het lichaem dat my getoont heeft hoe dat ick Godt moet beminnen, dat my geleert heeft, om onsen Heere, de doot niet te vreesen.

Vele H. H. hebben selver naer hunne doot oock met Mirakelen betoont, dat sy haer lichaemen hier wilden hebben ge-eert.

A. 232. soo openbaerde haer de *H. Cecilia* aen den Paus *Paschasius* die haer lichaem gevonden heeft.

A. 262. naer dat den *H. Fructuosus* Bisschop met sijne medegesellen de martelie hadden onderlaen, naemen de geloovige by nachte hunne gebeenten, van de welcke elck wat voor hem wilde be-waeren, maer warden (naer het seggen van *Prudentius* ende andere) van de H. H. Martelaren vermaent datmen die altesamen soude begraven.

A. 315. soo leestmen, dat *Gamaliel* voor eerst hem geopenbaert heeft aen *Lucianus* Priester, daer naer aen eenen monick met name *Rugetius*, de selve vermanende, dat sy de lichaemen van de *HH. Stephanus Martelaer*, *Gamaliel*, *Nicodemus* ende *Abidon* tot *Caphar-gamali* by *Jerusalem* begraven, souden soecken, ontgraven, ende op een eerlijcker plaetse leggen.

A. 304. de *H. Agnes* heeft lanck naer haere doot de plaetse aangewesen, waer haere reliquien ende die van den *H. Benignus* martelaer verborgen lagen. De graven van de *HH. Martelaren Gervasius* ende *Protasius* zijn aen den *H. Ambrosius* geopenbaert,

A.

A. 1125. den *H. Bercon*, als hy ontrent 800. jaren begraven hadde geweest, openbaert hem aen den *H. Norbertus* ende wyft hem sijn graf, daer hy in gevonden is geheel in sijne kleederen, noch met vertch bloedt besprinckelt.

A. 1155. het lichaem van den *H. Gerlacus* was seer diep inde aerde begraven, maer niet lanck daer naer die aerde begoft te gapen, welcke scheuren te vergeefs van goede lieden warden gestopt, soo dat sijne H. H. gebeenten sonder imandts toedoen van selfs zijn verheven geweest. Als den *H. Himelinus* (wiens H. Lichaem ende miraculeus graf tot *Vissenaeken* by *Thienen* wort besocht) overleden was, soo hebben de clocken van selfs groot geluydt gegeven, en men heeft in de Kercke een graf gevonden dat effen naer sijn lichaem was gemaect, sonder nochtans eenige aerde te vinden die uytgeworpen mochte wesen.

De lichaemen der heyligen zijn oock dickwils wonderlijck door de Engelen bewaert, gelijk die van de *HH. Clemens Paus*, *Dympna*, *Ermenlendis* en meer andere. Jae sy zijn van de beesten selver dickwils betchermt geweest. Soo hebben de H. H. Reliquien van *Vincentius* ende *Henricus* de raeven, van *Paulus* eremyt en *Pelagia* de leeuwen, van *Alexander* ende *Anastafius* de honden, van *Salvius* ende *Superius* eenen stier, van *Edmundus* de wolven, van *Stanislaus* de arents bewaert.

De Reliquien der H. H. seght sekeren geleerden en godtvruchtigen schryver, besaetmen in het gout, die custmen, die onhelmtmen: ende haere heylige leering en gevoelens, die gelijk de

de

de Reliquien van haere sielen zijn, verachtmen en stootmen met de voeten. Wat salick seggen? De Reliquien van haere lichaemen zijn stom, noch en berispen de misbruycken niet: daer de Reliquien van haere zielen, haere leeringen, en heylighe gevoelens niet op en houden de begerelijckheydt ende ongeregeltheydt van vele te bestraffen en tegen te spreken. De doode Reliquien te kussen, is gemackelijck, nochte en heeft niet dat strydigh is met de begerelijckheydt ofte sinnelijckheydt van den mensch; maer naer die leeringen te leven ende die heylige gevoelens te volgen, dat heeft meer moeyelijckheydt en twarigheydt: dat strydt al dickwils tegen de sinnelijckheydt, begerelijckheydt, verkeert oordeel ofte quade leeringh van den eenen, oft den anderen. Daerom worden de doode Reliquien der heyligen van een ider die Catholijck wilt zijn otrschynen, ge-eert en omhelt: maer hunne levende Reliquien, die hunne leeringen zijn, van vele veracht en verstoeten.

XIII. HOOFT-STUCK

Den H. SEBASTIANUS is eenen Besonderen Patroon tegen de Peste.

TEgen de bynaer al verslindende peste wort de heele werelt door den H. SEBASTIANUS besonderlijck aengeroepen: niet soo om dat in de H. Schriftuer quaede sieckten; met de welcke

welcke Godt de sonden van den mensch comt te straffen, pylen worden genoemt van de gramscchap Godts, en dat den H. SEBASTIANUS met pylen is doorschoten, als om het gene tot *Roomen* ten tyde van den Paus *Agatho* in't jaer 680 is gebeurt.

Alsdan naer eenen schroomelijcken Eclypsis (a) van Sonne ende Maene, isser een groote pestilentie gevolgt, die te *Roomen* ende in andere steden van *Italien*, in de maenden *Julius Augustus* ende *September* soo heeft toegenomen, dat daer sulck eene menichte van menschen van de selve gestorven zijn, dat de borgers van de omliggende steden, de selve verlaetende, naer de bergen ende woestynen liepen om dit quaet te ontgaen, soo dat het oncruyt in de straeten wies, gelijk buyten op het veldt. Men sagh oock verscheyde nachten den quaden engel met den goeden omgaen. ende men bevondt, dat, alwaer den quaden engel door het toelaeten van den goeden, met sijn swynspriet, die hy in de handt hadde, de poorten en deuren van den huuse was slaende, naer het getal der slaghen s'anderdaeghs het getal der dooden was. Het volck seer benaut, is door eene openbaeringe gewaerschoudt dat de peste niet op en soude houden, voor datse in de Kercke van sinte Peeters banden eenen autae ter eeren van den H. SEBASTIANUS souden opgerecht hebben. Het welck ghedaen zynde is de haestighe sieckte verdwenen.

Den geleerden *Baronius* seght dat van dien tyt

(a) *Car. Sigonius Paul. Diac.*

af desen Heyligen voor eenen belonderen Patroon teghen de peste is aengenomen, ende datmen als dan tot sijnder eeren heeft beginnen Kercken te bouwen, Autaeren op te rechten ende belden te schilderen.

Tot *Wesel* in het landt van *Cleve* (a) is in het jaer 1332 gewydt de Kercke van de *Paters Augustynen* door *Volchardum Suffragan* van *Munster* ter eeren van den H. SEBASTIANUS. Rechts te voren hadde de peste daer het getal der menschen seer vermindert, maer soo haest als sy beloften hadden gedaen aen den H. SEBASTIANUS heeft de sieckte opgehouden: ende dit was de reden van dese Kercke te wyden: welcke Kercke ende oock het Clooster gemaect zijn op de costen van de stad. Dese *Paters Augustynen* als allen de *Priesters* gestorven waren van die sieckte, zijn alleen gesont gebleven en hebben de borghers van *Wesel* getrouwelijck bygestaen.

Tot *Capua* (b) heeft de Clergye ten tijde van de peste de Reliquien om-gedragen ende het Belt van den H. SEBASTIANUS, ende het quaet heeft hun verlaeten.

Carolus Audax heeft tot *Linckebeecke* niet verre van *Halle* ter eeren van den H. SEBASTIANUS eene groote wasse Keerse geoffert, om dat hy door de voorspraecke van den selven heylighen verlost was, alwaer oock eene Gulde van *Halle* alle jaeren gaet, om dat sy eens die devotie versuy-mende, met de pest zijn geslaghen geweest.

In 't jaer 1575 als de peste seer voort gingh

(a) *Nic. Crusenius* (b) *Mich. Monachus.*

tot *Milanen* (a) soo zyn de Magistraet ende bor-gers vergaedert, ende hebben te saemen ghelof-ten ghedaen aen Godt ende den H. SEBASTIA-NUS die sy voor eenen belonderen Patroon verko-sen, soo om dat sy doer sijne voorsprake vele dier-gelijcke weldaeden vercreghen hadden, als om dat hy uyt eene Moeder van *Milanen* geboren, (ende aldaer gevoedt was) dat sy tot sijnder ee-re eene nieuwe Kercke souden bouwen, dat sy sijnen dagh souden vieren, den avondt vasten, sij-ne Kercke jaerlijcks besoecken, ende met giften vereeren, een costelijcke casse offeren, om sijne Reliquien daer in te leggen. Den H. *Carolus Bor-romeus* Bisschop van de selve stad, heeft den eer-sten steen geleyt van de nieuwe Kercke: heeft het volck vermaendt dat sy afstandt souden doen van sonden, ende den H. SEBASTIANUS aenroepen, voorseggende dat de sieckte voor het nieuw jaer ophouden soude, het welck alsoo geschiet is.

Als in 't jaer 1473. tot *Bruynswyck* in *Duytslandt* de peste seer hadde toeghenomen, soo heeft den *Herzogh Henricus* met de Principaelste van de stad versocht de Canoniken der order van *Praemonstryds*, dat sy de Reliquien van den H. SEBASTIANUS in de stad souden brenghen, het welck sy seer geirne hebben gedaen, ende terstont is den by-standt van den heylichen gevoelt.

Tot *Medune* (b) een stad gelegen by de rivier de *Seyne*, tusschen *Parys* en *Rouan* is een seer loffelijck broederschap, den naem hebbende de *lief-de van den H. SEBASTIANUS*, wiens broeders de

(a) *Carolus a Basilica Petri* (b) *Mirens Wichmans*

daen hebben, eer sy met de lichaemen vereenigt zijn gheweest, oorsaek waeren van de doot, van de siekten ende van alle andere ellenden vanden mensch; ende wy leeren met den wyfen man: (a) *Godt heeft den mensch onvergancckelijck geschaepen, dat is onsterffelijck. Maer door de nydigheyt des Duyvels is de doot in de werelt gecomen* Als hy door syn aenlockinghe en bedrogh den mensch tot de sonden heeft ghebrocht. Ergo dan waerender geen sonden, daer en waeren geen plaeghen.

*De slaghen maecten wys, en wat den mensch verseert
Met schade oft met schandt, hem goede lessen leert.*

Besonderlijck die grouwelijcke slaeghen van de pestilentie met de welcke Godts rechtveerdigheyt op synen tydt ons comt te straffen. De welcke om datse den mensch de ooghen open doen, ende om vergiffenisse van syne sonden den hemelschen Vader leeren bidden, worden de *saligheyt* ghenoeemt: want eenen sondaer die dese roede soude sien, ofte ghevoelen ende nochtans soude blyven ingaen sijne oude weghen, waer ergher als de beesten selver, want:

*Wanneer den Ezel valt, en sich heeft wee gedaen,
Die sal de tweede rijs, wat beter leeren gaen.*

Daer-en-tusschen, ô blinden, ô boosen, ô dwaeslen, ô ondanckbaerighen sondaer! hoe dickwils heeft

(a) *Sapient. 2. 23.*

heeft den H. SEBASTIANUS, door sijn voorbid-dinge niet vercreghen, dat zenen vergramden Godt sijn sweirt van pestilentie in de Ichee soude steken? heeft hy daerom, ghetergh door uwe menichvuldighe sonden niet gheduerigh het selve moeten uyttrecken? laet ons eens doorloopen de vier laeste eeuwen, ende aenteekenen de principaelste tyden op de welcke hy in dese landen ons heeft gheslaghen.

In't jaer 1315. in *Brabandt* (a) en d'omliggende plaetsen den eersten dach van Mey heet het beginnen te regenen, het welcke ontrent de tien maenden heeft blyven dueren. Hier op is gevolgt dieren tyt en sulck een peste, dat de steden verlaeten wierden, de menschen naer de woesteynen vluchtende. Vant volgende jaer 1316 lese ick in eene oude Chronycke van *Antwerpen* een vierdel corens wiert verkocht sestig Coninckx Tar, noisen ende elcken Tarnois dede vyf grooten vlaemsch, en daer naer walt een soo groote sterfte van der pestilentie, dat men hondert menschen sonder kiste begroef in eenen cuyl.

Naer een schrickelyeke aertbevinge den 25. January (b) naer den noen ontrent 2. uren is er eene soo groote peste ghevolgt, dat qualyck de helft van de menschen is overghebleven. De huysen en Casteelen wierden voor het meeste paert ledigh ghevoonden.

Te *Florentien* (c) zijnder hondert duysent menschen

(a) 1315. *Barlandus Loyens* (b) 1348. *Bruschius. Mudzaert. Loyens* (c) *Bocacius. Francius. Mariana.*

menschen ghestorven, oock van de peste; met een
ne groote liefde begraven.

In 't jaer 1656^(a) als in Italien de pestē toenam
soo is't gebeurt dat tot *Clusculum*, gemeynelyck
Frascata genoemt, vier uren van Roomen, den
18. Junii in de groote Kercke van onse L. Vrou-
we, in den muer den kalck afvallende, is veropen-
baert het aensicht van den *H. Rochus*, en kort-
daer naer van den *H. SEBASTIANUS*. De inwoon-
ders noyt die heyligen daer geschildert gesien heb-
bende; peylden dat Godt door de voorspraecke
der selven hun wilde helpen: waerom terstont hare
geloften aen de selve doende; begosten keerten
en lampen voor de selve te onsteken; en siet wat
wonders; de sieckte heeft terstont opgehouden
en de besmette met de olie van de aldaer bran-
dede lampen haer selven stryckende, zijn tot een-
nen toe genesen.

Waerom den feest-dagh van den *H. SEBASTI-
ANUS* op veele plaetsen gelijk eenen grooten hey-
ligdagh wort geviert, met een enckel com-
moratie van den *H. Fabianus*, en den naem van
desen heeft tot in de negenste eeuwē altijd ge-
gestaen achter den naem van den anderen.

AENMERCKINGE

Daer sullen pestilentien wesen

Matt. 24. 7.

DE quaelen ende ellenden aen de welcke den
mensch onderworpen is, zijn soo menich-
^(a) *Papenb: Tom. 3. 18, Junii.* vuldigh

vuldigh ende soo veel-derlyen, dat de heydensche
Philosophen, ende onder dese den welsprekenden
Cicero, claeghden, dat de natuer den mensch in
dit leven voort-bracht niet als eene moeder, maer
als een stiefmoeder. Sy hebben de saeck gesien,
seght den *H. Augustinus*; maer sy en hebben de
oorfaeck niet gheweten. Sy beschuldigden de na-
tuer, daer sy 't de sonden hadden moeten wyten.
Andere die wat hoogher op clommen ende wel-
saeghen dat eenen rechtveerdighen Godt, sijn
oonnosel schepsel 't welck niet misdaen en heeft,
niet en can straffen ende met veele quaelen py-
nighen, hebben een andere doringhe versiert:
sy seyden dat de zielen, ghesondicht hebbende,
eerst met de lichaemen vereenicht waeren, tot straf-
te van die sonde aen soo ellendighe lichaemen ge-
bonden wierden.

Maer alle dese ende diergelijcke versierselen der
heydenen, oft doringhen der ketteren, verworpt
het Christen Catholijck gheloof. Het verworpt
het gevoelen van *Seneca* en van andere, die ple-
ghen te seggen: de doot is de natuerē aen den
mensch, niet een straf. Wy Christenen segghen
in teghendeel: de doot is voor den mensch een
straf, ende niet de natuer. Wy verwerpen ins-
ghelijck de doringhe van *Pelagius* en van de *Pe-
lagianen*, die met de hydenen daer in over-een-
quaemen, datse de doot niet aen de sonden maer
aen de natuer en aen de natuerelijcke gestel-
tenisse van den mensch toe-schreven. Wy ver-
werpen oock dat versiersel van *Pythagoras*, willen-
de dat de sonden die de zielen in den Hemel ge-
daen

schen van de sieckte vernielt, te *Lubeck* negentigh duysent, te *Cesar Augusta* in *Spagnien* waeren in *October* alle daghen omtrent 300. lycken.

Ontelleycke zijnder t' *Avignon*, (a) in *Vranckryck* gestorven, waer doen den *Paus Clemens VI.* was: den welcken siende dat de heele weireldt soo jammerlijck van Godt wiert ghestraff, heeft den eersten gheweest, den welcken eene belondere *Misse* tegen de peste heeft inghestelt.

(b) Naer een vervaerelyck tempeest van winden is in dese landen eene peste opgherisen, die een groot deel der menschen heeft weghgenomen.

(c) In't beginsel van dit jaer zijnder veel van honger vergaen, maer veel meer door de groote pestilentie.

Begonstmen (d) t' *Antwerpen* in *Junio* seer van de pest te sterven.

Stirven (e) tot *Brussel* meer dan omtrent de dry-en-dertigh duysent ende seven hondert menschen, en tot *Loven* meer dan twintigh duysent, en tot *Gbendt* meer als veertigh duysent persoonen van de selve sieckte.

Omtrent *Julius* (f) wast een seer groote hitte, soo datter op alle canten brandt gebeurde, en in't selve jaer sterft het volck seer van de peste, soo dat in sommige plaetsen het derde deel wel uytstierf.

In

(a) *Bzovius Wichmans.* (b) 1367 *Meierus Hartaus.* (c) 1438. *Chron. Ninov. Ms.* (d) 1487. *Chron. Antv. M. S.* (e) 1489. *Ib.* (f) 1503. *Chron. Antv. Ms.*

In *September* op *H. Cruys-dagh* (a) wiert t' savonts eenen clomp viers ghesien, al soo groot als een bier-tonne, ende achter had langhe straelen ende lichte seer alle de *Nederlanden* door; sommige die op heyden waeren, die hoorden een beyster getier in de locht, siende aldaer mannen van waepenen die scheenen de reyden.

Tot *Doornick* zijn dit jaer ghestorven van de peste vier-en-dertigh duysent menschen, en het volghende jaer regneerde de peste seer op de dorpen rontsom *Antwerpen*; tot *Dussel* ende *Hoogstraeten* stierfer seer veel.

Wast tot *Loven* en heel *Brabant* (b) door soo groote sterfte van peste, datmen qualijck plaetsen in de Kercken oft kerck-hoyen konden vinden om de dooden te begraven.

(c) Ruckte dese sieckte soo veel in't lant van *Luyck* uyt dese weireldt, dat de straeten vol cranccke waeten, en de menschen van benaetheyt als uytinnigh liepen.

(d) De peste was seer sterck in het lant van *Gleve* en *Anno 1587.* seer sterck tot *Calcar.*

In de Stadt van *Amsterdam* (e) zijn op den tydt van elf maenden meer als sesstigh duysent van de peste gestorven: welcke sieckte heeft in *Brabant* geduert de twee volgende jaeren.

Anno 1603. in de Stadt *Londen* (f) sterven van de pestilentie vier-en-dertigh duysent menschen.

F 2

heeft

(a) 1514. *Ib.* (b) 1578. *Ib.* (c) 1579. *Chapeville. Meerbeck.* (d) 1581. *Hist. van Mariensboom.* (e) 1602. *Mirans.* (f) *Van Meteren.*

(a) Heeft de peste sterck in Brabant geweest
(b) Als oock in de jaeren 1637. 33. 34. 35.
36. 37. Inelas.

(c) Wie en is niet bekeet die schroomelycke
pehlentrie met de welcke den rechtveirdigen Godt
onse Nederlanden ontrent desen tydt heelt gheslaghen?

Als die castydinghen, alle die vergiffenissen
door de voorspraecke van den H. SEBASTIANUS
vercreghen, hebben ons noch geen hayr beter
gemaect. Wat salder volghen? het visioen van
den Propheet *Jeremias*, siende een wacker roede
en eenen heeten siedenden pot. (d) Wat past
hier de roede op den siedenden pot? Den *H. Jeronimus*
sagt ons seggen: die door de wacker roede
van Godt gheslaghen sich niet en sal hebben
ghebeter, die sal in den siedenden pot der hel-
len ghesmeten worden; wat dan ghedaen? laet
ons de sonden schouwen, als de gene die niet aen
de ziel alleen (t welck nochtans behoorden ge-
noech te zyn, om-se meer als een pest te schroomen)
maer oock aen het lichaem soo schadelijck
zyn. Laet ons met eenen Cobinck van Ninive
opstaen en weerdighe wercken doen van peni-
tentie; eer Godt ons met sijne laeste roede son-
der ghenade komt te slaen, met eene quaede,
verherte ende wanhopende conscientie, die
al tyt in ons getuygen sal geven tegen ons; want

*Wie daer heeft een quaet gemoet,
Slaept hy, waecht hy, wat hy doet,
& Quaede seyt, by hem begaen,
Comt gesaedigh voor hem staen.*

(a) 1625. lb. (b) 1632. lb. (c) 1668. (d) C. I. X. II. & 13.

LITANIE

VAN DEN
EDELLEN RIDDER
S^{re}. SEBASTIANUS

Na eerst uyt de Latynsche taale in onse Neerduytsche overgeset.

H Eere ontfermt u onser,
Chritte ontfermt u onser,
Heere ontfermt u onser,
Chritte hoort ons,
Chritte verhoort ons,
Godt Hemelschen Vader ontfermt u onser,
Godt Sone verlosser der werelt ontfermt u onser,
Godt H. Gheest ontfermt u onser,
H. Dryvuldigheyt eenen Godt ontfermt u onser,
H. Maria slagh-ordre der heyr-Legeren wel gheschickt bidt voor ons,
H. Sebastiane alderstercksten Heldt van Godt bidt voor ons,
(Treffelycken soldaet Christi,
Onwinnelijcksten Martelaer,
Edel van Geslaghte ende Geloove;
Verachter des werelts,
Overwinnaer der duyvelen,
Eenen spiegel ende voorbeeld der soldaeten,
H. Sebastiane.)

Bidt voor ons,
Met

Met wysheyt ende deughden begaest,
 Eenen verderver der Af-goden,
 Eenen verbreyder des Christelyckx Ge-
 loove,
 Liefgetalligh aen Godt ende de men-
 schen,
 Sorghvuldigh voor twee Broeder Mar-
 telaers Croonen,
 Machtigh in woorden ende wercken,
 Verstercker der gene voor Christo stry-
 den,
 Eenen moet gever der wanckelbaerige
 in den Gelouve,
 Eenen aenwackeraer der Martelaeren,
 Die veele ongeloofige met woorden en-
 de Miraculen hebt bekeert,
 Wonderlyck in de liefde Christi bran-
 dende,
 De eere ende gunste des Keyfers ver-
 smaedende,
 Eenen vertrooster der bedruckte,
 Eenen uytwercker der wonderheden,
 Eenen liet hebber der suyverheyt,
 Met Engels gheleyde vereert,
 Met Goddelycke uytspreecke van den
 Engel onderwesen,
 Vierigen vercondiger van het Woordt
 Godts,
 Eene uytspreecke der stomme,
 Eenen Medicyn-meester der krancke,
 Eenen verdryver der pestilentiale sieckte,
 Eenen beschermer der H. Kercke,

H. Sebastiane.

Bidt voor ons,

Een

Een licht van den Christelycken Oor-
 logh.
 Om Christus wille met pylon doorscho-
 ten,
 In pynen ende qualen seer verduldigh,
 Met kolven ende geeffelen geslaegen,
 In de Hemelen van Godt gecroont,
 Door de geheele werelt beroemt.
 Een geleyde der Catholycke Cryghs-
 heyren,
 Eenen verstoorder der vyantlycke Crygs-
 heyren,
 Eenen bewaerder ende Patroon van t'ge-
 heel Christelijck volck,
 Lam Godts die wech neemt de sonden
 des werelts spaert ons Heere,
 Lam Godts die wech neemt de sonden
 des werelts verhoort ons Heere,
 Lam Godts die wech neemt de sonden
 des werelts ontfermt u onser.

H. Sebastiane.

Bidt voor ons,

Christe hoort ons,
 Christe verhoort ons,
 Heere ontfermt u onser,
 Christe ontfermt u onser,
 Heere ontfermt u onser,
 Onsen Vader.

Ende en leydt ons niet in quade bekoringe
 Maer verlost ons van alle quaede.
 ♪ Heere verhoort mijn gebedt,
 ☩ Ende dat mijnen roepe come tot u.

G H E B E D T

O Godt die den saligen Martelaer Sebastianum met de cracht van stantvastigheyt hebt versterckt, geest ons door sijne naervolginghe om uwer liefde t'wille t'geluck deser werelt te verachten ende geenen teghenspoet te vreesen door Christum onsen Heere. Amen.

De Goddelycke hulpe zy altyt met ons. Amen.
Ende de zielen der overledene dat die door de bermhertigheyt Godts rusten in vrede. Amen.

XIV.

XIV. HOOFTSTUCK

Vervoeringe der Reliquien van den
H. SEBASTIANUS uyt ROOMEN naer
de stadt van SOYSSONS in Vranc-
ryck, wanneer op den wegh
ontelleycke Mirakelen zyn
geschiet.

IN 't jaer 826 (*Sigehertus*, *Massens*, en eenige andere stellen dit een Jaer te vooren) den 9. December zyn de Reliquien van den H. SEBASTIANUS met groote eerbiedinge van Roomen tot *Soyssons* in Vrancryck gebracht, en gestelt in de Kercke van den *H. Medardus*. Dese Reliquien heeft verfocht ende verkregen *HILDUINUS* Abt van het Clooster van den *H. Dionisius* door de voortspraecke van *Ludovicus Pius* Keyser, van den Paus *Eugenius* den tweeden van dien naem, ende zyn ingehaelt door *Rotardus* alsdoen Bisschop van *Soyssons*. Het is ongelooffelijck hoe veel Mirakelen soo hier als op den wegh zyn geschiet. Als dese H. Reliquien tot *Placentia* gekomen waren, soo is daer eenen beseten mensch die vele stercke mannen niet en kosten houden, voor de Reliquien gebrocht. Den duyvel niet konnende verdragen de tegenwoordigheyt van soo eenen grooten heyligen, heeft den mensch ver-
lac.

laeten gekomen zynde tot eene plaetse genoempt *Mons Iouis* soo is aldaer eenen Clerck met naeme *Benedictus*, die 30. daghen lanck een uytterende quacle gehadt hadde gebrocht, ende terstont genesen.

Komende tot eene plaetse *Granon* genoemt, soo isser een kint dat blindt was, siende geworden. Alsoe van daer tot eene plaetse die *Cella S. Sereni* hier, geracckt waeren, heeft een bultachtige vrouwe, die met haer hoofd op de aerde neyghde, de H. Reliquien gegroet, ende is terstont van haeren bult ontslagen, ende recht op naer huys gegaen.

Wederom isser onder andere menschen eenen dooven, stommen, ende kreupelen voor den Heyligen gebracht, die dry daeghen voor dit H. lichaem gewaect heeft, op den vierden dagh blyvende volherden in sijne devotie, soo heeft den dooven gehoort, den stommen gesproken, ende den kreupelen recht gegaen: den welcken tot dancksegginge heeft de H. Reliquien op sijne schouderen helpen dragen tot een dorp *Calvomunde* genoemt, in wiens inganck twee blinden zyn siende geworden.

Gecomen zynde ses mylen van de stadt *Soyffons* soo is den Bisschop *Rotardus*, met alle de clergye ende het volck van de stadt *Soyffons*, met gefanck ende snaerenspel, met groote blyschap den Heyligen te gemoet gekomen, en hebben haere giften opgedragen, de selve eerst stelende in de Kercke van de H. H. Martelaeren *Gervasius* ende *Protasius*. Hier is terstont eenen kreupelen een ider bekent genesen. Van

Van daer zyn sy gedragen naer het Clooster van onse lieve Vrouwe, daer soo veel volck vergaederde, datse haer qualijck konden verroeren.

Daer naer is den Heyligen gebrocht tot de riviere *Ayne* ofte *Axona*. Hier is wederom wat wonders gebeurt, op dese riviere, eer de H. Reliquien aldaer gepasseert waeren, werde vremde spoockeryen ende duyvels quellingen gesien: soo dat die dit water passeerden, dickwils in het selve wirden versmoort; maer soo haest als den Heyligen hier overgedragen is, is alle dese duyvelsche boosheyt verdwenen. Inde stadt was eenen dooven ende creupelen die door openbaeringe vermaent wiert, dat hy tot den H. Martelaer hem haesten soude, wilde hy genesinge verkrygen, desen als hy over de selve riviere vaeren wilde engeen schuyt en vont, soo heeft den Heyligen hem een schuyt besorgh, desen dan komende tot de H. Reliquien, ende aldaer eenigen tydt met het volck in het gebedt overgebracht hebbende, heeft sijn volcomen gesontheyt becomen.

Als nu de H. Reliquien in de Kercke van den *H. Medardus* op eenen hoogen troon kostelijck verciert, gestelt waeren, zijnder veele Mirakelen geschiet.

Eene dochter van Jonckx af in beyde de voeten kreupel, van haere Ouders voor den Heyligen gestelt, is terstont gaende geworden.

Terwylen den Bisschop met de Clergye de solemne Misse dede, isser eenen mancken met verdorde zenuwen genesen.

Eene vrouwe sinneloos ende sonder spraecke, die on-

nder het volck dertele sprongen dede ende met een keren moest gebonden worden, is tot volle gesontheit gecomen, gelijk oock eene vrouwe met den vloedt des bloets gequelt.

Als de fame der Mirakelen de heele werelt door verbrydt wirt, zynder soo veele menschen, soo uyt Duytslandt, Vranckryck ende omliggende plaetsen gecomen, datter op eenen dagh wel 72. krancken genesen zyn. Soo dat die dese Mirakelen beschryft, seght dat *Rodoinus* proost van dit clooster, aen *Hilduinus* Abt geschreven ende overgesonden heeft 4170. seer schoone Mirakelen, op seer korten tydt gesien.

De wonderheyt van desaecken die hier geschieden gehoort hebbende *Ludovicus Pius* den Keyser is hy selver naer de stadt gecomen, ende sijne conscientie door een goede biechte gesuyvert hebbende, heeft sijne kostelijcke kleederen afgeleyt ende is hervoets gegaen in de Kercke inde welcke de H. Reliquien waeren; daer ontfangen zynde van den Abt *Hilduinus*, heeft de H. Reliquien ge-eert ende voor sijne ooghen 18 schoone Mirakelen sien geschieden, waerom hy tot groote devotie van den H. SEBASTIANUS verweckt, heeft kostelijcke gaven aen die Kercke vereert, ende sich selven, sijne kinderen, ende sijn heel ryck aenden grooten Heyligen bevolen, en van den selven daer naer wonderen bystandt becomen.

Alsoo heeft Godt sijnen H. Martelaer vereert, die ter liefde van hem sijn bloet ende leven gegeven hadde,

Tegen

Tegen dese vervoeringe en strydt niet, het gene *Anastafius* schryft, te weten, dat *Gregorius* den IV. ter eeren vanden H. *Gregorius* eene bidt-plaette heeft gebout, en in het Jaer 827. inde selve heeft geltelt de lichaemen van de H.H. Martelaeren SEBASTIANUS, *Gorgonius* ende *Tiburtius*; de welcke hy gehaelt hadde uyt de plaetsen, op de welcke sy te vooren begraven hadden gelegen. Ende heeft voor elcken heyligen eenen besouderen Altaer opgericht, in dese haere H. lichaemen stellende. Ick segge dit waer te wesen, ende niet te stryden tegen het gene wy hebben geseyt, al ist saecken dese vervoeringe een Jaer te vooren is gelchiet: want gelijk *Baronius* uyt *Ado* bevestight, het heel lichaem van den H. SEBASTIANUS en is naer Vrankryck niet vervoert, maer alleenlijck een deel van het selve, ende *Baronius* getuyght dat hy dickwils heeft beproeft, alswanneer eenige lichaemen der heyligen tot Roomen zijn verheft ofte vervoert, dan geene heele lichaemen maer alleenlijck deelen bevonden zyn, de reste te vooren naer een andere plaetse gedragen wesende. Want de heyligen ende haere krachten om wondere wercken te doen, en worden met haere lichaemen niet verdeylt, maer wonen geheel oock in het minste stoffen vande selve.

Als in het Jaer 1564. 30. 7bris onder de Calvinisten die de Kercke van de H. H. *Medardus* en SEBASTIANUS beroofden, eenen met naeme *Marien Buzot* de H. H. Reliquien wilde onteeren, is subitelijck raelende geworden, en is levende vande sijne versmacht.

XV.

XV. HOOFT-STUCK

Andere plaetsen op de welke de Reliquien van den H. SEBASTIANUS worden ge-eert.

P *Ancirolus* schryft, dat verscheyde deelen van het Lichaem van den H. SEBASTIANUS verdeelt zyn in veele kercken tot *Roomen* ende tot andere plaetsen van verlicheyde *Koninckrycken*. Syn Hooft rust in *Vaticano* in de Kercke van den H. *Petrus*. Synen Erm, ende een Pyl daer hy mede doortchooten is, in de Kercke van de *S. Maria de Equirio*, den anderen Erm in de Kercke van *S. Praxedis*, een Been van een schouwer in *S. Mertens* Kercke. Een stuck in de Kercke van *S. Peeters Banden*. een ander stuck, met de reliquien van de H. H. Martelaeren *Gorgonius* ende *Tiburcius*, in de bidt plaetse van den H. *Gregorius*, beneden de Kercke van den H. *Petrus*; eenen Pyl ende de Colomme daer hy aengebonden is gheweest, in de Kercke van den H. SEBASTIANUS.

Tot *Munchen* in Duytslandt heeft *Guilielmus* den vyfden Hertoghe van *Beyeren* in de wydinghe van de groote Kercke aldaer geschoncken het onderste Kinneback met 9. Tanden van de H. SEBASTIANUS, het welck hy van den Paus van *Roomen* voor gifte ontfanghen hadde. Daer naer als
Max-

Maximilianus Hertoghe van *Beyeren* tegen *Wolfgangus* Aerts-Bisschop van *Salts-burgh* oorloge voerde, is een groote pestilentie onder sijn volck opgestaen, soo dat geene hulpe in de menschen vindende, de selve van Godt ende sijne Heyligen heeft moeten versoccken. Hy heeft dan begeert, dat men de voorgenoemde Reliquien van den H. SEBASTIANUS in den Leger soude brengen ende dat niet te vergeefs; want Godt heeft hem ende sijn heel Hof, het welck op de verdiensten van den Heyligen betrouden, van de sieckte bewaert. Syne Godtvruchtigheyt dan tot den H. Martelaer grooter geworden, ende victorius tot *Munchen* aengekomen zynde, heeft dese H. Reliquien van *Maria* de weduwe syns Ooms *Ferdinandi* versocht ende verkreeghen: de welke van hem gestelt zyn in de Capelle van het Hof: maer op dat de Kercke van *Ferdinandus* gebout, eenigen schar van haeren patroon soude behouden, heeft een groot deel van den Erm van den selven Heyligen aen dese gegeven, het welck hem den Paus te vooren hadde gesonden. Daer naer in jaer 1626. heeft de selve Kercke noch verkregen een deel van het Hooft van den H. SEBASTIANUS door gifte van *Ferdinandus Guilielmus* Bisschop van *Osenbruggen*.

Tot *Ceulen* op den Ryn, in de Kercke van den H. *Laurentius*, wort bewaert een deel van de schotel des Hoofts van den H. Martelaer. Item aldaer by de Paters Augustynen, een stuck van het Kinneback, alwaer oock een Broedertchap van den H. SEBASTIANUS is ingestelt. Aldaer in
de

de Kercke van den *H. Petrus*, is oock bewaert een stuck van den Erm ende in het Clooster van de Predick-heeren eenen Pyl.

Tot *Coblentz* is een Clooster van den *H. Franciscus* toegeeygent aen den *H. SEBASTIANUS*, in het welck den *H. Joannes Capistranus* een stuck van den Erm van den *H. Martelaer* heeft gestelt, het welck aldaer seer wort ge eert. In het selve Bischdom in het Clooster het welck *Gronau* ofte *Graen-angia* genoemt wort, heeft den stichter van het selve den Graef van *Clurenburgh* het Hooft van den *H. SEBASTIANUS* gestelt, het welck men wilt segghen van die *H. Reliquien* geweest te hebben de welcke *Hilduinus* Abt van *Roomen* naer *Vranckryck* hadde vervoert.

In *Westphalen* is een Dorp *Girschagen* genaemt waer dat den *H. SEBASTIANUS* selver van onse vyanden van de Roomsche Religie seer wort gheviert.

Eenen van sijn Pylen wort tot *Herbipoli* by de *Paters Augustynen* bewaert aen de welcken men anderen pylen stryckt de welcke men tegen veele siekten gebruyckt.

Te *Magdeburgh* in *Saxen* hebben oock geweest de Reliquien van den *H. SEBASTIANUS*: van een deel van sijn *H. Hooft* heeft *Albertus* Aerts-Bischop aldaer aen *Carolus den IV. Keyser* gegeven, het welck hy met Gout ende Silver bekleedt in de Kercke van *Prage* heeft gestelt,

Tot *Grevenode* by *Bergen* in het Clooster van de *Canonickereffen Regulieren* van den *H. Augustinus*, is oock eenen pyl, die betondere krachten heeft tegen

tegen de peste; alwaer oock een *Miraculeus stuck* van sijn Schouder-bladt bewaert wort.

Tot *Tholose* in *Vranckryck* in het Clooster genoemt *S. Maria deaurata* der Ordre van *S. Benedictus*, wort een groot stuck van de gebeenten bewaert, in een silvere kasse; de welcke met groote devotie van het volck besocht wort.

Miraeus verhaelt dat tot *Brussel* in de *Capelle* van het Hof bewaert wort een geheel Handt van den selven Heyligen Martelaer, van *Lotharius* Aerts-Bischop van *Trier* vereert aen den Hertoghe *Albertus*, die de selve seer kostelyck verciert in een goude kasse besloten heeft, daer by wort hier oock gesien een been, ende een stuck van een ylere punt van eenen pyl daer den Heyligen mede geschoten is.

Tot *Antwerpen* in de Kercke van de *Paters Jesuiten* is oock te sien een lanck been, met noch een kleyn van den *H. SEBASTIANUS*.

Tot *Atrecht* wort in de groote Kercke een stuck van sijn kleedt bewaert.

Tot *Sivilien* is een stuck van den Erm in een silvere kasse gesloten; ende men houdt sijnen feestdagh dobbel teest, het heel Bischdom door.

Tot *Compostelle* (a) in de Hooft-kercke van den *H. Jacobus* wort sijn Bloet bewaert, dat van *Lucina* oft *Lucina* in een varien vergaerdert is, als sy het gequert lichaem afgewassen hebben.

Tot *Doornick* (b) in de Hooft-kercke zyn oock eenige van syne Reliquien.

Braccave in *Portugael* wort bewaert een stuck van synen Erm.

(a) *Molina*. (b) *Joan Cognatus*.

Tot *Tungeren* in onse L. Vrouwe Kercke zijn oock Reliquien van den selven.

Daer is oock een Reliquie van den H. SEBASTIANUS in de Capel van de H. H. Apottelen *Petrus* en *Paulus* tot *Lier*. Dese Reliquie is van *Roomen* gefonden in't jaer 1717. door Mr. Eligius Rigoudts Cano: van *Tungerlo* die de selve gekregen hadt van den Hoogweerdighsten Heer Dominicus de *Zaulis Aerts-Bisschop* van *Theodosien* geweest Vicegerent van *Roomen*, ende afflisterenden Bisschop van den Pauselycken Throon: dese Reliquie overgefonden zijnde in een doosken gezegelt met den zegel van den bovengheschreven Hooghw. *Zaulis*, is daer uytgenomen ende in een schoon Reliquiario gestelt door Syn Hooghw. den Bisschop van *Amwerpen*, en wort uytgesteld publiceek in de Kerck &c.

In de Kerck van den H. *Gummarus* tot *Lier* is een Reliquie van den H. *Rochus*, van den selven Heere verkregen ende vereert.

XVI. HOOFT-STUCK

Tot *Ebersbergh* in *Beyeren* wort besocht het Beckeneel van den H. SEBASTIANUS, alwaer vele Mirakelen geschieden.

Tot *Ebersbergh* (a) in *Beyeren* wort van over de 700. jaeren bewaert, ende met grooten toeloop des volckx besocht het Beckeneel van onsen H. Martelaer in silver besloten, daer de Pelegrims uyt drincken met vruchte ende hulpe. Hier worden oock pylen gewydt tegen de pestilentie.

Den Eerw. Pater *Adamus Widl* Priester der Societijt JESU in sijnen boeck die hy hier van in't jaer 1688. heeft laeten uytgaen, brengt voor den dagh 57. 100 steden als andere plaetsen oft personen seer wonderlyck hier van de peste genesen ofte bevrydt.

Onder andere verhaelt hy, hoe in't jaer 1602. sekeren grooten Edelman *Luthersch* van *Religie*, siende dat het meeste paert van de soldaeten doer het aen-raecken van eenen pyl gewyt ter eeren van den H. SEBASTIANUS, van de peste genesen wurden, met de selve sieckte besmet, heeft beloofst sijne ketterye af te lyeeren, ende het

G 2

Roemsch

(a) *Brunnerus*.

Roomſch Catholyck geloof te aanveerden, by al-
dien hy door de voorſpraecke van den ſelven Hey-
ligen de geſontheyt wederkreegh, het welck ter-
ſtont is geſchiet, en heet terſtont ſigh ſelven
bekeret.

A. 1611. is de Stadt *Crainburgh* door het offe-
ren van een groote waſſe keerſe van de peſtilen-
tie verloſt.

1613. Zynder naer *Ebersberg* 38. Proceſſien
gekomen om de peite van haeren hals af te wei-
ren, en hebben eenen ſeer getrouwen Medecyn-
meester aldaer gevonden, te weten den H. SE-
BASTIANUS.

Op den ſelven tyt heeft den Aerts-Hertoghe
Maximilianus bekend, dat hy met ſijn heel Hof
door de voorſpraecke van onſen H. Martelaer
heeft bevrjyt geweest.

Het ſelve heet oock den Biſſchop van *Trier*
ghedaen.

Naer dat den ſelven Pater *Adamus* wondere
geneſingen die hier zyn geſchiet, te weten eene
van vallende ſieckte, twee van lammigheyt, van
raefende ſieckte veerthien, van t' pleuris vyt,
item ſoo vele van den rooden loop, als oock 121.
andere, ſoo in verſcheyde ſieckten, als onghel-
lucken, heeft verhaelt; brenght noch eenige in't
licht, die onder de voorgaende niet gerekent en
zyn, van welke ick den Godvruchtigen leſer
oock wil deelachtigh maecten.

1669. *Jan Muller Bode* van den Hertoghe van
Byeren hadde een Soontjen gequelt met eene ſeer
pynelycke ſweeragie in ſijnen hals, om welke
te

te geneſen de Doctoren en Chirugyns te vergeefs
vele moeyten langen tydt hadden gedaen. Den Va-
der nemt ſynen toevlucht tot den H. SEBASTIANUS,
den welcken terſtont ſijne hulpe heeft bewezen.

1670. Eene vrouwe door ſieckte haeren ganck
hebbende verloren, in eenen ſoeten ſlaep welen-
de, droomt dat ſy ſtaet in de Kercke van den
H. Martelaer ende daer gemackelyck wandelt:
wacker geworden liet haer voorſlaen vermaent
te zyn van den H. te gaen beſoecken, doet de-
ſe gelofte, en terſtont heet ſy gevoelt datſe de
beganckenisse te voet coſte volbrengen.

1681. *Wolfgangus Schmid* hadde 3. jaeren lang
meer eene raefende beeft gelyck geweest als ee-
nen menſch, den welcken daer om met ketenen
vaſt gemaect moeſte worden. Syne vrienden ne-
men haeren toevlugt tot den H. SEBASTIANUS,
door welcken hemelſchen meester de dulligheyt
is vergaen, ende *Wolfgangus* heeft daer naer 3.
jaeren wel gelont levende ſijnen helper bedanckt.

1683. Sekeren Pater Jeſuiet naer *Ebersberg* ge-
ſonden, is daer met groote pynen van het ſie-
rezyn overvallen, hy beloofte ſijn leven langh te
vaſten op den avont van den H. SEBASTIANUS,
en terſtont zyn alle pynen verdwenen.

In't t'elve jaer *Maria Krain* ſiende dat haere
hoeve door den blixem was verbrant, en haeren
man geruckt was uyt deſe weirelt, is door droef-
heyt van ſinnen berooft, daer by is gekomen de
waterſucht en ſekere teekenen der doot. Sy
roept met haere vrienden aen den H. SEBASTI-
ANUS, aen den welcken ſy haere gelofte doet, en

is op staenden voet van haere droefheyf verlost.

Den Heere *Christophorus Wegerle* dienende op zijn eygen borse in het regiment van Montfort A 1684. wiert den 4. Sber. in het belegh van *Buda* door eenen pyl der Turcken doodelyck gequetit; hy lagh sonder hope van over te leven, maer soo hy den H. SEBASTIANUS heeft aengeropen, is de pyne ende wonde soo verdwenen, al ofte hy scheut vry hadde geweest.

Noch een wonder, voor die gewoon zyn haere kinderen te vervloecken. A. 1636. Eene moeder was op den weg met haer achtjaerigh dochterken, het gene van achter quamp, niet wel konnende volgen de moeder. Dese begint op haere oude maniere het kint voor den duyvel te wenschen. Siet wat wonders, den quaeden geest is op den oogenblik gehoorsaem geweest, en heeft het kint met de hant nemende, en als door de lucht vliegende, een bunder weghs met hem getrocken, de moeder begint te huylen en te kermen, doet haere belofte aen den H. SEBASTIANUS, en vint haer dochter van schrick met kout sweet overgoten, en buyten haer selven; maer uytstellende haere belofte, is naer eenige weken den helschen geest weder-gekeert sitrende op een hoogh peert, en heeft ghestaen voor de deure van de vrouwe, het kint heeft terstont synen wegh-voerder gekent, en schrickelyck beginnen te roepen op de moeder, de welke terstont haere gelofte den H. SEBASTIANUS gedaen volbrengende, is het kint van synen quelder verlost geweest.

De

XVII HOOFSTUCK

De Kerck van *Westerlo* heeft van *Roamen* ontfangen een merckelyck stuck van het Scheenbeen van den H. SEBASTIANUS.

W*esterlo* is een doorluchtige ende vermaerde heerelyckheyf, seer oud; want in't leyen van de *H. Dymna* Patronesse van *Geel*, die geleest heeft in't jaer 600 gelyck *Petrus Cameracensis* getuyght in het leyen van de H. Maget, wort mentie gemaeckt van *Westerlo*. Dese Parochie bewaert een merckelyck deel van het Cruys ons Heeren, van de Heeren daer gelaeten, alsoo oock een stuck van het Scheenbeen van den H. SEBASTIANUS, het welck den doorluchtigsten Heer *Obavianus Carrassa* Aerts-Bischop van *Patrasse* ende Domesticken Prelaet van syne Heyligheyf *Alexander* den I. gefonden heeft aen Joffrouw *Adriana van den Cleren* woonachtigh tot *Westerlo* A. 1663. 30. Ap. door neerstigheyf van Heere *Joannes Marcelli* Sone van de voorichreven *Adriana*, ende Secretaris van den voorgenoemden doorluchtigsten Heere, met expresse oorloof, dat sy de selve H. Reliquien naer haer belietie mach by haer houden oft imant geven, ende ten thoon mogen gestelt worden,

G 4

om

om van een ider ge-eert te worden. Het welck den eerweerdighsten Heer *Judocus van Houbraeck* Vicarius van het bisdom van 't Hertogenbosch voor goet heeft gekeurt, gelijk uyt sijne brieven blyckt.

Den hoogweerdighen *Albertus Ursino* Abt van Tungerlo heeft de selve seer eerlijck gevoert nae Westerlo, alwaer sy met de dry Gulden, en volle Processie ingehaelt zyn.

In 't Jaer 1669. als Godt met een schroomelijke Pestilentie onse Nederlanden was casty-dende, soo zijnder verschyde dorpen met Processie naer Westerlo gecomen, om door de voorspraecke vanden H. SEBASTIANUS van de sieckte bevrydt te wesen; ende seer vele hebben daer gevonden.

XVIII. HOOFTSTUCK

Noch eenige Mirakelen door de voorsprake van den H. SEBASTIANUS geschiet.

ONtallijcke Mirakelen achterlaetende, ende oock swygende, hoe den Bisschop *Oftoldus* de Reliquien die naer Soissons vervoert waeren versmaedende, vanden H. SEBASTIANUS vermaent, ende soo langh gecastydt heeft geweeit tot dat hy by de selve Reliquien openlijck penitentie hadde gedaen: ick sal noch eeni-

ge wonderheden verhaelen ontrent de Reliquien van onsen Martelaer geschiet.

In de Provincie van Aquitanie is seker Clooster met naeme Maulieu wiens oorspronck wy gaen verhaelen. Daer was in dit landt sekeren Priester, den welcken sieck wesende ende gene menschelijcke remedien meer vindende, is hy door openbaeringe vermaent, dat hy het H. Graf vanden H. SEBASTIANUS tot Roomen soude besoecken, alwaer hy sijne gesontheit soude verkrygen, het welck hy, soo haest als het hem mogelijck was, volbracht hebbende, is soo gesont naer huys gekeert al ofte hy noyt sieck en hadde geweest. Maer eerst heeft hy met een groot betrouwen het stof van het Graf van den H. SEBASTIANUS afgevaeght, ende het selve meer achtende als groote schatten, mede gedragen. In Aquitanie gecomen zynde tot de voorgenoemde plaetse heeft den nacht hem overvallen, waerom willende sich selven tot den sloop begeven, heeft het stof, hetgene hy in een sacksken hadde medegebrocht, gehangen aen een tackken van den boom onder den welcken hy was rustende. s'Andersdaeghs s'morgens willende sich heel vroegh tot de reyse begeven, heeft sijn handt uytgesteken naer dit krachtigh stof: ick segge krachtigh: want gelijk het heeft gebleken, nochte sijne medegesellen hebben het selve eenighsins konnen raecken. De inwoonders ende vele andere komen geloopt tot dit spectakel, de welke altemael te vergeefs haere handen om het stof te vatten hebben uytgesteken. Daer-en-tusschen geschiedden

der ontallijcke mirakelen. Het welck fiende den grondt-Heere van de plaetse op de welcke Godt dit door de voorspraecke van sijnen heyligen quam uyt te wercken, heeft de selve aen den H. SEBASTIANUS opgeoffert, alwaer eerst eenē Capelle is opgerecht, ende daer naer, den toeloope ende devotie van de geloovige grooter worden- de, hier een groot ende schoon Clooster ter ee- ren van den H. SEBASTIANUS gerimmert.

Naer dat den geleerden schryver van dese Mi- rakelen verhaelt hadde, hoe twee boose moni- ken het Clooster verlaeten hebbende, ende daer naer door valsche Reliquien vanden H. SEBAS- TIANUS (die sy te Roomen van haers gelijcken gekocht hadden) wederkeerende, sy ende die been- deren van Godt gestraft zyn geweest, geeft ons dit naervolgende exempel. Terwylen dat de fame- der menichvuldige Mirakelen die tot *Soissons* ge- schieden, verre landen doorvloogh; den Abt van het Clooster van welck wy nu hebben gespro- ken, is met de sijne naer *Soissons* gereyft, om een kleyn stuckken van die vermaerde H. Reliqui- en te mogen verkrygen, mits sy van alle men- schen warden bespott, dat sy die valsche Reli- quien door die twee Monicken van Roomen ge- bracht, voor waere hadden ge-eert. Met de wel- ke medelyden hebbende den Abt *Hilduinus* heeft hun geschoncken eenen doeck; in den welcken de H. Reliquien hadden gelegen; maer sy hier mede niet te vreden wesende, sochten een stuck van de beenderen van den H. SEBASTIANUS te verkrygen. Den Prooft *Rodoimus* fiende dat sy op hem

hem gestoort waeren (want hy beloofst hadde dat hy hun Reliquien soude doen hebben) heeft den doeck genomen ende den selven op sijne ou- de plaetse geleyt, seggende dat alleen menschen van grooten betrouwen desen weerdigh waeren. Sy hebben dien dagh daer gebleven om te proe- ven oft sy iet souden konnen verwerven: maer hunnen atbeyt verloren zynde hebben geleyt, dat het hun leedt was, dat sy den doeck niet en had- den ontfangen; vervolgens dat sy baeden met de- sen troost naer huys te keeren. *Rodoimus* nu als gedwongen, heeft hun niet den heelen, maer een stuck van den doeck gegeven: Sy blyde (het H. Sacrificie der Misse ter eeren van den H. Mar- telāer gesongen hebbende) zyn mer veel lof-san- gen, den heere dankende naer huys gekeert. Alwaer den H. SEBASTIANUS in meerdere Mi- rakelen heeft uytgeschenen als op die plaetse, waer sijn H. Lichaem selver was rullende. Een Exem- pel aen dit gelijk lese ick by den wellichryven- den *Dionysius Madiswarts*, te weten hoe in 't jaer 1626. den Eerw: Heer *Adolphus Beybaerts* Prior tot Huybergen van *S. Guilielmus* ordre, als hy der gebeenten van den H. *Stardus* niet deelachtigh en mocht wesen, gebeden heeft den Abt van Tun- gerlo, hy immers mocht becomen het wit kelck- spreysel, waer mede hy vast gehouden hadde ee- nige Reliquien van den selven H., als hy daer sekeren Jonghman was overlesende, het welck hem bestemt is. Dit spreysel tot Huybergen ge- bracht zijnde op Meyavont in 't Jaer als boven, so zyn daer menichvuldige goet gekeurde Mira- kelen

kelen geschiet, van de welke sommige in druck gegeven zyn. Soo dat ick niet en wete door wiens cleyn geloof an. 1707. den 27. 8bris, een merkelyck stuck der gebeenten van den selven heyligen aldaer gegeven ofte verkregen is. Dat dusdanige lesen den 30. brief van den 3. boeck van den grooten *Gregorius*.

Het is gebeurt dat ontrent den avont inde stadt van *Soissons* niet alleen van de borgers, maer oock vande omliggende landts lieden, uyt sekeren thoren eene droevige stemme is gehoort, seggende: *Wee, wee, wee O stadt van Soissons, door vier en selpher sulst gy gelijk Sodomā en Gomorra vergaen.* Het welck om dat het noch niet geschiet en is, soo en twyfelt men niet, ofte den grooten H. Martelaer *SEBASTIANUS* heeft door sijne gebeden sich als eenen muer tusschen de gramichap Godts ende dese stadt gestelt.

Als in het Jaer 1612. *Scipio Burghecius* den neve van *Paulus* den V., de Kercke van den H. *SEBASTIANUS* wilde vernieuwen ende vercierē, soo is daer een wonder saecke geschiet, want wylende verheffen de groote marbere tombe in de welke *Honorius* den III. in't Jaer 1218. het lichaem vanden H. *SEBASTIANUS* hadde gestelt: soo de arbeiders aen de selve de handt hadden gesteken, soo heeft de heele Kercke scheynen te beven. Een ieder namp de vlucht, maer *Laurentius de Paulis* Priester der societeyt *JESU* heeft se aengewackert, om voor het hooghweerdigh H. Sacrament des Autaers haere gebeden te storten, ende dan het begonst werck te voleydigen: dat dit

dit geschiet was tot teecken dat die saecke den H. *SEBASTIANUS* seer aengenaem was. Soo geseyt; soo gedaen; gebeden hebbende, hebben het werck seer lichtelijck volbrocht.

XIX. HOOFT-STUCK.

Het beldt van den H. *SEBASTIANUS* is tot *Lisbone* gesien met veel sweet nat geworden: ende dusdaenige Mirakelen worden in andere belden bewesen.

Het is dickwils bevonden geweest, dat alster eenige groote swaricheyt over eenige landen oft steden was naeckende, dat de beelden der heyligen hier af te vooren eenige teeckenen, ofte door traenen, ofte door bloet, ofte sweet hebben getoont. Sod schryft *Lipsius* dat het beldt van onse lieve Vrouwe van Scherpen-heuvel in't Jaer 1603. bloet gesweet heeft, het welck dry keeren afgevaeght zynde, den vierden keer wederom quamp, ende met een wit doeckken afgedrooght zynde, is het selve verspreyt inde ronde van eenen penninck, 's ander daeghs gevonden eenen voorbode van de bloedige oorloghen hier in Nederlandt.

Nicetas in sijnen eersten boeck verhaelt dat rechts te vooren eer den Keyser *Andronicus Commenus*.

menus van *Isaacius Angelus* in den slaghe overwonnen, gevangen ende gedoot was; het gouden belt van den *H. Paulus* dat hy ter eeren van den selven *H.* hadde doen stellen in de Kercke van de 40. Martelaeren, seer overvloedelijcke traenen storte, ende naer dese afgevaeghde noch meerdere uytborsten, al oft den *H. Paulus* de ellendige doot die desen Keyser was aenstaende, uyt groot medelyden was beweene.

Het is gebeurt tot Brussel dat den Eerweerdigen Heere *Nicolaus a Spira* Abt van Grimbergen der ordre van Præmonstreyt in de vermaerde Processie van het *H. Sacrament* van Mirakel, het welck hy omdroegh, tweemaal gesien heeft, de *H. Hostien* met vers bloet besprinkelt, uyt welck teeken hy voorsyde datter eenige swaere ellenden over het vaderlandt waren hangende, gelijk men daer naer genoeg gesien ende geproeft heeft: want in het Jaer 1566. den 22. Augustus heeft den selven Abt met sijn Convent naer Brussel moeten vluchten, om de beldt-stormers, die met onversaedelijcke furie het heellandt afliepen, de Cloosters ende Kercken beroovende ende verbrandende, te ontgaen.

In het Jaer 1611 tot *Salerno* in het ryck van Napels, was in een huys daer men netten ende alderley vaergetuygh bewaerde, op den want geschildert een beldt van de *H. Moeder Godts*, het welck op den ayont van Sinxen sweert uyt wierp, ende uyt het voorhoofd eenen druppel bloet. Een en voorbode van het ongeluck, het welck des anderendaeghs overquam aen het Edel Clooster
ge-

genoemt *Mons. Virginis* niet verre van Napels, te weten eenen grouwelijcken brandt, die dit Clooster versinde, welck beldt daer naer veel Mirakelen heeft gedaen.

Ick lese (a) hoe in het Jaer 1322. in de Kercke van Chambron by *Ath* tekere Jode met een lancie vyf steken heeft gegeven aen het beldt van de *H. Moeder Godts*, uyt het welck soo dickwijls is bloet gelooopen.

In het jaer 1418. eenen soldaet met tuyschen sijn gelt ende kleederen te Parys hebbende verspeelt, heeft uyt gestoortheyt sijn mes genomen ende gequetst het Beldt van Maria dat op sekeren hoek van de straete stondt, uyt welcke wonde veel Bloets heeft gelooopen, waerom hy door de handen van de Justitie is aen eenen staeck gebonden recht over dit Beldt, alwaer sijne tonge tægt een gloyende yser is doorboort, ende hy soo langh met roeden geslaegen, tot dat hy sijnen geest gaf.

In de Abdye van *Doolen* in Vranckryck bespotteden twee boose menschen eene vrouwe die voor het steene beldt van onse lieve Vrouwe haere gebeden was stortende. Den eenen namp eenen steen, ende worpende naer het beldt heeft de handt van't Kindeken *Jesus* gebroken, uyt de welke terstont soo veel bloeds is gelooopen, al oft de handt van eenen levenden mensch hadde afgesneden geweest. Maer sy en hebben de straffe niet ontgaen: want den eenen is terstont doot ter aerde gevallen, den anderen is van den duyvel beseten 's anderdaeghs gestorven. Naer dat'er
a (a) *Siet Beka. in den 45. Bisse. pag. 100.* vele

vele gekomen waeren om dit wonder te aenschouwen, heett het voorseyt beldt sijne kieederen genomen in het gesicht van alle die menschen ende gescheurt tot op de borste, willende doen blycken de groote injurie die haer ende haeren Sone was aengedaen.

Leest Surius A. 1551. den 14. Meert &c.

Ick hebbe noch vele duldige exempelen by de handt, maer om het niet langh te maecken kome tot ons voornemen.

Ick lese in de Historie van Portugael beschreven van *Antonius Vasconcellus*, dat'er tot *Lisbon* in het ryck van Portugael eenen Priester misse las, in de Capelle van den *H. Rochus* in't jaer 1599 ende onder het *H. Sacrificie* heeft hy gesien een beldt van den *H. SEBASTIANUS* tegen over hem met overvloedigh sweet als begoten, soo dat de druppelen op de aerde vielen. Hy door dit miracul verstelt zynde, nam het gemelt beldt ende droegh het buyten de kercke voor het gesicht van alle het volck, het welck volck anders niet en konde dencken, als dat den *H. SEBASTIANUS* by Godt voor haer was biddende, want op dien tyt was de stadt met eene grouwelycke peste bevangen. Sommige namen doecken ende vaegden dit sweet af: ende siet wat wonders: alle de geintesteerde litmaeten de welke van dese doecken geraeckt wierden, verkregen terstont haere volle gesontheit: ende alle die hier quamen geloopen om dit te sien waeren van de sieckte bevryt, soo dat'er niemant van dier uren af van de peste meer en stierf, Iae de klokken luyden van selfs sonder niemants

iemants toe-doen. Tot dancksegginge heeft het volck eene nieuwe kercke gebout ter eeren van den *H. SEBASTIANUS* op die plaetse, op de welke dit miracul was geschiet, wiens miraculeus beldt noyt gesien en wort, ten zy op den dagh van den *H. SEBASTIANUS*: ende van den *H. Bartholomeus*, op welke daegen het selve uyrgestelt wort ende met eene magnifique Processie vereert.

Ick sluyte met het gene geschiet is in het jaer 1646. gelyck het selve te *Amsterdam* dat jaer gedruckt is by *Jan van Hilten* den 3. Meert, den welcken daer by voeght, dat het hem van *Brussel* geschreven is op den 24. February 1646. (a) ende dat die van *Brussel* dit hebben uyt eenen brief van *Amiens* geschreven van den 18. February: de historie is dese. In *Valle Benedicta* in een landt-huys van het Clooster *Stagne* der ordre van *Pramonstrejt*, in het Bischofdom van *Verdun*, is een miraculeus Beldt van onse Lieve Vrouwe, tot het welck sulcken toeloop van volck is, dat'er in *Campagnien* en *Lotharingen* geene steden en zyn, de welke jaerlyckx niet dry oft viermael eene Processie van 2000. menschen daer henen senden: Het is dan geschiet in het voorgemelt jaer, dat het aensicht van dit beldt in de tegenwoordigheyt van dry hondert gheloofweerdighe getuyghen, bleeck ende besweet is geworden, de oogen toc en open obende, het aensicht naer den hemel keerende, en daer naer merckelyck neyghende naer het kindeken dat sy op haeren sijncken arm hadde. Ten laesten soo riep al het volck: berrighe

H

hertige

(a) *Herdgom.*

hertige moeder, barmhertigheyt; ende het belt; om dit volck te troosten, heeft het selve met blyde ooghen aengesien, en het voorgaende colour wederom gekregen. Welck mirakel den Biscop van *Verdun* heeft voor waerachtich ghekeurt.

Om achter te laeten andere vermaerde plaetsen, *Parys*, *Trier* en andere Cloosters, in welcke sijne heylige Reliquien worden geviert, oft veel weldaden van Godt voor de menschen heeft verkregen; soo segge ick, dat geheel Duytslant ende Brabant door, onder soo veel duyfende kercken qualyck een te vinden is, in de welcke niet eenen auter ofte beldt ter eeren van den H. SEBASTIANUS op-gerecht is, ende dit besonderlyck om dat'er qualyck eene plaetse te vinden is, die altemet sijnen bystant niet en heeft gevoelt.

AENMERCKINGE.

Voorwaer, voorwaer ick segg' et, u: die in my geloof, de wercken die ick doe, sal hy oock doen, en meerdere dan dese sal hy doen.
Christus by Joan.

I 4. I 2.

A En de mirakelen, die naer het gemelt voorseggen van CHRISTUS, soo dickwils in de Roomsche Kercke geschieden, en kunnen de kettens selyer niet twyffelen.

Het

Het is wel waer, dat de quaede en dolende dock wondere teekenen konnen doen; want de selve die Moyles dede, hebben oock de Tooveraers van Egypten gedaen, jae de swerte konsten van dien vermaerden *Simon*, van den welcken in de wercken der Apostelen aen het 8. Cap. gehandelt wort, waeren soo wonderlyck; dat het volck van *Samaritanen* van hem seyde: *dese is de kracht Godt die men groot noemt.* Den Salichmaecker hadde by Mattheus voorseydt: (a) *daer sullen opstaen valsche Christenen ende valsche Propheeten, ende sy sullen groote teekenen ende wonderen wercken geven, ende den Apostel getuyghit, dat de komste van Antechrist sal wesen in alle leugenachtighe kracht ende teekenen, ende wonderlyckheden.* (b) maer dese zyn bedriegeryen van den duyvel, die eerde wondere wercken van Godt almachtigh dese zyn naturelyck, die boven-naturelyck: dese hebben geene gestaedigheyt; die blyven dueren; in dese valsche soeckt men sijn yghen baet ende glorie, in die waerachtige vluchtmen de ydelheyt. Dese laeten den mensch versmoort in sijne sonden; die leyden hem tot den hemel en verleenighen hem niet Godt: dese konnen staen met een valsche gheloof, die konnen niet geschieden als met bevestinghe van het waerachtigh. Het moet

Waerom en geschieden nu soo veel mirakelen niet gelyck ten tyde van den H. SEBASTIANUS oft in de voorige tyden? om dieswille dat'er nu soo vast geloof niet en is, gelyck in de vorighe tyden: en eer dat de weirelt geloofde, waeren

H 2

sy

(a) C. 24. 24. (b) 2. Thes. 2.

fy noodtfaeckelyck, op dat de weirelt soude gelooven, en tot bevestinge van ons geloof en komen fy op den dagh van heden noch niet te onbreken. Soo dat wy met *Richardus Victorinus* mogen seggen: (a) ô Godt, is't dat wy in ons gheloof dolen, hebt gy ons bedrogen: want dit is met soodanige mirakelen bevesticht, datse van niemant als van u konde geschieden.

Schoon zyn de woorden die ons *Picus Mirandulanus* gheeft: " het is een groote dwaesheyt, seght hy, niet te gelooven aen het Evangelie, wiens waerheydt het bloet der martelaeren onderteeckent, de Apostels hebben overgelevert, de menighvuldige mirakelen getuyghen, de reden bevesticht, alle elementen uytpreken, de duuyvels bekennen: maer het is een veel grooter dwaesheyt, niet te twyffelen aen de waerheydt van het Evangelie, nochtans soo te leven, oft gy aen sijne valscheyt niet en twyffelde.

Den *H. Augustinus* (b) gevoelt dat het bynaer onmoghelyck is, dat iemant quaelijck sal leven die welkomt te gelooven: dit heeft in onsen *H. SEBASTIANUS* en sijne nieuw-bekeerde al te klaerlijck gebleken.

Ick sluyte dan dit tweede deel, en segge van hem het selve dan den *H. Chrysostomus* van den *H. Innocentius* seyde: " laet onsen desen Heylighen dickwils besoecken, sijn graf eeren ende met groot betrouwen sijne Reliquien aenraecken, op dat wy daer door echtige segeningen van Godt mogen verwerven.

TWEE-

(a) *L. I. de Trin: Cap. 2.* (b) *Serm: 237. de temp,*

TWEEDE DEEL.

DEN EDELEN RIDDER EN H. MARTELAER.

SEBASTIANUS

VERHEFT

In sijne oude, groote, ende Edele Hand-boeghe Gulde.

Alwaer gehandelt wort van den oorspronck, naem, plicht, staet, tabbaerden, wapen, breucke &c. der selve Gulde.

Gy zyt een uyverkoren geslacht, een Kenincklyck Priesterdom, een Heyligh volck, een aengewonen volck, *I. Petri. 2. 9.*

I. HOOFT-STUCK

Van den oorspronck der Gulde.

A Engesien men op twee verscheyde manieren geboren wort, te weten naer het vleesch, ende naer den geest: soo zynder oock twee sorten van broeders, te weten geestelycke en vleeschelycke. De geestelycke zyn alle Christenen geloovige in het H. Doopsel wedergeboren. En gelijk de broeders naer het vleesch gemynschap hebben in de nature en vaderlyck erf-deel, alsoo van gelijcken de geestelycke broeders

H 3

ders hebben gemeynſchap in de gratie, ende ver-
wachten het erf-deel der eeuwige ſaligheyt in
het Hemels vaderlant.

Al hoe wel op deſe maniere onder alle Chri-
ſtenen een gemeyn broederschap is: niet tegen-
ſtaende wort dickwils het broederschap meer in
het beſonder genomen, te weten voor ſekere ge-
loovige, die een beſondere gemeynſchap met mal-
kanderen zyn hebbende: dufdanige zyn die broe-
ders die gemynelyck Gulde-broeders gheuoemt
worden, van welcker intellinge ende naem wy
gaen handelen.

Als ick onderſoecke den oorspronck der *Gulde*,
ſoo bemercke ick eerſt mer den Edelen Heere
van Spoelbergh eertyds over Coninck-ftavel van
den Edelen Handt-boge binnen de Stadt *Loven*,
ende andere ſchryvers, dat eertyds de Hertogen
van Brabant, geene andere volckeren en ghe-
bruyckten tot den oorloge, dan haer eygene in-
geſetenen: in't gebruyck zynde dat men lichten
uyt alle ſteden en dorpen ſoo vele mannen als
de ſwaerte van den oorloge was verſoekkende;
die al-te-mael met bogen, pylen en ſchilden wa-
ren gewapent, hebbende hunne Capiteynen en-
de bannier-dragers, waer door men elck quartier
was kennende.

Daer naer heeft men begonſt oock uytländers
in dienſt te nemen, de inlanders contribuierende
tot onderſtant van deſe vremde ſoldaeten.

Ten tyde van vrede waſt een gebruyck dat de
borgers hun oeffenden met het ſchieten der py-
len, om alſoo hun bequaem te maecten tot den
oorloge,

oorloge, oprichtende tot dien eynde twee be-
gen met Witten daer op, waer de ſteden de plaet-
ſe vergunden, van de welcke ſy noch in't ghe-
bruyck zyn.

De Hertogen en ſteden ſiende dat ſulcke oef-
ſeninge ſeer was ſtreckende tot landts beſcher-
minge, hebben ten verſoecke van alſulcke vro-
me borgers, ingeſtelt geſworen broederschappen
van uytgeleſen mannen, van goede naemen, ſac-
men ende kloeckmoedigheden; ende die genoemt
erſchutters, op ſekere conditien, poincten ende
vryheden, de welcke uyt ſoo een groote menich-
te der menſchen, maer en waeren 40. in't ge-
tal, die daer naer vermeerderd zyn tot 60.

II. HOOFT-STUCK

Van den naem *Gulde* en haere plicht.

Gilde oft *Gulde*, ſoo geſeyt naer den eer-
ſten naem, om de eerbaerheyt, mildheyt
ende goede manieren, met de welcke ver-
cijert moeten zyn, die in de ſelve haere nae-
men willen geven; ofte wel naer den tweeden,
om haer gulde, dat is onberispelyck leven. Want
iſt laecken ſy door haer eygen, ofte door haer
ouderſchult eene quaede fame hebben ofte kry-
gen; als onweerdigh een ſoo Edele geſelſchap,
worden haere naemen uyt den naem-regiſter der
broeders getrocken, ende onder de ſelve niet
meer gerekent.

Soo dat *Jacob van Oudenhoven* in zijn beschryvinge van *' Hertogen-bosch* bekennt, (a) dat aldaer onder de schutters waren, soo goede wetten, wysen en zeden, dat daer uyt ontfont dit spreekwoord: *Heusheyf hoort den Boogaert toe*, ende waren daerom oock van groote ende kleyne bemint.

Maer my dunckt dat dese naemen *Gilde* ofte *Gulde* beter spruyten uyt den eedt die ghe-daen wort van die in de selve geschreven worden; al ofte ick soude seggen *Gehulde broeders*, dat is met eedt verbonden. Hierom seghtmen dat de Hertoghen, op den dagh op den welcken sy het landt verkrygende haeren eedt doen, *Gehulde* worden.

In't *Walf-lant* hietmen de *Gulden Les Sermens* dat is ge-eeden: op andere plaetsen, als in *Hene-gouwe* hebben den naem van *Les Archers*, dat is Bogen-schutters, welcken naem nu is voerende de *Compaignie*, die den persoon van den Hertoghe is bewaerende. soo dat uyt dit walf-woord is te speuren dat de *Gulden* eertyts oock de gaerde van den Hertoghe geweest zyn, die synen persoon alleenelyck betrouwt was ten tyde van oorloge.

Den naem van *Boge* komt van boogen, ende men meynt dat den Hant-boge is het alderoutste oorlogs instrument, den Voet-boge opgekomen zijnde om de vesten van de steden te bewaeren.

Dese Gulde-broeders en moeten niet alleen landts-beschermers, maer oock kerck-beschermers

mers wesen, besonderlyck die van den Hant-boge Gulde zyn; want gelijk haeren Patroon den H. SEBASTIANUS in die alderbitterste vervolginge der Christenen, door de Keyfers Diocletianus ende Maximianus, dien grooten roem titel van *Beschermers der H. Kercke* heeft gedragen; soo moeten sy waerachtige schutters wesen, dat is alle ongelucky van de waere religie, goede manieren, ende haere vesten schuiten. Daerom komen sy in de Processien met haere wapenen, om te betoonen dat sy dagh ende nacht gereet zyn haer bloet soo wel voor den Autaer, als voor het Vaderlant te vergieten.

Hierom heeft *Philippus* den II. Koninck van *Spagien*, en de Heeren van dese *Nederlanden* A. 1575 aen de Hant-boge-gulde van de Stadt *Meebelen* voorgeschreven desen naervolgenden Eedt.

„ Ick sweere by Godt almachtigh, den Vader,
 „ den Sone, ende den Heyligen Geest, ende opt
 „ Cruyse dat ick raecke met mijne handt, dat
 „ ick ben van de ghemeynschap van de Heyli-
 „ ghe Catholijcke, Apostolijcke, ende Room-
 „ sche Kercke, geen deel hebbende met eenige
 „ secten, ofte kettereyen, de welcke ick sal we-
 „ derstaen, alsoo veel als in my is, ende en sal
 „ niet toelaeten dat eenighe sullen volghen de
 „ voorseyde secten ende kettereyen, ende sal met
 „ alle mijn macht behulpelijck wesen de voorsey-
 „ de Kercke ende dienaers van dien, ende om te
 „ voldoen den dienst daer ick toe gekosen ben,
 „ te weten te wesen eenen ghesworen Archier
 „ oft Guldebroeder, ick sal my daer inne wel ge-
 „ trouw

„ touwelyck governeren. Eerst ick sweere goet
 „ ende getrouw te wesen den Koninck onsen Hee-
 „ re als Heere van *Mechelen*, aen de voorseyde
 „ stadt ende die te helpen prefereren ende be-
 „ waeren tegen alle vyanden van Syne Majesteit;
 „ de voorseyde Catholijcke religie ende gemeyn
 „ welvaert: den Schouteth, Borghemeesters en-
 „ de andere, jegelyck van de Weth respectie-
 „ lijk, midtsgaders mijnen Hooftman, onder-
 „ Hooftman, Dekens, Gesworne ende Gefellen
 „ vanden handt-boge van de voorseyde stadt te we-
 „ sen goet ende getrouw, ende onderdaenigh
 „ een jeghelijck van hun, ende verhoeden van
 „ schaede. Ick sal altydt gereet ende ghewilligh
 „ wesen alle bevelen die de Borgemeesters een
 „ van hun, oft den voorseyden Hooftman in
 „ hunnen naem ende van weghen sijne Majesteit
 „ ende de voorseyde stadt sullen doen, sal de
 „ selve ghetrouwelijck ende naer mijn vermo-
 „ ghen ende macht sonder eenighe contradictie
 „ voldoen ende volbrengghen, ende en sal het sel-
 „ ve niet laeten, noch om maeschap, affectie,
 „ dissimulatie, praëminentie, oft om eenigh re-
 „ speckt, noch om vreesse van der doot. Alsoo
 „ helpe my Godt ende alle sijne Heylighen ende
 „ den Edelen Ridder S. SEBASTIANUS.

*Vrindt Gods SEBASTIAEN, die hebt uw bloet uergoten
 Als u een vreedem pyl het lichaem heeft doorschoten
 Midts uw manhaftigh hert kost nimmermeer bevroên
 Dat het sou offerand aen vremde Goden doên,*

Zyt

*Zyt haer tot een Patroon en voorspraeck by den Heeren
 Die in uw broederschap den soeten eet besweeren,
 En dat haer oeffening van boogh en pyl te saem
 Zyt tot Godts meerder eer, en lof van uwen naem,*

III. HOOFT-STUCK

Van de oude Schiet-spelen.

DE Gulden schoten jaerlijckx den vogel-
 gaey oft Papegaey, soo sy hem hieten.
 De oeffeninge met den colve, ende van
 den vogel te schieten heeft geweest van den ty-
 de van *Aeneas*, (*a*) is't saecken wy den vermaere
 den Poët *Virgilius* gelooven.

Daer naer is't geschiet dat die kloeckste schut-
 ters van steden en dorpen malcanderen beriepen
 ten *Reihorycken*, *Schiet-spelen*, *Haec-spelen*, ofte
Haec-juweelen, ende ten *Lant-juweelen*, ende hin-
 gen alsdan op eenige kostelycke pryfen, opreche-
 tende eenen maelydt voor die van buyten qua-
 men; maer buyten peryckel van eenigen over-
 daet: want sy wisten (*b*) dat het eene sottigheyt
 is te mynen, dat de heyligen met dronckenchap-
 pen worden ge-eert, de welcke door veel va-
 stens haere Heyligheyt hebben becomen; sy wi-
 sten (*c*) dat de dronckenchap is den oorspronck
 van alle quaet; een vrywillighe sottigheyt,
 verlies van eere en saem, van gelt en goet, van
 dien kostelijcken tijdt, van suyerheyt ende eend-
 drach-

te (*a*) *Aeneidos*, 5. (*b*) *Ambr.* (*c*) *Aug*

drachtigheyt; met een woort, seker verderf van ziel ende lichaem, maer sy droncken alleen soo veel den noodt ofte eerbaerheyt verheyste. Gesont-heden en mochten daer niet worden genoemd, als een matighe, te weten *het welvaeren van de Gulde*. Sy wisten wat Ouwenius singht.

*Hoe meer gesontheyt dat gy slypt,
Hoe meer de kranckheyt in u slypt;
Want gesontheyt niet bestaet,
In veel dranck noch overdaet.*

Ja om alle occasien af te snyden, in het privilegie van Hertogh Jan, gegeven in't jaer 1327 staet: dat die Vorsters, noch der Gulden Knappen geen taverne, op merckelijcke pene, en mogen houden.

Een exempel ofte twee deser oude *Schiet-spielen* en by een komste der Guldens brenge voor den dagh uyt eene oude geschreven Chronijcke van Antwerpen, ende verscheyde andere schriften.

1498. Walt groot *Schiet-spel* tot Gendt van den Voet-boge, daer den ouden Voet-boge van Antwerpen inne quam in de cruydsdaghen met ses hondert peerden, ende vier-hondert waeghens met root laken op stroo bedeckt, welck laken men tot Gendt al om Godtswille gaf aen den armen. Het getal der schutters was in't innekomen achtien-hondert en vyftigh.

1500. Den 2. Augusti was een *Schiet-spel* binnen Brussel, tot het welcke 36. kamers van schutters vergadert waeren.

1501. In de eerste weke van Mey hielen tot Antwerpen dat *Schiet-spel* van het Lant-juweel van den *Hant-boge* van alle steden ende vryheden in Brabant, daer die van Lier en Turnhout hadden den hooghsten prys.

1534. In Junio was tot Mechelen het *Schiet-spel* van't Lant-juweel van den jongen Voet-boge, daer den ouden Voet-boge van Antwerpen den hooghsten prys hadde van't schoonste inncomen; want alle die natien meest trocken in't root Hartme-syn-fluweel en Syde-satyn; noch hadden sy den derden prys met schieten; noch hadden sy het hooghste vieren, want haerevier-pannen branden dagh ende nacht 't heel *Schiet-spel*; noch hadden sy den oppersten prys met den batementen te spelen; als oock van't meeste witten te schieten met eenen pyl van eenen schutter; item van den schoonsten staet te houden: in Somma den ouden Voet-boge hadde gewonnen 13 silvere Schaelen.

Naer dit *Schiet-spel* is oock uyt Brussel als Koninginne der schutteren met haer volck geroepen en getrocken Vrouwe Maria Gouvernante deser Nederlanden met een-en-vyftigh andere Guldens, soo van steden als vryheden: op welck *Lant-juweel* die van Rotseleer hebben bekomen den eersten prys.

Alsoo de schutters deden, soo deden oock de Gilden ofte Cameren van Rethorycke, dat is te seggen Redenrycke, voorstellende pryfen die op eenighe vragen de beste antwoorde ofte resolutie konden gheven: alsoo dat oock de oude Hertogen

gen van Borgonjien ende Brabant dickmaels gebruyckten dese Gilden om dusdanige verholen vragen voor te stellen. Welcke questien moesten Rethorieckelyck beantwoort worden in een spel van seker getelde regulen ofte referynen, met veel andere wetten: alles dienende tot eerbaere recreatien.

Als by exempel, die Gildens oft Cameren van Rethorycke, genoemt de Fonteynisten van Gendt, by oetroye van den Keyser Carolus hebben 1539. een caerte uytgefonden aen haer gebuersteden, op dese vraege: *welcken troost den stervenden mensch den grootsten is?* Om welcke questie te ontbinden, zyn daer van verscheyde plaetsen 19. Cameren met grooten triumphe ten voorschyn gekomen die eick met een spel van sinnen haere resolutie verthoont hebben op eenen schoonen theater, alwaer die van Antwerpen den opper-prys wonnen, bewesen hebbende, *de verrysnisse des vleesch, den stervenden mensch den grootsten troost te zyn.* Verthoont hebbende Christi lyden, doot ende verryssen, en wonnen vier silvere Stooopen wegen de 9. marck trois gewicht. Die van Winocxberge hadden den 2. prys, betoonende den grootsten troost te bestaen *in een betrouwen op Christo, en sijnen Geest ons gegeven.*

Diergelycke caerte heeft de *Camer der Violieren* van Antwerpen, als die tot Gendt den hoogsten prys gewonnen hadden, uytgefonden in haer omliggende steden 1561. te compareren den 3. Augusti op de vraege: *wat den mensch aldermeest tot sonste verweckt?* Daer waeren niet alleen pryfen gestelt

gestelt voor die hier van konde de beste solutie geven, oock verscheyde andere pryfen, als die triumphanst, schoonst en figuerelyckste incomen souden, met het meeste volck, oock die figuerlyckite en zedelyckste inkomende beduyde, *Hoe darmen uyt jonste sal versaelmen, en minnelyck scheyden:* ten vierden, wie sijn devyle ofte blaen het konstighste presenteerde, ten vyfden, wie schoonste ende tolemneelyckste den kerckganck doen soude; ten seldē, wie schoonste en triumphanst soude vieren met alderhande soorte van vieren, schepen, peck-tonnen branden, vierpylen, tortsen, lanternen, vierpannen &c. ten levenden, wie het fraeyste esbatement ofte comedie soude spelen; ten achsten wie in sijne prologe des spels van sinne alderbest verthoonen soude *het verhorlijck sijn, cooplieden die rechtveerdelyck handelen:* ten negensten wie het onnoofelijckste ende belacchelyckste konde met woorden ofte wercken den sot maecten, sonder schimp ofte oneerbaerheyt: waer in dat wonderlycke, subtile, en geleerde kluchten betoont werden, en meer andere pryfen.

Op dese uytgefonden Caerte ofte *Lant-juwel*, zijn den 3. Augusti in Antwerpen verschenen 14. Cameren van Rethorycke uyt verscheyde steden en vryheden van Brabant. *De Camer van Mariengansken* van Brussel, quamp in sterck 300. en verstigh te peerde, al gekleet in roode Carmosijne, Fluweel en Zyde, lange casacken, op sijn Polacks, geboort met silvere passementen, roode hoeden gemaeckt op't fatloen van anticksche Helmetten

metten, haer Wambassen, pluymagien ende Leerfiens waren wit: ly waren gegort met eenen gordel seer curieuselyck gevlochten van goude Touque, van vierderlye coleuren geel, root, blau en wit. Sy hadden seven oude speele-wagens, lustelijck toegerust met verscheyde personagien, die van binnen behendelyck warden gedraghen. Noch 78. schoone gemyne wagens met tortsen, al overdeekt met root laecken, met wit gestreep en geboort, alle de wagen-lieden hadden roode mantels, en op dese wagens saeten diversche personagien, representerende veelderley schoone oude figuren, wiens beduydinge was, *hoe datmen uyt jonsten sal versaelmen, en vrindelyck scheyden.*

Van Mechelen quamp *de Camer van Pioene*, met 326. te peerde, gekleet in rocken van sijn incarnaet stamet, geboort met goude passementen, en roode hoeden; haer wambassen, causen en pluymagien waeren geel, de crantsen gout, swaerte leerskens. Dese hadden 7. oude speelwagens seer konstigh toegemaect met personagien: en hadden noch 16. wagens; fraey, boven vierkantigh, overdeekt met root laecken, elck verciert met 8. schoone blasoenen; en twee Gildebroeders daer in sittende met tortsen, en achter twee vier-pannen. Op dierghelycke manieren zijn de andere cameran ingekomen. Die van Brussel hadden den oppersten prys van het schoonste inkomen, en de *Camer genaemt de Roose* tot Loven hadde den eersten prys op de vraegh: *welck den mensch meest tot konste verweckt?* Met de antwoord. *Lof, eere, ende prys.*

1562.

1562. Op den 9. Aug. hebben die van Rotseleer, binnen het selve dorp opgericht het *Lantjuweel*, alwaer onder veel andere Guldens, die van S. Joris binnen Brussel met eene magnifiecke equipagie gevonden warden, en behielden eenen treffelycken prys.

1565. Heett dese selve Gulde, voor dubbelen Coninck-hebbende Guiliam van Nassau, gehouden een costelyck *Lantjuweel* ende opgestelt seer schoone prysen, waer toe verscheyde steden, vryheden en dorpen geroepen zyn.

1599. Den 2. Juny geschiede het *Schiet-spel* van de selve Gulde binnen Brussel, tot het welck veel lief-hebbers uyt heel Brabant quamen.

Diergelijcke meer geschiede ten tyde van vrede in de andere steden en gemeynten, in alle deugt ende eerbaerheyt, met groote pracht en triumphe, wesende een teeken van liefde en eenigheyt onder malkanderen.

IV. HOOFT-STUCK.

Staet des Handt-bogs Gulde binnen
Loven.

Dese Gulde heeft van die den vogel afschiet haren Koninck; waer toe ly kies sen eenen *Over-koninck-stavel*. Welck woort van de Fransche taele is genomen, en is te seggen, den gene die den staet van den Koninck

I

gaden

gade staet; welck woort de Franssen hebben ontleent van de Hoogh-duytsche natie, by de welke beteekent *Koninckx-stapel* soo veel als *Koninckx-steune*.

Eeuwige Fransche historien verhaelen dat Childebertus Koninck van Vranckryck, die stierf 549. den eersten geweest is die de Officiers van *Conestabels*; *Cancelliers*, *Admiraels* ende de meesters van schutters heeft ingestelt.

Anders seggen dat de intellinge van Koninckstabels van Vranckeryck is gelchiet by eenen Hugo Capet; &c.

Wat het is ofte niet, het hooft deser *Gulde* is den *Koninck*; hem volght den *Over-koninck-stavel* met het over-Regement: daer naer volght den *Onder-koninck-stavel* met het Onder-Regement; te weten met twee Dekens, twee Capel-meesters, den Capiteyn ende Alferis met twee Serganten als oock de vier Oudermans, welke dienen voor Raetsmans, die altyt blyven met den Capiteyn, Alferis ende Serganten, de reste is veranderlyck.

Tot de regeringe en mogen geene uytlinders ofte afgeboornen gekosen worden, door dien dat dit Regiment vonnissen wyft, ende dat volgens die blyde incomste des lants blyckt, dat niemant in Brabant vonissen en magh wysen, dan die geboren Brabanders zyn.

Her Officie van *Over-koninck-stavel* is, te be-laffen aen den *Onder-koninck-stavel* van de *Gulde* te doen vergaederen om eenige propofitien uyt den naem van den Koninck te doen aen de *Gulde-broeders*, ende dat'er over de resolutie van een igelyck

igelyck t'ontfangen, de welke den Greffier dan is registerende; die van het Regiment hebben in alle resolutien dubbel voyfen. De Dekens zyn de Rentmeesters van de Gulde. &c.

V. HOOFT-TUCK

Den staet van den Hant-boge binnen *Mechelen*.

DEn *Over-hoofman* is het hooft van den selven, wiens bedieninge van alle tyden soo groot is geacht geweest, dat oock Personagien van seer hoogen Edeldom, voor eene sonderlinge eere gehouden hebben daer toe verkosen te zyn. Uyt het seer doorluchtigh huys der *Meroden* alleen, hebbender met glorie dit ampt bekleedt, ende nu bekleet met grooren lof het selve den seer Edelen en Doorluchtighen Heere **JAN MICHEL LOQUET** Ridder, *Burghgrave* van *Hombeek* in *Brabant*, *Heere* van *Imple*, *Broeck* &c. *Mestre de Camp* van een Regiment in dienst van *Syne Keyserlycke Majesteit*, *Commandant* ende *Surintendant* der *Stadt* ende *Provincie* van *Mechelen*, mitsgaders *Opper-Schauteth* der selve, aen wie Godt vele en goede jaeren wilt geven, tot synder en der *Gulde* meere ere glorie des *Keyfers*.

Den eersten persoon naer den Chef, is deszelfs Stadthouder, gemynelyck *Onder-hoofst man* genaemt, aen wiens beleyt den welstant der Gulde voor het meestendeel is hangende, en is den bewaerder der archiven.

Deze twee Officiers zyn perpetueel, en worden byde genoemt door de Guldebroeders, en by den Schouteth ende Weth bevestight, ingevolgen de ordonantien van Carel den Stouten 1474 den 15. Meert, het ghene bevestight Philippus den II. Coninck van Spagnien Anno 1575. Tot dese worden gevoeght vier Dekens, waer van twee jaerlyckx worden gecosen, de vorige twee hebbende de administratie voor dat jaer, van de middelen en innecomen der Gulde, besorghen de maelyden en doen de reparatien.

Den Coninck, als daer eenen is, wort de eere gegeven der eerste plaets, oock voor den Overhoofstman, hy is sonder bedieninge, dan komt in de Regeringe.

Het recht van dese boven-geschreven personen ter camere te beroepen, is alleen aen den Overhoofstman, en by sijn ordre ofte afweentheyte aen sijnen Stadthouder.

Boven de Officiers hier boven geroert, heeft dese Gulde noch haeren Alpheris oft Vendrich, beneffens twee Sergianten, en twee Capelmeesters, die haere bedieningen hebben, maer comen in de Regeringe niet.

De Stadt van Mechelen is verdeylt in vyf verscheyde weycken, daer van ider is schuytende onder een van de vyf Guldens der Stadt.

Deze

Deze Gulde heet oock verscheyde tyt den eersten Edeldom der Stadt, als oock eenighe Rechts-geleerden, onder den titel van *Over-dekens*, sy en hebben geene bedieninge, maer zyn alleenelyck beichermiers der selve Gulde.

Sy heeft oock haeren Canonick, die altydt is eenen tyt de groote Canonicken der Metropolitanen aldaer. Hy heeft het gebruyck van de Capelle der Gulde in de selve Kercke, hy komt tot alle haere vergaederingen. Daer van is tegenwoordigh den Ier Eerw. en Hooghgeleerden Heere SEBASTIANUS VANDEN CRUYS Canonick Graduat, Landt-deken van het lant en district van Mechelen &c. den welcken my besonderlyck aangewackert heeft om dit boeckken in druck te laeren komen.

Onder dese is den Capellaen der Gulde, den welcken haere kerckelycke diensten is doende, ende in de maelyden is zegedende en dancksegghende.

Den staet van de andere Guldens van den Edelen Handt-boge van S. SEBASTIAEN, komt by naer met een van dese twee over-een, waerom niet voorders van den selven sal spreken.

VI. HOOFT-STUCK

Oorspronck van des Coninckx *Breucke*, en in wat weerde de Princen van het landt de *Guldens* hebben gehouden.

1429. **H**Eeft Philippus Hertoge van Brabant ingestelt het seer Edel Broederschap van de Ridder van d'ordre des *Gulde-vlies*, tot een getal van 25. daer naer van 31. ende die uytgesocht uyt de cloeckste helden die hy hadde van den Adel onder syne onderdaenen, hun gevende eenen regel en vele privilegien, als oock te dragen aen den hals in openbaere feestdaghen het *Gulde-vlies*, en dat om te geven een spore aen alle andere van den Adel om hun getrouwelyck en vromelyck te dragen in alle occasien, ten eynde sy soudén mogen komen in plaetse van die van dat Broederschap afsterven.

Naer dit exempel hebben de Hertoghen van dese landen t'sedert oock toeghelaten aen de gene die Coninck van eene *Gulde* door het afschieten van den vogel soudén worden, dat sy van gelycken op hooge feestdaegen een *Vlies* soudén mogen dragen aen den hals, het welck sy de *Brijecke* oft *Breucke* zyn noemende, behalven dat

dat onder aen de *Breucke* niet en magh hangen het goude Rams-vel, maer wel haeren patroon oft iet anders. Hier is te bemercken dat de *Breucke* van de *Handt-boge-gulde* is van het selve maecksel gelyck het *Gulde-vlies*. te weten van vier keyen ende vier stael-yfers, vlammen van hun ghevende; van welck fatsoen de *Breucken* van andere *Gulden* niet en zyn.

Hier uyt blyckt in wat weerde dat onse Hertoghen de *Gulde* altyt hebben gehouden, ende noch zyn houdende, de selve met haere presentie vereerende als sy den vogel schieten, selver schieten mede, en daer den Hertogh absent is, schiet naer den vogel den Officier der plaetse drymael in sijnen naem.

Ick lese in een oude geschreven Chronycke van Antwerpen dat in't jaer 1413. den Hertoge Antonius aldaer schoot den Papegay, en hadde beyde syne Sonnen Jan ende Philippus metter handt, die mede schooten, den Hertoghe ginck met de schutters eten op de groote merckt in den Arent, waer was de schutters camer.

1422. Schoot Hertogh Jan tot Antwerpen den Papegay af van den ouden *Voet-boge-gulde*: hierom bedreef men aldaer groote feestte, ende den Hertoge betaelde den *Gulden* Maelydt, daer aldoen verteirt was 24. Lovensche Peeters, waer af elcken Peeter dede 18. st. Brabants. Dese gaf den Hertoge die *Gulden* van den ouden *Cruys-boge* tot Antwerpen, ten eeuwigen daghe. Dit moet den *Marck-Grave* aldaer Jaerlyck betaelden, (a) (alsoo lange, alst schaeppen gras oten (a) Het zyn de woorden van de gisten (al)

sal) noch soo schonck hy die Gulde schoone Privilegien, ende eenen vergulden Cop, groot ende costelyck daer sijnen naem op stont, desen cop verbrande in't jaer 1576. doen de Spaensche der Gulden Huys aenstaken in de Spaensche furie.

De volgende Heeren zyn bynaer altemael in de Princelycke Stadt van Brussel Coninghen der Guldens geweest.

1466. Carolus den stouten Hertoge van Brabant.

1476. Joannes van Burgundien Bisschop van Cameryck.

1496. 1. Mey Philippus Aerts-hertoghe schiet tot Maestricht met de borgers den vogel ende wort Coninck van de Gulde, aen de selve sijne miltheyt bewysende.

1510. Maximilianus Rooms Keyser.

1512. Heeft den Prince Carolus, 12. Jaeren oudt: zynde, van de Gulde Coninck geweest.

1514. Ludovicus van Luxenburgh, Grave van Ligny.

1515. Philippus van Cleve Heere van Ravenswyck.

1516. Grave Henderick van Nassau.

1518. En daer ontrent heeft Vrouwe Margareta van Oostenryck twee keeren den vogel afgelechten.

1525. Philippus Lalain Heere van Hoogstraeten

1527. Erardus Cardinael en Bisschop van Luyck.

1528. Heeft dit gedaen den Heere van Monfort.

1533. Als oock Robertus Croy Hertoge ende Bisschop van Cameryck.

1534. Den 23. April Vrouwe Maria van Oostenryck Gouvernante deser Nederlanden, is beneffens andere Edel-lieden geroepen tot den vogel-scheut, en ty is tot groote vreught van de Stadt Brussel, Coninginne geworden, aen de Gulde vereerende rycke giften.

1. Ick lese in de beschryvinge van s'Hertogenbosch, dat in't selve jaer Floris van Egmond Heere van IJelsteyn de schutters soo ghemeen was, dat hy op S. Annen-dag de Papegay van de schutters met'er handt afschoot.

1538. Carolus Hannart Burg-Grave van Brussel, Bander-heere van Liede-kercke, was Coninck.

1540. Maximiliaen van Egmont, Grave van Buren, Stadt-houder van Vriessint.

1551. Lamoral Grave van Egmont &c.

1557. Haere Majesteit Philippus II. door Carolus Croy Hertoge van Aerschot.

1558. Philippus Croy Hertoge van Aerschot, Prins van Chimay.

1559. Lamoral den tweeden Grave van Egmont.

1564. Heeft Coninck geweest Guilielmus van Nassau Prince van Oragnien

1564. Heeft Guiliam van Nassau, outsten Sone van Guiliam Grave van Nassau, en van Vrouwe Juliane Dochter van den Grave van Stolbourgh Prince van Oragnien, met den eersten schiet den vogel tot Brussel afgelechten.

1565. Heeft den selven Prins den vogel wederom doen vallen.

1569. Heeft den selven Prince van Oragnie Coninck geweest.

1576. Carolus Grave van Arenbergh Bander Heere van Sevenberghen.

Den Doorluchtigen en vromen Vorst niet alleen in den Westen, maer oock in den Oosten wyd-roemigh bekend, *Don Jan* van Oostenryck, Gouverneur deser Nederlanden, wete dat den stercksten steun-stock van een ryck is de liefde der onderdaenen, en dat de grootste treckplaester van haere liefde, is met liefde te voorcomen, heeft sich in de vergaderingen der *Guldens* gemeynelyck seer vrinde-lyck laeten vinden, en in het eerste jaer van syne komste binnen Brabant, 1577. het laeste van sijn leven heeft selver tot Loven den Pa-pegay afgeschoten, ende groote feestte gehouden, met alle beleeftheyt de Gulde-broeders handelende, waer door hy de ghemoederen der Nederlanders heeft gewonnen.

1578. Was Koninck Philippus Grave van Egmont.

1583. Carolus Grave van Arenbergh.

1590. Antonius de Rubempre, Heere van Vertain.

1592. Petrus Ernestus Grave van Mansvelt.

1593. Franciscus Lorheringhe.

1595. Den Grave van Fontes Gouverneur ende Capiteyn Generael.

1598. Den Grave Peeter Ernest van Mansveldt.

1599. Franciscus van Lotheringhe.

1607. Ludovicus de Velasco, Grave van Salazar.

1615.

1615. Het selve heeft tot groote vreught van alle haere onderdaenen gedaen, met den Cruysboge op de Savel-kercke, de Doorluchtighe Infante Isabella, waerom sy tot eeuwige vreught-teeckenen groote giften heeft achtergelaeten, ende onder andere de 25000. gul. die de Stadt van Brussel haer doen hadde vereert, heeft sy tot eene eeuwige rente op de goederen van den Hertoge van Brabant uytgeset; op conditie, dat de selve sal jaerlyckx uytgedeylt worden aen les eerlycke dochters, de welke twee jaeren vervolgens (twelf zynder alle jaeren) het belt van onse L. Vrouwe van den Savel in de Proecessie met hangenden hayr, lange witte ende blauwe kleederen, den 2. Sinxen-dagh sullen hebben vergeselschap, wanneer sy krygen 25. gul. en als sy 101. staet komen de andere 275.

1627. Nicolaus de Montmorency, Burg-Grave van Ayre was doort' affschieten van den vogel Coninck.

1643. Albertus de Croy en Arenberghe Prince van Chimay.

1649. Syne Hoogheyt den Hertogh van Lo-rynen.

1651. Den Aerts-hertoghe Leopoldus Gouverneur ende Capiteyn Generael deser Nederlanden.

Om het cort te maecken.

1698. Syn Ceurvorstelycke Hoogheyt Maximiliaen Emanuël van Beyeren &c. heeft in de Coloveniers Gulde den vogel agheschoten tot groote blyeschap van alle de Borghers van Brussel;

(140)
fel, die hem seer beminden: aen de welcke hy
sijne groote miltheyt heeft bewesen.

VII. HOOFT-STUCK

Waerom die Gulde-broeders Tab-
baerden dragen.

HEr dragen van de Lake-tabbaerts op
solemnele feestdagen, soo van de Stadt,
als van de Gulde (behalven als sy in
hunne wapenen moeten trecken) is hun oudt
overcleedt, ghelyck ons die oude schilderyen
leeren.

Hier voormaels moest elcken *Gulde-broeder* dry
lakene Tabbaerden met de Bonetten naer adve-
nant hebben, met bont gevoedert. Den rooden
was den principaelsten, waer mede sy de Her-
togen inhaelden &c. Met den Violetten ofte Pur-
peren vereerden sy de Processien; den swerten
gebruyckten sy op de uytvaerden.

Door de langh-durige oorlogen en quaede
tyden dese Tabbaerden versleten ende verwoest
zynde, is in't jaer 1599. als Aerts-hertogh Al-
bertus met Isabella het landt soudent ontfangen,
gestelt dat ider *Gulde-broeder* soude eenen swer-
ten laken Tabbaert met swert satyn gevoedert
doen maecken om de Hertoghen in te haelen,
welcke Tabbaerts sy nu blyven dragen.

Her dragen van roode laeckene Tabbaerts was
certydts

(141)
certydts een groot privilegie voor eene *Gulde*,
om dat het selve een seer Edel colour was, het
welck de Hertoghen op solemnele feestdaeghen
waeren gebruyckende, mede de Heeren van het
Gulde-vlies, als oock de Raets-heeren als sy von-
nissen uytpraecken.

De twee vergulde *Paruren* die de *Gulde-broe-
ders* op de bouffen van haere hangende mou-
wen zyn dragende, zyn dienende tot een teec-
ken, waer uyt men kennen soude de *Broeders*
van elcke *Gulde*: want op elcke *Parure* staet den
Patroon van elcke *Gulde*, haere Boghen ende Py-
len daer oock aenhangende, soo dat *Parure* comt
van *Paroestre*, dat is *blyckinge doen van eene saccke*.

Verlof van dusdanige Tabbaerden en *Paruren*
te dragen heeft den Hertoghe Karel aen die
van Mechelen verleent An. 1474. 26. Feb. als
blyckt uyt het volgende Octroy: " Karel by de
„ gratien Gods Hertogh van Bourgoignen, van
„ Lothringen, van Brabant, van Limborgh,
„ van Luxembourgh, ende van Gelre, Grave van
„ Vlaenderen, van Artois, van Bourgoignen, Pa-
„ latin, van Henegauwe, van Hollandt, van
„ Zeelandt, van Namen, ende van Zutphen,
„ Marquis van't Heyligh Ryck, Heere van Vries-
„ lant, van Salins, van Mechelen. Allen den
„ genen die dese letteren sullen sien saluyt, doen
„ teweene, dat ter oytmoediger begeerte van on-
„ se wel beminde den Conestable ende geswooren
„ met broeders van't Schiet-spel van den Hant-
„ boghe in onse Stadt van Mechelen, ende om
„ consideratie van de goede ende aenghenae-me
„ dien-

„ dienften, die sy ons ende onse voorfaeten in
 „ voorgaende tyden gedaen hebben in veele rey-
 „ fen ende armeyen, ende op dat sy te meer ge-
 „ houden fouden zyn en vlytigh van ons te die-
 „ nen, in noodt sy, ende zynde des verfocht wor-
 „ dende, wy hebben aenden voornoemden Cone-
 „ stable ende gefworen, met Broeders van onse
 „ voorschreven Stadt Mechelen tegenwoordigh
 „ ende toecomende; gegeven ende gejont, ge-
 „ ven ende jonnen mits desen, uyt speciale gra-
 „ tie, oorlof ende vryheyt van voortaeue te drae-
 „ gen Tabbaerden, huycken oft Caproenen van
 „ onsen divise, vierstael, ende twee pylen in't
 „ Crois door malcanderen, ende oock hunne
 „ boghen trouffen, ende andere geoorlofde wa-
 „ penen tot beschermenisse van hunne perfoo-
 „ nen, als sy lieden sullen buyten gaen door onse
 „ landen, gelyck als met onsen consente en Ostroye
 „ meugen doen d'andere Conestablen ende met de
 „ broeders van den voorschreven Schiet-spele van
 „ den Handt-boge van andere onse goede ste-
 „ den van onsen voorschreven landen, soo lange
 „ als ons believen sal. Soo bevelen wy aen on-
 „ sen Schouteth van den voorschreven plaetse
 „ van Mechelen, aen alle onse Beulliuwen, Rech-
 „ ters ende hoedaenige Officieren, hunne Lieu-
 „ tenants present ende toecomende, ende aen
 „ een igelycken soo veele hem dat aengaet, dat
 „ van onse gratie oorlof ende licentie ende jonste
 „ doen laten ende gedoogen den voorgenaemden
 „ Supplianten, ende elck van hun gebruycken
 „ ende genieten geheelyck en vredelyck in der
 „ ma-

„ manieren voorschreven, sonder daer teghen
 „ te stellen ofte gedoogen, gedaen ofte gattelt
 „ te worden eenige stoornisse oft beletsel. Want
 „ ons alsoo belieft gedaen te worden. In ooroon-
 „ de van dien hebben wy onsen zegel deser te-
 „ genwoordige doen aenhangen. Gegeven in ons
 „ beleggh voor Nuysse den xxvi dagh van Febru-
 „ ario in 't jaer ons heeren duyent vierhondert,
 „ vierent-seventich. Op de plyc stont aldus: by myne
 „ heere den Hertogh, ende onderteekent De Bee-
 „ re, gefegelt met een groot segel van rooden wasse,

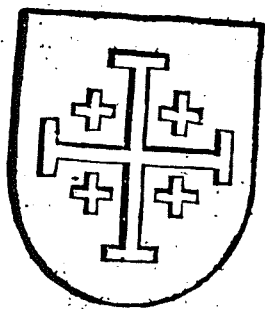
VIII. HOOFT-STUCK

Hoe S. *Sebastianus Gulde* becomen heeft haere wapen.

1096. **A**ls Godefroy van Buillon Hertoghe van Lotryck, ende Marck-Graeve van Antwerpen verkocht sijn Hertoghdome van Buillon aen Aubertus Bischop van Luyck voor dry duyent Marcken Silvers, ende dry duyent Marcken Gouts, waer mede hy eenen leger vergaederde, met den welcken hy den 15. Augusti vertrock naer het H. Landt ende A. 1099. den 15. July met geweld veroverde de stadt van Hierusalem, ende kreegh in sijn macht het selve landt ende wirt Koninck van Hierusalem gecroont; als doen was met hem oock gegach Godefroy den eersten van dien naem gra-
vc

ve van Loven met sijn oorloghs-volck ende bes-
vel-hebbers. Comende van dese Victorie naer
huys hebben van daer mede gebrocht eeni-
ge teckenen op haere schilden, het welck in dit
lant een van de principaelste beginselen heeft ge-
weeft van wapenen te voeren. Soo dat C naer het
gevoelen van by-naer alle geleerde Historie-schry-
vers, die den Edeldom, ofte eenige Officien vaste
Wapenen hebben toegeygent voor het jaer 1130,
ons fabelen hebben loecken wys te maecten,
gelijk de oude segels ons oock claerlijck te ken-
nen geven.

De Handt-boghe-Gulde van het principaelste
oorloghs volck wesende dat den Grave van Lo-
ven hadde gevolght, heeft sy oock een van de
eerste wapenen genomen, welke sy tot op de-
sen dagh is voerende: te weten een groot Cruys
in 't midden in sijne vier hoecken hebbende vier
elyne Cruyskens op dese maniere.

De cruycen zynde Gout, ende den gront root:
sommige mynen dit de selve wapen te wesen van
het

Het Koninckryck van Hierusalem, alleen verane-
dert te zyn de coleuren: maer dit is eene dolinge.
Want de waepen van Hierusalem (gelijk oock
bemerckt Scipio Mazella (a) en naer hem den
geleerden schryver Aubertus Miræus (b)) in 't
midden geen Cruys en heeft, maer de twee eer-
ste letteren van haeren naem H. ende I. dese
door snydende, de eerste, met vier clyne Cruys-
ten op de hoecken, op dese maniere.

Ick wensch u veel geluckx O edele Handt-boghe
Gulde, de welke met den Apostel kont loepen:
(c) dat de andere Cruysen op haere vercierte wac-
penen, verre van ons anders te roemen, dan in 't
Cruys van onsen Heere Jesus Christus! Seer
wel, overwonten hebbende het aerts Hierusa-
lem, hebt gylleden het Cruys voor een wapen
medegebracht, den sleutel van het hemels Hie-
rusalem.

(a) in Napels (b) oorsp. der Carmel. (c)
Gal. 6. 14.

rusalem. Dit heeft den grooten Keyser Constantinus in soo groote eere gehadt, dat hy tot Roomen om verre gesmeten hebbende den tempel van Venus en Cupido, Afgoden der vuyle liefde, aldaer eene schoone Kercke heeft gebout ter eerse van het H. Cruys, de selve begiftende met gaven weerdigh hiden persoon. Waer in hem vele Paulen, Keylers, groote en machige van dese wereldr, met eenen grooten iever hebben naergevolcht. Laet ons dan met eenen H. Vader Paulinus uytroepen. (a)

O Cruys, o liefde vanden heer,
 Der aerden brenght, des hemels eer,
 Die ons den soeten wegh bereydt
 Die tot het ewighen leuen leidi!
 O Cruys die doet een wonder kracht
 Gebreydel hebt de valsche macht,
 O troost, o hope van den mensch
 Der Martelaeren hoogsten wensch!
 O Cruys die 't soete lamken gaf,
 Die neemt des werelts sonden af,
 Die ons versegnt hebt met een Godt
 Wanneer den hemel was in 't slot.
 Waer licht is uyt u opgestaen
 De duysternissen, zyn vergaen,
 De tempels hebt gy neergevelt
 Aen vremde Goden opgestelt.
 Ghy zyt den waeren bandt van vree
 Die Christus met ons menschen doet.

O Cruys

(a) Natali xi.

O Cruys die ons hebt vrygecocht
 En uyt de slaverny gebroght!
 Ghy zyt (ten eynde hier geseyt)
 Den gronsteen van ons saligheyt.

Maer wat sal het baeten de uytwendige Cruycen te eeren en de selve te stellen in onse wapenen, is 't dat wy de inwendige van vervolginge ende tribulatiën niet beminnen, en drucken in 't binnenste van ons hert? Den Salighmacker heeft uytdruckelijck geseydt tot een iegelijck: (a) is 't dat imandt my wilt navolgen, dat hy sy selven t'eenemaal afgae, sijn Cruys dagelijcks opneme, en my volge.

Hier moet veel gestreden zijn,
 Druck en leet geleden zijn,
 Engen wegh betreden zijn,
 Hert en sin besneden zijn,
 Ydelheyt vertreden zijn,
 Dan sult ghy in vrede zijn.

Ghy moet niet gedwongen met eenen Cyrenus, maer met een bly gemoet, leer gerne achter uwen Cruysdragenden Capityn uwe Cruysen dragen. Als wy ons voorhoofd soo dickwils met Cruysen seghenen, wat toonen wy anders, als dat het ons niet en schaemt naervolgers van den lydenden en gecruyssten te wesen? den H. Augustinus seght: niemant en kan hier eenen hemel hebben, en daer naer noch eenen besitten. Op

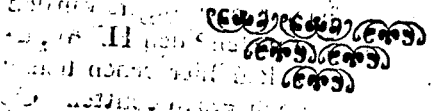
K 2

(a) Luta 9. 23.

een ander roept den selven H. Vader : ô wat een Cruys , gheen Cruys te hebben ! Jae , gedurigh geluckigh zyn op dese werelt (het zyn de woorden van den H. Laurentius Justinianus) is een voorbodeken van onse eeuwige verdoemenis. En gelijck dien den naem van eenen kloecken soldaet niet verdient , die noyt met een onbevreesd gemoet in peryckelen heeft geweest , noyt heeft gevochten , noyt bloet heeft gestort , soomach den naem van eenen Christen noyt voeren , die noyt cruycen heeft gedragen.

Gy siet de patacons en d' oude spaensche matten , Als sy maer door den slach het Cruys en konnen watten Dan zyn sy gewerdeert , men siense hooger gaen , En al den nieuwen prys comt hun alleen van 't slaen . En als Godt hier den mensch gelijck het gout wilt proeven Al valter menigh slagh , 't en moet hem niet bedroeven . 't Is maer een munters hande , ach vrienden , zy dy wys En scbroomt niet van den slach , hy brengt met hem den prys

Dat is het gene ons den Apostel leert : (a) gelijck gy deelachtigh wiert van het lyden ; gy sult oock deelachtigh worden van den troost.

(a) 2. Cor. 1. 7.

DER-

DERDE DEEL.

Al is't faecken het getal der uytverkoren kleyn is , nochtans in alle staeten en ambachten hebbender vele Godt wel gedient , het ganc met exempelen bevestight wort.

Uyt alle natiën , geslachten , volckeren ende talen ; staen voor den Throon en voor het Lam Apoc. 7. 9.

I. HOOFT-STUCK

Het getal der uytverkoren is kleyn ; nochians in alle staeten kanmen saligh worden.

Christus leerde eertyts sijne Djeipelen , en in hunne persoonen ons Christenen altegader , dat wyt en breet den hellchen wegh is , dat'er vele in den selven loopen ; ter contrarie , dat het eene enghe poorte en smallen wegh is die tot de saligheyt leyt , en dat'er seer luttel den selven kennen ; hoort sijne woorden : (a) *Gaet inde nauwe deure in : want wyt is de deure , en breedts den wegh , die tot de verdoemenisse leydt , en vesle zynder die hem ingaen , Wederom : (b) Hoe nauwe is de deure , en hoe smal is den wegh , die*

K 3

(a) Matth. 7: 13. (b) Luc. 14: 27.

tot

tot het leven leit, en hoe weynighe zynder, die hem vinden? Daerom seght hy op een ander (a) Doet gewels om door de enge deure in te gaen, want vele, seg ick u, sullender seecken in te gaen, maer en sullen niet konnen.

De H. H. Vaeders leeren ons eenpaerlyck het selve. Wirdender soo luttel saligh, op die tyden selver dat de Christelycke Religie noch in vollen fleur was, wat sullen wy seggen van onse tyden, op de welcke by nae alle menschen van den rechten wegh zyn afgeweken, en luttel gevonden worden die naer den Geest van Christus komen te leven? My dunckt ick hoore u versuchtende klaegen: wordender soo luttel saligh, waer sal ick blyven, die den heelen dagh moet wercken, om voor myn huys-gefin den cost te winnen? En zyt hier om niet beroert, want het is een groote dwaelinghe, jae zelfs een ketterye, seght den H. Franc. de Sales in sijn aenleyding tot een Godtvruchtigh leven I Deel. Cap. 3. het Godtvruchtigh leven te willen bannen uyt het geselschap van soldaeten, uyt de winckels der ambachts-lieden, uyt de hoven der Princen, uyt het huys-gefin der getrouden. Godt heeft allen staeten ende ambachten ingestelt tot sijnder meerder glorie, ende op dat den eenen mensch door den dienst van den anderen soude geholpen worden. Wy en moeten niet dencken dat Godt het van ons begeert, dat ons soude konnen beletten van hem wel te dienen ende te be-

(a) Luca 13. 24.

minnen: maer is'er eenigh beletsel, dat spruyt uyt onsen ongetegelden wilde. Den wecken sich om een ander eynde tot dese dingen begeeft, dan om Godt te behaegen, ende om te volbrengen het gene hy van ons verboeckt, naer het uyt wysen van den staet in den welcken wy zyn, om tot den Hemel te komen; het en is geensints noodsaeckelyck vele boecken te doorshuffelen, heele daeghen te vasten, heele nachten te waecken, grote ende gescheurde sacken, voot kleederen te dragen. Jae ick vreesse dat er niet weynigh van dese aen eenen Philosoph Aristoteles gelyck zyn, die in het dragen van eenen gescheurden mantel syne ootmoedigheyt sochte bekent te maecken, ende veryolgens met hem nae eenen Socrates soude mogen hooren dese woorden, stopt uwen mantel, want door sijne scheuren sienn ick uwe ydelheyt. De Cappe, (gelyck het spreck-woort seght) met alle uytwendighe saecken alleen, en maecken den mojnck niet. Dit gaen ick in verscheyde staeten bewysen.

II. HOOFT-STUCK

Verscheide Soldaeten die naer het
Exempel van den H. SEBASTI-
NUS heyligh hebben geleest.

Men seght gemeynelyck :

(a) *Nulla fides pietasque viris qui bella
Sequuntur.*

DA'er geen trouw ofte Godtvruchtigheyt
te vinden is in die de welke den krygh
volgen: nochtans den luyter van de Hey-
lighheit van veele en is niet verduystert, om dat sy
soldaeten hebben geweest, die niet te min in de
werelt de werelt, in het vleesch het vleesch,
in de occasien ende aenlockelen der sonde de
sonde, en den duyvel hebben overwonnen Dit
doen ick blycken, en beginne van den H. SE-
BASTIANUS, in wiens leven ick met sekeren
schryver vier saecken bemercke, Het eerste dat
hy eenen jonckman was. Het tweede dat hy
eenen hovelinck van het Hof des Keyfers was;
het derde, dat hy eenen oversten van soldaeten
was; het vierde dat hy eenen Edelman was ende
gemeynsaem aen den Keyser. Voeght hier by
vier Heyligheden, ende het sullen vier mirake-
len

(a) *Lucanus,*

len wesen. Eenen Jonckman ende heyligh, ee-
nen Hovelinck ende heyligh, eenen Soldaet en-
de heyligh, eenen Edelman ende heyligh. Soo
dat ick wel magh segghen van den H. SEBASTI-
ANUS het gene dat den H. Basilius leght van
den H. Gordius Martelaer ende Soldaet. *Onder de
wapenen heyligh, onder de spelen der soldaeten recht-
veirdigh, onder de goude wapen-riemen ootmoedig,
eenen meester des gebedts geworden.* Den H. Am-
brasius bemerckt, dat als den H. Joannes den
Dooper door sijne vermaeninge vele soldaeten be-
keert hadde, ende dat sy hem vraegden, op wat
maniere sy moelten leven om saligh te worden,
hy hun niet en heeft belast datse den krygh ver-
hieten souden, maer dat hy hun alleen dese re-
gelen heeft gegeven. (a) *En doet niemant over-
last, noch en doet eenigh onrecht, ende weest te
vreden met uw' gagien.*

In de oude wet hebben veel soldaeten in
heyligheyt uytgesteken, als Moyses, Josue, Ge-
deon, Jephthe, Sampson, David, Mathathias,
Judas Machabeus met sijne broeders ende meer
andere.

(b) In het nieuw-Testament den hondersten man,
die door syn ootmoedigh gebedt van Christus
verkregen heeft de genesinge van sijnen knecht
die gichtigh was, van den welcken Christus ge-
tuyghde, dat hy sulcken geloove in Israël niet
gevonden en hadde. Den H. Joannes Cbristoflo-
puyt hem seer ende seght, dat hy is ge-
weest de eerste vrucht uyt de heydenen, tot
wiens

(a) *Luc. 9. 14.* (b) *Matth. 7.*

wiens geloofs gelyckenisse, het geloof van alle de Joden ongeloovigheyt gevonden is, den welken Christus aen andere tot naervolginge voorgestelt heeft.

(a) Eenen anderen hondersten man ende H. Soldaet wort ons beschreven in de wercken der Apostelen die Cornelius hiet, met dese woorden: daer was eenen man te Cesarien Cornelius genoemd, een hoofd-man over hondert van de bende die genoemd wort de Italiaensche, Godvreesende met alle sijn huys-gezin, veele almoesfen gevende, ende altyt Godt biddende; desen heeft opentlyck in een visioen gesien den Engel Godts tot hem inkomen, tot hem seggende: uwe gebeden ende almoessen zyn voor Godt in gedachtenisse gecomen. Over hem is den H. Geest sienelyck gedaelt, ende is met veele andere van den H. Petrus gedoopt.

(b) Den derden hondersten man, ende eenen H. Soldaet is geweest van den welcken dry Evangelisten spreken, dat als hy Jesum aen het Cruys sagh hanghen, luyde vytriep: *voorwaer desen was den Sone Godts*. Den eersten Predicant van de doot Christi, die als de Apostelen van vreesse vluchten, als Petrus hem loochent, en Judas hem verraden hadde, als de Joden hem blasphemeerden, niet gevreesst en heeft hem den Sone Godts te belyden. Siet, seght Bernardus, onder de dicke duysternisse sulcken licht, ende onder de grouwelycke Lasteringen, sulcken clare helydenisse van desen soldaets, die het leven

(a) *Act. 10.* (b) *Math. 27. Marc. 15. Luc. 23.*

in de doot heeft gekent, den welcken daer naer is Martelaer gestorven.

Den H. Longinus is eenen soldaet geweest, den welcken als Christus aen het Cruys gestorven was, met sijne lancie de gebenedyde zyde geopent heeft, daer waeter ende bloet uyt liep: maer gesien hebbende de wondere teekenen, die welcke tē tyde van de doot ons salighmaeckers geschieden, ende geruyghen van sijne verrysenisse wesende, is van Jerusalem naer Cappadocien vertrocken, alwaer hy vele menschen tot waerachtigh geloof heeft bekeert. Hierom is hy van de Joden onthalt; het hoofst is naer Pilatus gedragen. Hy heeft hem vertoont aen een blinde vrouwe, wiens Sone met hem in den hemel was, ende haer belast sijn hoofst (dat in eenen westhoop van de Joden geworpen was) by het lichaem van haeren sone te begraven, die welke dit doende terstandt verkregen heeft het gesicht des Lichaems ende der Ziele.

Den H. Martinus Bischop van Tours is in sijne Jonckheyt soldaet geweest onder den Keyser Constantinus, hy wachten hem seer van sonden die de soldaeten gemeyn zyn. Hy diende sijnen eygen knecht.

Op sekeren tydt quam hem te gemoet eenen armen mensch aen de poorte van Amiens in Picardien, bevende van koude, ende vragende van hem een almoesse om sich selven te decken: Martinus niet hebbende als sijnen Mantel, trock in sijn sweert uyt, ende snede den selven in twee stucken, gevende het een aen den armen, ende

be

bedeckende sich met het ander. Siet hoe Godt dese saecke aengenaem is geweest: want den naesten nacht openbaert hem Christus gekleedt met het stuck van den Mantel, ende sich keerende tot de Engelen seyde: Martinus noch niet gedoopt zynde, heeft my met dit kleedt bedeckt. Om ons te leeren dat als wy eene almoesse aen eenen armen mensch geven, dat wy die aen Christus geven: gelijk hy selver geleyt heeft: dat gy aen eenen van myne minste doet, dat doet gy aen my. Soldaet wesende heeft hy de beginfelen geleydt van soo veel overtreffelycke deughden, in de welke hy heeft uytgeschenen: soo dat ick met den saligen Petrus Damianus van hem magh seggen, dat hy is geweest eenen edelen belyder, gelijk aen de Apostelen, de Glorie der Pristers, eene kostelijcke perel der Bisschoppen, het licht ende cieraet der monicken, met een woort eenen spiegel van alle geestelijcke ende werelsche soldaeten, wiens naem door de heele werelt is verbrydt. De Koningen van Vranckryck, als sy ten oorloge trocken, naemen met hun den Mantel van den H. Martinus, sich laetende voorstaen, dat sy met desen pandt ende beschermmer, vande Victorie verskert waeren.

Den H. Georgius was eenen oversten inden leger van den Keyser Diocletianus ende wirt om sijne groote kloeckmoedicheyt seer ge-eert. Maer soo hy sagh dat de Christenen seer wierden vervolght, heeft den tyran hier over sonder ophouden met woorden gestraft. De liefde dan van den Keyser in eene rasernye verandert wesende, dede

dede Georgium inden kercker worpen, met ketenen binden, op sijne borste eenen swaeren steen leggende. Hy wirt daer naer op een radt geleyt daer scherpe schaermessen op gestelt waeren, die het vleesch vanden heyligen verscheurden. Onder welke tormenten hy sulcke stantvastigheyt toonde, datter hun veel tot het Christen geloof bekeerden, onder de welke waeren twee overste mannen van groote autoriteyt, genaempt Anatolius ende Protolus die om Christus naem onthalt zijn geweest. Maer korts daer naer zynder noch veel meer bekeert, door dien dat sy saggen dat door de tegenwoordigheyt van Georgius alleen de beelden der afgoden nedergefallen ende gebroken waeren.

Den H. Mauritius was overste van 6666 soldaeten uyt de stadt Tebe, hierom wierdt het genoempt het Tebeens regiment, onder den Keyser Maximianus. Den vaendaager was Exuperius ende eenen raedts heer Candidus: de welke om dat sy niet en wilde de afgoden aenbidden, soe wierdt door bevel vanden Keyser den thierenden man van hun eerst gedoodt, daer naer alle dese Catholiecke soldaeten warden om hals gebrocht.

Den H. Gereon met sijne andere H. Soldaeten. Victor, Cassius, Florentius ende andere zyn oock om de selve reden van't leven berooft.

Den H. Gallicanus overste van het Leger van den Keyser Constantinus, heeft den leger der Schyten verwonnen, en den Koninck van de selve gevangen, die daer naer van Julianus den Apostaet gevangen ende tot doot is verwesen geweest.

Den

Den H. Gummarus is oock eenen veldt oversten inden Leger van den Koninck Pipinus geweest, in *Brabant* geboren niet verre van *Lier*, getrouwt met eene edele maer quaedevrouwe. Hy heeft dickwils het vyandts Leger verslaegen, over welcken Laurier-krans hy noch voeghde de victorie over sijn eygen selven; want in sijne Jonckheyt was hy suyver van leven, in sijne ryckdommen arm van geest, in sijne eere oodtmoe-digh, in sijne Cruykens verduuldigh, onder sijne huys-genoten beleeft ende goedertieren. Hy dede met sijnen stock eene fontyne springen, eenen af-gecapten boom dede hy wederom wassen, een kindt in wiens mondt terwylen het sliep eene slange was gekropen, heelt hy genesen.

Den H. Henricus sone des Hertoghs van *Byeren*, daer naer Keyser zijnde, heeft niet sonder groot mirakel eene groote menichte van sijne vyanden, sonder eenigh bloet van de sijne te vergieten, in de vlucht geslaegen ende overwonnen. Hy heeft oock de *Grieken Apulien* atgenomen, het selve wederom onder het *Roomsch ryck* brengende, hy is oorsaecke geweest dat het geheel *Koninckryck van Hongeryen* tot het *Christen geloof* gekomen is, hy heeft inden houwelijcken staet selver soo heylighlijck geleeft, dat hy recht voor sijne doot de H. *Cunegundis* sijne huysvrouwe by der handt nemende aen haere vrienden ende andere vorsten des ryckx heeft geleydt: siet dese die my van *V.L.* maer veel meer van *Christus* vertrouwt is, die levere ick *Christo* en *V. L.* geheel suyver ende reyn van *Lichaem* wederom over.

Den

Den H. *Ladislaus* Coninck van *Hongeryen*, tenen kloecken soldaet, is met sijn leger naer het heyligh Landt getrocken, om het selve te rucken uyt de handen der ongeloovigen, maer in den aenvangh is hy gereyft naer het *Hemelsch Jerusalem*, om daer den eeuwigen prys te genieten. Den waegen daer sijn H. *Lichaem* op ligh is van selfs voortgegaen ende heeft het gebrocht tot de Kercke van onse Lieve Vrouwe.

Ick swyge de *H. H. Eustachius, Marcellus, Theodorus, Procopius, Wencelsaus Hertogh van Bohemen, Ludovicus Coninck van Vranckryck*, ende duysent andere, welke soldaeten, werelijcke Princen waeren, pite aen de selve hebben gediend inden Leger, en hebben oock kloecke soldaeten van den oppersten Coninck geweest, ende alsoo gestreden dat sy de creons der rechtveerdighyit in het Coninckryck des *Hemelen* hebben ontfangen.

*De neerstigheyt vercrygt een eeuwigh eer en croon.
En d'armoede is alleen des tyjaeris loon.*

III. HOOFT-STUCK

Het selve wort in andere staeten bewesen.

Dese Soldaeten maecten veele menschen beschaemt, de welke van haere vrygheyt, ongebonden leven, traegheyt tot *Godts*

-104

Godts dienst berispt zynde, hun ontschuldighen kunnen staet ofte Officie by brengende. Vraeght eenen Edelman waerom hy soo ydel ende lichtveerdigh is, soo onnuttelyck syn goet verquist, sijne schulden niet en betaelt, geene almoessen en geeft, sijne dienst boden soo misacht? Hy sal antwoorden: mynen staet vereyft dat. Vraeght eenen Jonckman, waerom soo ongebonden, soo wulps, ende in ledigheyt geleest? Hy antwoort: de Jonckheyt moet mallen, het heet bloet, ende ons gelycke locken ons daer toe. Vraeght eenen Coopman waerom hy sijnen rekenboeck van sijne conscientie met Godt niet effen en maect? Hy antwoort: dat sijnen staet daer geenen tyt toe en verstaet. Vraeght eenen ambachs-man waerom dat hy niet soo veel leugens ende bedriegeryen synen evenaesten belchadicht? Hy antwoort: dat hy anders niet en kan tot den sijnen komen. Vraeght eenen gehouden waerom hy altemets s' werken daeghs geene misse hoort, ofte niet dickwilder te biechten en gaet? Hy antwoort: die met de vrouwe is, die is besorght met de saecken die de werelt aengaen. Getoont dan hebbende dat den H. SEBASTIANUS ende vele soldaeten heyligh geweest zyn in dese maniere van leven, soo treck hier uyt, dat sich niemant kan ontschuldigen, ofte hy kan in sijnen staet van leven heyligh worden, is't saecken hy den selven wel beleest: wie kan twyfel en ofte de goddelycke voorsichtigheyt heeft voor haer eynde haere meeste glorie gehadt, in soo veel verscheyde conditien de welcke onder de menschen gevonden worden.

worden, van eene Republyck een lichaem maectkende? Dese wondere overeenkomige waer door ick volbrengende het gene mijnen evenaesten van my versoeckt, ick van den anderen kant verkryge het gene ick van noode hebbe, dint wonderlijck om de litmaeten van eene gemynte aen malcanderen te verbinden; op dat sy de goddelycke majesteyt door eenen sonderlingen bystandt tot sijnder meerdere glorie beter mochten dienen. Waert saecken eenige conditie het selve konde beletten, dat soudé die van de arme menschen wesen: maer ick segge contrarie, dat den armen min beletsel heeft om Godt te dienen als den rycken, mits den rycken de tydelycke goederen besit, die veele becommernissen mede brengen, ende uyt haer selven seer haeckachtigh zijn, dickwils een deel der affectie, welke wy Godt schuldigh zijn tot hun treckende, van Christus by de doornen geleken, die het goet saet versmachten, ende den waldom beletten: waerom veele duysende rijcken menschen gewillige armoede aennemen om Godt beter te dienen. Och ofte wy eens konden doorgronden hoe de goddelycke liefde verborgen licht, niet alleen inde cloosters onder het habeyt van Religieusen, maer oock in verworpe huttekens, onder den bedelsack van arme menschen, wy souden wel oordeelen dat de armoede niet en belet den dienst ende liefde Godts te oefenen. Het heyligh leven en is geen ledigheyt, nochte oock in verhevene contemplatien, ofte andere uytwendige saecken allan gelegen, het welck ons den H. Athanasius seer

feer wel toont in het leyen van den H. Antonius; desen op sekeren tyt in de woestyne heel melancholick weseude, ende vele verstroydtheden lydende, riep tot Godt: Heere ick wil my zaligh maecten, maer mynen beroerden geest komt my te beletten. Sig omkeerende siet eenen mensch voor sijne celle gelyck eenen monick gekleet, desen sijnen rock opgebonden hebbende was besigh met corven van wiffen te vlechten, daer naer begaf sich tot het gebedt, ende naer het selve wederom tot wercken, seggende tot den H. Antonius: doet gelyck gy my siet doen, ende gy sult haest van alle de verstroydtheden ende beroerde gepysen verlost wesen. Het welck hy oock heeft gedaen, ende is alsoo eenen grooten Heyligen geworden. Men seght van den selven H. dat hy van den Engel is gesonden geweest naer de Stadt van *Alexandrien* naer eenen Leertouwer om van hem oprechte deughden te leeren, want den Engel seyde, dat hy veel heyliger ende volmaeckter in de oogen van Godt, als Antonius was. Veele hebben anders niet in den mont als die woorden van het H. Evangelie: soeckt eerst het ryck Gods, ende alle andere saecken sullen u toegeworpen worden: dier-en-tusschen slaepen gerustelyck op het oorkussen van den duyvel dat is de ledigheyt.

*Een die voor quaet hem meyden wil,
En magh niet ledigh zyn oft stil;
Want 't is gans seker ons gemoet
Doet quaet, wanneer het niet en doet.*

Ick

Ick lese tot desen propolte een schoon exempel, hoe sekeren abt Joannes met eenen puden broeder in de woestyne van Schytien woonende in syn hooft hadde gestelt dat hy nu soo hoogh in heyligheyt was gekomen dat hy nu geen mensch, maer eenen Engel was, waerom hy voor hem genomen heeft, voortacn niet als eenen mensch etende ende drinckende, maer als eenen Engel alleenelyck contemplerende te leven. In dit gepys verlaet hy synen broeder, ende treckt naer het diepste ende verholenste van de woestyne, maer naer den tyt van seven daegen, den honger die dwonck hem naer de Celle van sijnen broeder weder te keeren. Savonts daer komende klopt aen de deure en roept: broeder doet open, want ick vergaen van honger; den broeder antwoorde hem: gaet van hier, want ick en kenne u niet, mynen broeder Joannes en heeft geen honger meer; want hy is in eenen Engel verandert, hy leeft van de contemplatie alleen: soo liet hy hem den heelen nacht liggen voor de deure, 's morgens doet de deure open ende geeft hem wat om te eten, want hy stierf van honger; daer naer seyde hem: broeder leert dat gy eenen mensch zyt verdeylt in twee deelen, in het lichaem ende in de ziele, datmen voor de ziele eerst moet sorgen, maer datmen daer en tusschen het lichaem niet en moet vergeten; maer wercken in den staet, in den welcken Godt ons gestelt heeft om het selve te onderhouden; daerom die arme menschen de welke den kost moeten soecken, en

L 2

worden

worden hier door niet belet van wel te leven.
Tot wat volmaecktheyt en was eenen *Alexius*
onder den deckmantel van armoede niet geko-
men; gelyck oock dien armen bedelaer die den
grooten Doctor Thaulerus den oprechten wegh
naer den Hemel leerde.

*Geen rycken man in alle steden,
Als die met 't syne is te vreden.*

Ick lete hoe sekeren Edelman op de jacht
eene beeste vervolgende, verre in de wildernis-
se was verdolt: daer hoort hy een alderlieffelyck-
ste musieck, verwondert zynde dat hy op eene
verlaeten plaetse, eene soo soete stemme hoorde,
ginck op't gheluyt van de selve soecken dien
mensch die soo lieffelyck was singende, hem
vindende was verstelt, siende eenen armen be-
delaer heel uytgeteert, wiens vleesch rot ende
stinckende viel met stucken van de beenderen.
Den Edelman vraeghde oft hy daer soo lieffe-
lyck hadde gefongen, jae antwoorde hy, het is
myn eygen stemme die gy hebt gehoort. Wel
hoe seyde den Edelman, kont gy in sulcken el-
lendigen staet soo blyde zyn? jae, antwoorde
den armen, dit vuyl ellendigh lichaem selver,
is de oorfaecke van myne blyschap: want tus-
schen Godt en my is'er niet als desen aerde en-
de stinckenden sack, den welcken gemerckt hy
begint te breken, soo wete ick dat hy my haest
sal den vrydom geven van te komen tot het leste

eynde

eynde, tot welcke ick ben geschaepen, tot eeu-
wigh genieten van mynen Godt.
En heeft oock de H. Liduwina in haere ar-
moede, gedurige en menighvulde siekten, niet
haer selven in alle verduydingheyt en andere geug-
den, tot groote verwonderinge van heel de
werelt geoeffent? In het Portael van de kercke
van den H. Clemens, was eenen armen mensch
Servulus (gelyck den H. Gregorius verhaelt die
hem gekent heeft) die gichtigh hadde gewest
van sijne Jonckheyt af, tot het eynde van syn
leven toe; die op sijn bedden niet alleen en
konde sitten, nochte sijn handt aen sijnen mont
steken, nochte hem van de eene zyde op de an-
dere keeren; hy socht den Heere altoos in sijn
pyne te danken, ende nacht ende dag hem
lot-sangen te singen. Den tyt aenstaende op wel-
ken Godt sijne verduydingheyt wilde vergelden,
vergaederde haer de pyne, die door alle leden van
sijn lichaem verstroyt was, ontrent het herte, hy
hemerckende dat de ure sijner doot aenstaen-
de was, badt de pelgrims die in het Gast-huus
waeren dat sy souden opstaen ende hem eenige
Psalmen singen, vertoevende naer de ure van sijn
saligh overlyden. Als hy in sijn uytterste zynde
met de andere songh, dede hy hyn swygen,
seggende; en hoort gy de melodye niet die in
den Hemel is? Ende soo de ziele luysterde naer
het gene sy hoorde, vloog sy naer den Hemel,
terstont wiert de plaetse met eenen soeten geur
vervult, ende onsen Heere dede door hem vele
mirakelen.

L 3

Misschien

Misschien belet het gebreck van geleertheit in soo veel lants lieden den Goddelycken dienst? wat dat teght den geleerden ende Godtvruchtigen Cancelier Gerson, oft niet in sijn boeckken genoemt: *De montu contemplations*, broeder Giells discipel van den H. Franciscus sal sijn hier tegen stellen, den welcken verstaen hebbende van den H. Bonaventura, dat een vrouken spinnende Godt soo seer kan beminnen als broeder Bonaventura met alle de kennisse die hy van Godt hadde, en heeft sijn niet kunnen onthouden van op den muer des Cloosters te klimmen om dese groote verholentheit, aen alle die daer vergaederden, te kennen te geven. Den H. Isidorus patroon van *Madrid* is eenen huysman geweest, die achter de ploeghe soo Godtvruchtigh was als in de kercke, de Engelen hebben dickwils nedergedapt, die de ploeghe voerden terwylen hy sijn gebedt dede. Hy heeft fonteynen uyt de aerde doen springen, daer hy syne dorren stock stelde, ende met den selven genas hy veel siekten, aen wie Godt de spysse ende het graen dickwils heeft vermenichtvuldicht. Sijn lichaem is 40 jaeren naer syne doot (door het geluyt der klokken die van selfs gongen) noch heel gevonden.

Misschien belet den houwelycken staet datmen Godt wel kan dienen; waer soudent dan blyven de heyligen van het out Testament, seght den H. Hieronymus; Moyses die gehout en soo gemeynsaem met Godt is geweest? Isaias die gehout ende alle die Hemelsche openbaeringen heeft

ge-

gehad? Abraham, Isaac, ende Jacob hebben vrouwen gehad, ende heyligh geleest, de opvoedinge van seven Heylige kinderen en heeft de moeder der Machabeen niet beset van de volmaecktheit ende heyligh leven: Zacharias ende Elisabeth ouders van den H. Joannes den Dooper; waeren allebeide rechtverdighe voor Godt, wandelende in alle de geboden ende rechtveerdighmaeckingen des Heeren, onberispelyck, segt Lucas. Waer soudent in het nieuw Testament blyven de H. H. Elzearius ende Delphina, Julianus ende Baselissa, Patricius ende Monica, Andronicus ende Athanasia, Theodorus ende Rufina, Vincentius ende Waldetrudis, Leopoldus ende Agnes, Ulphius ende Brigitta, ende ontalijcke andere die in den houwelycken staet heyligh hebben geleest? Den H. Paphnutius Eremyt hoorde eens eene stemme dat hy met alle sijne strenghheit van leven niet en was gecomen tot de volmaecktheit van twee gehoude personen woonachtigh in de naeste staet; den selven H. heeft eens van Godt verstaet te weten aen wie hy gelyck was, ende is de eerste reyse gesonden tot eenen die op de stuyt speelde; de tweede reyse tot eenen Ballieu van een kleyn dorp, de derde reyse tot eenen Coopman van Alexandrien; dry personen die in hinnen staet ende bekommernissen bequaemighheit hadden gevonden om hun in den Goddelycken dienst ende volmaecktheit te oeffenen, alsoo wel als desen H. Eremyt in syne Woestyne ende verhevene contemplation. Soo heeftmen by naer in alle

L 4

alle ambachten heyligen gevonden. En was den H. Joseph niet eenen timmerman, den H. Paulus eenen velplooter? Den H. Lucas eenen Schilder? Den H. Alexander eenen koolbrander? De H. H. Crispianus ende Crispianus schoenmaeckers? Den H. Claudius met sijne medegezellen beltuynders? Den H. Eligius eenen goutsmit? De H. H. Nuncius, Gilhelms, en Aldericus verkensdryvers? Den H. Arnoldus eenen harpenaer? Den H. Homobonus eenen Coopman, en hebbender niet meer andere tusschen de tydelijke sorgen Godt wel gedient?

Misschien sullen de dienstboden hun oock ontschuldigen dat sy niet en kunnen heyligh leven om haeren arbeyt ende daegelycksche becommernissen, maer sy zijn verdolt, want den wil altyt vol van de liefde Godts en wort niet verslapt door den arbeyt: ja de liefde is oorsaecke dat den mensch min den arbeyt gewaer wort ende sich met genuchte daer toe begeeft.

Joseph was eenen knecht van Putiphar ende is heyligh geweest.

Paulus tot Philemon schryvende, pryft sijnen knecht Onesimus die Godtvruchtigh was ende sijnen meester Philemon tot groote heyligheyt gebrocht heeft.

Vitalis heeft sijnen meester Agricola soo wel gedient, dat hy met hem martelaer ghestorven is.

De H. Sita was een dienstmaeght in de Stadt Luca in Toscanen, sy gaf haere huere aen den armen, sy badt haere meesters om veel aelmoes-

sen

sen te geven, hun verlekerende (want het waeren Cooplieden) dat men met sulcken koopmanschap wint hondert ten hondert; eenen dorstigen vraegde haer eenen teug waeter, sy schonck hem waeter ende den armen heeft'er wyn van gedroncken; als sy eenige stuckkens broodt paert de arme lieden droegh, soo veranderden dese in blommen; om haer te leeren dat de aelmoessen den mensch eenen krans van blommen ende glorie in den Hemel vlechten; doende eene Pelgrimage naer het H. Lant is weerdigh geweest van Maria besocht te worden, die haer by nachte de poorte van de Stadt, en daer naer die van den Hemel opende.

De H. Julia heeft gedient eenen heydenschen Coopman Eusebius den welcken sy getrouwelyck gedient heeft, soo nochtans dat sy haeren tydt bestede in bidden en vasten ende andere oeffeningen van eenen Christen mensch. Daer naer om dat sy niet en wilde aen de afgoden offerande doen, is met vuysten geslaegen, met den hacir gesleurt, ende vreedelyck gegeestelt, ende aengesien sy niet op en hiel den gekruyften Jesus te belyden, soo hebbense haer aen een cruyt gehecht, het welck haer gedient heeft voor eenen triumphanten waegen, om naer den Hemel te voeren.

Wat sal ick segghen van de H. Dula, dienstmaeght van eenen Edelman tot Nicomedien, die voor de suyverheyt gestorven is?

Van de H. Matrona maerte van een weduwe Plautilla genoemt, die heymelyck Christen was,

altyt

alijt biddende, de welcke als sy bevonden wirt Catholyck te welen, is sy met stocken dootd geslaegen? Ick sal swygen van de H. Maria maerte van eenen Edelman Tertullus die om het geloof vreedelyck gegeesselt, aen den Rechter overgegeven is om gedoot te worden. Ick lae, te daer de H. H. Cunera, Christina (welcke laeste Godt gebruyckt heett om Spaignien te bekeerē) en duysent andere, de welcke de menschen ende saemen Godt getrouwelyck hebben gediēnt.

Een exempel tot profyt van de dienst-boden moet ick hier noch stellen. Sekeren Eremyt bevochten met ydele glorie, wiert vermaent te gaen naer een dienstmaeght die heyliger was als hy. Ter plaetse ghekomen zynde daer dese was, nemt ooghmerck op alle haere manieren van doen, hy bevint haer in eten en drincken maetigh, vlytigh in haer wercken, blyde van geest, niet tegenstaende dat sy den geheelen dagh moeste wercken, hy bevint stil ende stichtbaer, vrendelyck ende gediensstig aen haeren evennaesten, daer en tusschen hy en bespoutde niet, dat dit soo groote heyligheyt be- teekende, daerom versocht hy van haer dat sy hem soude kenbaer maecten haere maniere van leven. De dienst-maegt gedwongen zynde, seyde: ick wete dat ick seer gebreckelyck ben in mynen Godt te dienen; dan met sijne gratie tracht ick my in den geest des gebeds te houden, ende de tegenwoordigheyt Godts alijt voor boghen te hebben, ick vertreek my somtyds een luttel als myn

myn werck sulckx toelaet: maer ick heffe myn herte dickwils op tot Godt, somtyts valle ick een weynighskē op myn knien, dan slaen ick myn ooghen eens om hoogh, dan spreke ick eens een Ichier gebedeken, ende soo trachte ick myn leven over te brengen in den geest myns Salighmackers Jesu CHRISTI, om delen geest in my te houden en verkeere ick noch met gelycke noch met ongelycke personen, en ick en trecke my niet aen watter in de werelt omgaet. Den Kluyfenaer dit hoorende is heel beschaemt wegh gegaen. Hier hebt gy-lieden dienst-boden schoone spjegels, soo dat gy niet meer u selven kont ontschuldighen van niet heyligh te leven in uwen staet.

Een bly gemoet,

Een manigh goet

Is wonder soet.

Eenen mensch die te vrede is met sijnen staet in den welcken de Goddelycke voorsichtigheyt hem heeft gestelt, en den selven wel tracht te beleven, heeft hy geen pleisier dat uyrwendelyck ketelt de bedorven nature, hy heeft een ghedurige blyschap die de ghesontheyt niet en krenekt, die het gelt niet en verquilt, die de eere niet en versienst, die niet en spruydt uyt quaede genegentheden, maer uyt de reden, die alles ydelheyt acht behalven Godt te beminnen.

IV. HOOFT-STUCK.

Waer in de oprechte Heyligheyt
bestaet.

Is een sekere en vast-staende leering der
Godts-gelerden, dat de volmaecktheyt
wesentlyck bestaet niet in't vasten, niet
in haere kleederen, niet in bloodt voets te gaen,
oft in diergelycke uytwendige dingen en lich-
aemelycke oeffeningen, maer in de liefde, en in
Godts geboden, die de liefde onderhout. Nu
wat zyn Godts geboden als uytvloyingen ende
teecken en van Godts wille? En wat is de lief-
de, als een over-een-kominge met Godts wille?
bestaet de volmaecktheyt in de liefde, en is de
liefde die over-een-kominge met Godts wille, soo
mogen wy van dese seggen het gene den H Au-
gustinus van de liefde heeft geleyt: sy is de al-
waerachthgste, de aldervolste, ende aldervol-
maeckste rechtveerdigheyt, sy is den voornaem-
sten en den aengenaemsten dienst die men Godt
kan hewysen, sy is de waere deught, d' oprech-
te Godtvruchtigheyt, ende de aldergrootste hey-
ligheyt.

Uyt dese aenmerckinge, segt den seer Eerw:
Heer *Rumoldus Bäck* in sijne geleerde ende Godt-
vruchtige Sermoonen, treck ick een lesse voor
die menschen die in hunnen staet, daer Godts

voor-

voorsichtigheyt hun heeft ingestelt, noyt gerust
en zyn, die altyt wenschen naer eenen ande-
ren; en dickwils naer soodanigen, tot den welc-
ken sy niet en können geraecken. Daer is eenen
werelycken man, die wenscht dat hy Religieus
oft Priester waer geworden, hem dunckt dat sy-
nen winckel, sijn handwerck, sijn ampt oft be-
dientingh hem belet Godt te dienen. Daer is
eene getrouwde vrouwe, die wenscht datse diert
swaeren last des houwelyckx noyt en hadde aen-
genomen, om dat de sorgh voor de kinderen,
de becommernissen voor het huys houwen (soo
sy meynt) haer niet toe en laeten de Godtvruch-
tigheyt wel te oeffenen. Daer is een meylen,
daer is eenen knecht, oft iemand die onder eens
anders bevel ende gebidt staet, die niet en mag
te kercke gaen, als hy wilt, oft soo langh in
de kercke blyven als hy wel soude begeeren,
sy laeten hun voorstaen dat dep dienst der men-
schu belet Godt te dienen, en dat sy verbonden
zynde tot dese oft die tydelycke wercken, niet
en können beherten het werck van hun eeu-
wige saligheyt, en sy soud en gelyck hebben,
waert dat de Godts-dienstigheyt, de Godtvruch-
tigheyt, het wercken van hun saligheyt, be-
stonden in langh oft veel in de kerck te zyn, in
lange ofte veele gebeden te lesen, in dese ofte dese
oeffeninge te doen, maer gemerckt dat alle Godt-
vruchtigheyt, alle Godts dienstigheyt, ja alles
gelegen is in de liefde, en in de over-een-ko-
minge met Godts wille, die de liefde voorts
brengh, oft die liefde self is: soo en hebben se
geen

geen reden van claegen, noch en moeten niet cleyuuoedigh zyn, oft hun selven voor ongheluckigh houden; maer alleenelyck besorghen om den staet, in den welcken Godt hun heeft gestelt, wel te beleyen; de lasten die daer aen vast zyn ter liefde Gods wel te draegen, en in al de moeyelyckheden die daer voorvallen, met den wille Gods te yreden te zyn, dit is de waere, de volle en volmaeckste rechtveerdigheyt.

AENMERCKINGE.

Uwen wille geschiede *Mat. 6. 10.*

IN de overeenkomingh met Gods wille, is alle deught, volmaecktheydt ende heyligheydt gelegen. En hoe 'er in eenigh goet werck min van onsen eyghen sin is, hoe het beter is, ende Godt aengenaemer.

O costen wy in onse herten hebben die heylige en geluckige gesteltenisse, ick segge die gelijck-formighheydt met Gods wille, die den H. Sebastianus met de voorgenoemde HH. Martelaren in alle hun vervolginge en tormenten hebben gehad, als sy soo blydelijck met den Apostel riepen: (a) *wis sal ons scheidē van de liefde Christi? Tribulatie? Oft benauwen? Oft hongere? Oft naecktheyt? Oft perijckel? Oft vervalginge? Oft sweerd... wy zyn geacht als schapen die ter doot gechickte zyn: maer in alle dese winnen wy door hem die ons bemint heeft.*

(a) Rom: 8. 35.

Want

Want het is seker datter sonder Gods voorsichtigheydt, oft buyten de schickinghe van den goddelijcken wille niet in de weireldt en geschiet, oft ons overkomt. Het is soo wel Godt die u beproeft, oeffent, oft castydt door sijn selven, door de elementen, als door de menschen, door uwe vrienden soo wel als door uwe vyanden. Ende desen sijnen wille is machrich, wys, goet, en heyligh. Hy is machtigh, want niet en can hem wederstaen, als het hem belieft. Hy is soo wys, dat al conden wy, wy niet en souden moeghen den selven wederstaen, want (a) *alldingen heeft hy wysselijck gedaen en geordineert, volgens de regels ende redenen van sijne eenwige en ongeschaepe wysheydt, die alle dinghen voorsiet eer sy geschieden, en weet hoe, en wanneer sy best geschieden sullen. Desen wille Gods is soo goet en heyligh, dat hy geen quaet niet alleenelijck en can doen, maer oock niet willen; die alle dinghen doet en wilt ghelijck het best is. Dit sagh eenen hydenschen Epicurus selver als hy riep: "vaddigen, lat hertigen, mensch (b) begeirt gy iet anders, als het gene, dat het beste is? Isser iet anders beter als 't gene, ne dat Godt goet dunckt."*

Gy, als een hooger macht wort tegen u gedreven, soo lydt 'er niet gedult; waer toe het tegenstreeven? Sygh neder in het stof en roont een beughsaem hert, want die onwilligh lydt, die lydt te meerder smert.

JESUS

(a) Ps: 103. (b) L. 2. dis: c. 7.

JESUS CHRISTUS die onsen oppersten Meester en leeraer is, onsen spiegel en ons voorbeeld, die mensch geworden is, niet alleenlijk om ons door zijn exempel te onderwyfen, onder alle d' exempelē van deughden, die hy ons gegeven heeft, en heeft geen gegeven dat meer heeft uytgebloncken, als die overeenkomingh van sijnen wil met den wil van den hemelschen vader. By Johannes seght hy (a) *Ick en ben van den hemel niet gedaelt, om dat ick mijnen wille doen soude, maer den wille van demgenen die my gesonden heeft.* En als in den hof sijn aenstaende lyden sijn menschelijke natuer dede vreesen en schroomen, en tot sijnen vader roepen dat, waer het mogelijk, dien kelck van bitterheydt soude van hem voor by gaen, soō voeghde hy daer by: (b) *nochtans (vader) niet mynen wille, maer den uwen geschiede: niet dat ick wil, maer dat gy.* Soō moeten wy oock goet en quaet, soet en bitter, droeftheydt en blyschap, voortpoet en tegenpoet; siecken en gesontheydt, leven en sterfē, cloeckmoedelijck en sonder onderscheyt van de handt des heeren ontfangen.

*Al viel de weireldt gansch en gaer,
Den vromen sbricke voor geen gevaer.*

*O Godt vernieuwt mijn hert, en geeft my wyse sinnen,
En laet my 't ydel vleesch ien lesten over winnen;
Geest dat mijn gansch bedryf, en oock my innigh
hert,*

In uwen wil alleen geheel verandert wert.

(a) C. 6. 38. (b) Luca. 22. 42.

*'t Is best dat uwen wil geschiedt,
Want ons begeerten dengen niet.
Wy sien al meest op vlees en bloet,
Maer dat gy wilt is enckel goet.*

SLUYTREDEN.

Ick sluyte met de selve woorden, maer met een geruster gemoet, als certydts eenen vermaerden rymdichter van onse Nederlanden heeft gedaen.

(a) *Het gae my nu gelijk het wil,
Of hart, of sacht, of woest, of stil,
Het gae my soo gelijk het magh,
Gelijk het hier op aerden plagh,
Het gae myt' huys en over al,
Gelyck het Godt believen sal;
In hem alleen ben ick gerust,
Daer is myn hoop en herten lust,
Des wat de gansche werelt heeft,
Wat vreught dat goet, of eere geeft,
Wat oyt het wacker ooge ziet,
En trecke voortaan myn ziele niet;
Ick wensche tot een vol geluck,
Ick wensche maer een eenigh stuck,
Ick wensche met een reyn gemoet,
Gesuyvert in des Heeren Bloet,
Ick wensche met een stillen geest,
Die sieckte, doot, noch helle vreesst,
Te scheyden wyt dit jammer dal;
En siet, daer zyn myn wenschen al.*

(a) J. Cats.

M

BLADT:

BLADT-WYSER
DER HOOF-STUCKEN
EN AENMERKINGEN VERHANDELT
IN DIT BOEKEN

I. HOOFSTUCK.

DE Ouders ende goede maniren van den H. Se-
baltianus. 12

AENMERCKINGE.

Gelijck hem een Iotick man gewent &c. Provs
22. 19

II. HOOFSTUCK.

MArcus en Marcellianus om het geloove gevan-
gen, lyden grooten stryt van hare Ouders, vrou-
wen en kinderen. 18

AENMERCKINGE.

EN wilt niet lief hebben de werelt &c. I. Joan.
2. 15. 21

III. HOOFSTUCK.

DEn H. Sebastianus verstercke de gevan-
genen. 24

AENMERCKINGE

DAer aen sal een ider kennen dat gy mijne dif-
cipels zijt. &c. 13. 35. 26

IV. HOOFSTUCK.

DEn H. Sebastianus verweckt de onstaenders
tot het Christen Geloof. Daer comt een schoon licht,
en Christus met de engelen openbaren hun. 29

AEN-

AENMERCKINGE

VV. moeten door veel tribulacien komen in. &c.
Gods act. 14. 21. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

V. HOOFSTUCK.

Zo wort verlost van hare stomphert, Nicofra-
tus, Tranquilianus, Marsch, de Krauuen ende
Kinderen der H. Martelaers worden bekeert, de
welcke Marcus met een schoone vermaninghe ver-
stercke. 32

AENMERCKINGE.

Noch Ooghe heeft het gesien &c. I. cor. 2. 9. 35

VI. HOOFSTUCK.

Zo, Nicofratus ende andere onderstaen daer naer
koeckelijck het Martelijc &c. 37

AENMERCKINGE.

Tis den Geest die het leven geeft. Jois. 6. 54. 38

VII. HOOFSTUCK.

DEn H. Sebastianus doet allen de gevangenen
voor hem brenghen, bekeert hun, worden gedoopt,
en Peter oock de selve. 40

AENMERCKINGE.

En goet man sal borg blyuen voor sijnen naeflen
&c. 13. 17. 42

VIII. HOOFSTUCK.

Herematus wort bekeert. 45

AENMERCKINGE.

En sal igeen vromde Gaden hebben. Exod.
23. 24. 48

M 2

IX

IX. HOOFTSTUCK.

Talbirius den soon van Chromatius wort bekeert ende bekomt de Croone van Martelie. 50

AENMERCKINGE.

Het beginsel van alle sonden is de hooverdigheit. Die het peryckel bemint sal daer in vergaen Eccl. 10. 15. ibid. 3. 27. 54

X. HOOFTSTUCK.

Marcus en Marcellianus versterckt door den H. Sebastianus onderstaen cloeckmoedelijck de Martelie. 56

AENMERCKINGE

Die tot den eynde toe volhert, die sal saligh zijn Matt. 10. 22. 58

XI. HOOFTSTUCK.

Diocletianus doet den H. Sebastianus met pylen doorhschieten, den welcken Irene onsbint ende geneest. 62

AENMERCKINGE

Het heeft my gestelt als een seecken tegen den pyl. Thm. 3. 12. 64

XII. HOOFTSTUCK.

Den H. Sebastianus straft den Keyser over sijne vreoohaye, die hem doet geesselen ende met stoccken doot slaen: openbaert aen Lucina en wyft haer sijn lichaem. 68

AENMERCKINGE

Den heere bewaert alle hunne beenderen; niet een van die sal gebraken worden, Ps. 33. 20. 71

XIII. HOOFTSTUCK.

Den H. Sebastianus is eenen besonderen Patroon tegen de pest. 74

AEN.

AENMERCKINGE

Dier sullen pestilenien wesen. Matt. 24 7. 78

XIV. HOOFTSTUCK.

Vervoeringe der Reliquien van den H. Sebastianus uyt Roomen naer de stadt van Soissons in Vranckrijck, wanneer op den wegh ontallijke Mirakelen zyn ge'cbiet. 89

XV. HOOFTSTUCK.

Andere plaesen op de welcke de Reliquien van den H. Sebastianus worden ge'eert. 94

XVI. HOOFTSTUCK.

Tot Ebersbergen in Beyeren wort besocht het bekeneel van den H. Sebastianus, alwaer veel Mirakelen geschieden. 99

XVII. HOOFTSTUCK.

De Kerck van Westerlo heeft van Roomen ontfanghen een merckelijck stuck van het steen-been van den H. Sebastianus. 103

XVIII. HOOFTSTUCK.

Noch eenige andere Mirakelen door de voorspraeck van den H. SEBASTIANUS ge'cbiet. 104

XIX. HOOFTSTUCK.

Het belt van den H. Sebastianus, is tot Lisbonne met veel swaet nat geworden. &c. 109

AENMERCKINGE

Die in my geloof, de wercken die ick doe, sal hy oock doen. Joan. 14. 12. 114

TWEEDE DEEL

I. HOOFTSTUCK.

VAn den oorspronck der Gulde. 117

II. HOOFTSTUCK.

(182.)

II. HOOFT-STUCK.

*V*An den naem Gulde en haere plicht. 119

III. HOOFT-STUCK.

*V*An de oude schiet-spelen. 123

IV. HOOFT-STUCK.

*S*Taet des Handt-boghs Gulde binnen Loven. 129

V. HOOFT-STUCK.

*D*En staet van den Handt-boge binnen Meche-
len. 131

VI. HOOFT-STUCK.

*O*rspronck des Koninckx Breucke, en in wat weer-
de de Princen de Guldens hebben gebouden. 134

VII. HOOFT-STUCK.

*V*Aerom die Gulde-Broeders Tabbaerden dra-
gen. 140

VIII. HOOFT-STUCK.

*H*oe S. SEBASTIANUS Gulde becomen heeft haere
wapen. 143

DERDE DEEL

I. HOOFT-STUCK.

*H*et getal der wyverkoren is kleyn, nochtans in al-
le staeten kunnen saligh worden. 149.

II. HOOFT-STUCK.

*V*Erscheyde Soldaten die naer het exempel van
den H. SEBASTIANUS heyligh hebben geleefd. 152

III. HOOFT-STUCK.

*H*et selve wort in andere staeten berouwen. 159

IV. HOOFT-

(183.)

IV. HOOFT-STUCK

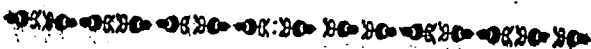
*V*Aer in de oprecht heyligheyt befaet. 172

AENMERCINGE

*U*Wen wille geschiede. Matt. 6. 10. 174

LITANIE

*V*An den H. SEBASTIANUS. 85

APPROBATIOE.

DIt Boeckxken magh gedrukt wor-
den, op dat daer door de Menschen
aengewackert tot de deught, van Godt mo-
gen verkrygen, door de verdiensten, ende
voorspraeck van den H. Glorieusen Marte-
laer Sebastianus, de verlossinghe van eene
ongeluckighe doot soo naer het lichaem door
pestilentielle sieckte, soo naer de Ziele door
de sonden. Actum in Antwerpen 6. Martij
1719.

F. G. ULLENS Can. Schol Off.
en Keurder der Boecken.

GOET-

GOET-KEURINGE

Ick hebbe met aendaght en groot genoege gelezen het Boeckken genaemt aen edelen Ridder *S. c.* vergaeder door den Eerw: *H. Resnerus* Vicbet Canoninck Norberty des Cloosters van *Tungerlo*, ende het selve bevonden seer nuttigh en bondigh te wesen om alle Christenen te verstercken in het waeraghtigh geloof, te benerstigen in de deughten en te bestieren naer die schoone *rege* regels de welke alhier in de tusschen-vloeyende aenmerckingen seer craghtelyck worden voorgesteld, ende hun aen te wackeren om den *Almogenden* te eeren en te loven in sijnen glorieusen *Heyligen* *Sebastianus*, en door des selfs craghtige voorpraeck af te weiren de droeve pestilentiela plaegen, gelijck soomenigemael geluckelijck geschiedt is, uyt wylende de menighvuldige geloofbaere getuygenissen in dit Boeckken vermeld. En daerom sal het selve seer nuttelvck gedruckt worden soo voor een ieder in het gemeyn, als wel sonderlijck voor de *Gulde-broeders* van den *edelen* hand-boge de *welken* den edelen *Ridder* en *H. Martelaer* *Sebastianus* verkolent hebbende voor hunne *Patroon* ende *anleyder* sonderlijck verplight zijn te volgen sijne kloecke denghden en daeden en onder den *standaert* die sy voeren van het *H. Cruys* kloeckmoedelijck naer sijn voorbeeldt te sryden voor de *waere* *Catholijcke* *Religie*, oock met het vergieten van hun bloedt, daer sulck den noodt soude vereyschen. *Adum* binnen *Mechelen* den 1. *Februarii* 1715.

SEBASTIANUS VAN DE CRUYS Licentiaer
in de *H. Godtheydt*, Canoninck *Gradueel* der
Metrop. Kercke van *S. Rombaut*, *Landt-deken*
van het *district* van *Mechelen* *Lib. Censor.*